

izdavačko odeljenje časopisa RUKOVET

VOJISLAV
SEKELJ

DALEKA ZVONA

ROMAN

zkuh.org.rs

... Sekelj nastoji, pre svega, da razvije unutrašnju moć gledanja, kao jedinu vlastitost, ugao nesporan i odlučno ispoljen ka ukupnoj spoznaji sveta. Uopšte, kao i u poeziji, i ovde se ta nadprosečno razvijena radoznalost jedne pobune, ali i jedne u osnovi pritajene intelektualne igre ostvaruje kao istina po sebi. Unekoliko humorna, Sekeljeva rečenica, tako, postaje nadahnuti, duhoviti, katkad i knjiški isforsiran komentar tih svakojakih stvarnosti naših dana ... junak Vojislava Sekelja, sav u otvaranju prema sebi, u frustracijama u svakodnevnim izgužvanim situacijama, s pomislama na samoubistvo, ali i na apokalipsu gladi, kao surovost savremenog sveta na ovoj planeti, karakterističan je kao tip takozvanog prelaznog perioda svesti i sveta ... Sekelj piše živo i u njegovom katkad do stakata razvijenom rukopisu ima toliko podataka, reskih opažanja, izuvijanih, istinitih znakova strasti, besanih mladićkih noći, intimne bitke protiv provincijalnog odnosa svesti, da se svakako može spominjati i kao nadasve važan i po mnogo čemu presudan znak autentičnog opažanja sveta u sebi, u nama, i izvan nas.

Iz recenzije dr Draška Ređepa

Dragi Brat
Za gđe Hvalom i celom

27.10.2012 Anca

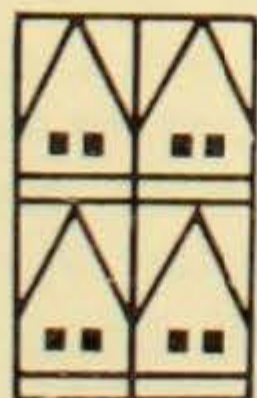
Recenzenti
dr DRAŠKO REĐEP
i
RADOMIR RAJKOVIĆ

Edicija
„OSVIT”

VOJISLAV SEKELJ

Daleka zvona

ROMAN

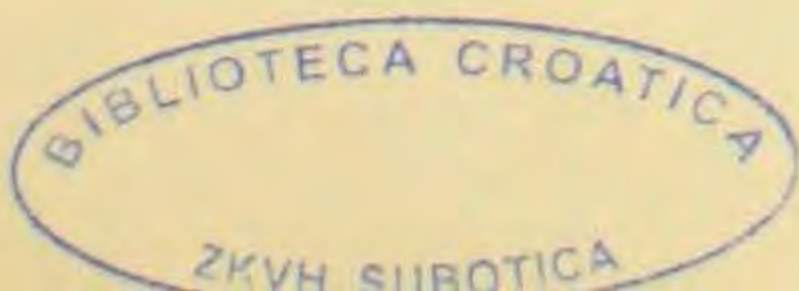

OSVIT
SUBOTICA

1983.

Početak školske godine Petar je očekivao sa prikrivenim i duboko ukorijenjenim nespokoјstvom koje se najizrazitije očitavalo u ophođenju kako s bližnjima tako i sa slučajnim subjesednicima. Primjetna netrpeljivost, misaona rastrganost, povišena emocionalnost na granici afekta, nervozni i nestrpjivi pokreti spram stvari i pojava gonili su ga u osamu. Grubost i osornost postale su njegova fiziološka potreba, način opstanka u bolećivo rastrganom i bolesno podijeljenom svijetu. Lišen volje da sebi pokloni iole dužnu a prijeko potrebnu pažnju, da se začas zaustavi, osvrne, da zaroni u vlastitu rovitost i otkrije otrovnu žilu, on se početkom ljeta obreo kod liječnika, indignirano odbacivši razlog i cilj posjete već pri samom pozdravu s gojaznim i proćelavim liječnikom. I od svega ništa, recept ćušnu odmah po izlasku u prašnjavu živicu. Smiješno, svoju živčanu podrovanost i prenapregnutost smatrao je nečim posve normalnim. Čak izvjesnim uspjehom. Svijet je lud, zdvajao je u sebi, irelevantno je da li će se ludost i pohotnost dokazivati dedukcijom, od svijeta ka pojedincu ili od pojedinca ka svijetu, indukcijom, jer osnovno pitanje nije kako, nego kome? Tegobnost života između egzistencijalno sirovog oblika i esencijalne suštine omotana je opnom ravnodušnosti, prožeta dosadnom vlažnom maglom, koja sve čini mogućim i uspješno se troši u banalnoj svakidašnjici. Siva i beznadežna a dosadna i uporna izmaglica protegnuta na cijelu godinu, iz tjedna u tjedan prijeti življenju života, a Petar živi, bolje je reći, bliže smislu ako ne i istini: vegetira od pozajmica. Sada kada ima svoju kućicu, svoju njivicu, svoju slobodicu on je podstanar u vlastitim gaćama kupljenim na potrošački kredit, bez učešća i bez žiranata. Ubitačno, a perspektiva nikakva, skoro nikakva za narednih nekoliko godina. Užas! Insolventnost, kao višeharmonično škripanje krede po masnoj ploči reže do boli, do smisla kada se stvarnost rastvara kao krvava i topla utroba. Pozajmiti od jednog da bi se vratilo drugome, održati datu riječ, poštovati rok, paziti na inflaciju, stvoriti prostor za moratorijum, i pri tome se sve dublje i sve bolje i sve gušće zaduživati. I ponovo *ab ovo!* Unedogled se pružila mjenica života. Čovjek ima muda da razjarenih usta uleti u sav izmet ovoga svijeta, da grize i kida, no, ni to nije posebna hrabrost, ali iz govana treba van, međutim, tamo puka činjenica, muda, ne pale, ne pomažu. Zgadio se samome sebi za minule tri godine već nekoliko puta. Tražeći u glavi moguće i nemoguće kandidate od kojih bi mogao posuditi pare, osjećajući kako krug biva sve uži i tanji, i da je dobrih ljudi sve manje, a moćnijih više.

upita sebe šta konačno učiniti sa moćnicima dok kukaju poput najbjednijih stvorova. Ništa, dabome ništa! Posuđivati novac, ne jednom u godini već jednom sedmično, prava je umjetnost do kraja, bez ostatka, treba podnijeti sebe samoga u trenucima molbe. U *Bibliji* piše: traži i dat će ti se, dodavola, tko od moćnika čita *Bibliju*, i to na taj način čita. Prokletstvo novca vječno prokletstvo ljudskog roda! Novac ne kao puko platežno sredstvo, novac je najmanje to, već novac kao snaga i moć nemoćnih, i nemoć moćnih. S tim zebrastim mislima, priklješten besparicom do besmisla, borio se Petar Raić.

U tu situaciju uvalila ga je gradnja kuće. Poslije sedam podstanarsko-kalvarijskih godina i hodanja na prstima u iznajmljenim, lošim a dobrano plaćenim stanovima i kućama i strogog kontrolisanja svakog pokreta: ruke, noge, glave, cijelog tijela, uz uljudno a odvratno titranje i idiotsko povlađivanje gazdaricama u svemu, on se jednog divnog nedjeljnog jutra odlučio.

Duhovska nedjelja. Jutro prekrasno, svjež, zapahnjuje miris proljeća. Vise grančice zove zadjenute u pendžere i kapije sokaka, domaćinski raspuzanog u ovoj plodnoj ravnici. Iz daljine, dok u kupaoni sapuna revnosno obraze i vrat, dopiru zvuci crkvenih zvona. Zvone zvona, zvona zvone i dok bronca o broncu zboru zbori bronci: i neka dođe volja tvoja i mojoj bronci neka odbronca bronca o broncu, bronci... spomen... zvon... da zvono zvonu prahu čovjeka u ritmu četkice i pjene, najavljuju zvona o broncu svetu nedjeljnu misu, s tugom se prisjeti dana ministriranja — žene u klupama, pognute glave žena na klecalima, kruh i vino, smiluj se meni grešniku, ciborij, nikakva utjeha: „Idite, završeno je, zaboravljeno je, u milosti ste”, puna crkva, polnoćka misa „Gospodine nisam dostojan da uđeš pod krov moj, samo reci riječ i ozdraviće duša moja”, a on čuti, „i bolesno je tijelo moje”, dok palucaju svijeće i orgulje bruje ispunjavajući nutrinu čudnim fluidom relativnosti. A sada, dok četkom stvara gustu pjenu na licu, osjeća svu daljinu i tuđinu jednog vremena dotaknutog tek u prolazu, u žurbi, a ipak ono traje i pritajeno zrači. Žestoko iz tube ponovo istisnu penastu kremu na četkicu, i tad, zvona se više nisu čula, začuje kucanje, pa neko podmuklo grebanje na ulaznim vratima. Slobodno, izusti zbunjen ranom jutarnjom posjetom. A kada ugleda ovalno lice gazdarice sa montiranim blagonaklonim osmijehom, nešto ga štregnu oko srca. Njeno je sangvinično lice bilo uokvireno kumašnom maramom, orlovskim nosom i cvikerima iza kojih čuče i nemirne oči, a sa usana se otkide komadić leda:

— Faljenisus — zavravasto i tanko.

— Ameenn. — Otegnuto otpozdravi preko četke, i ne samo preko četke, Petar i nastavi hineći da razmekšava čekinjastu bradu. Danas se kamare izgovorenih riječi tog blagosloveno blaženog jutra više ne sjeća. Gazdarica izazvana njegovom indolencijom furiozno počinje da bljuje vatru, sve življe i vatrenije, kirija za prošli mjesec još nije plaćena, a nije ni struja, ni voda, da ni voda, valjda to zna, kao mašina za mljevenje

mesa izbacuje riječi i samo riječi, bez kosti, kao slamu, koja lako i za čas može planuti. Uvijeniji smisao te njene imbecilije bio je: povećanje kirije, treće za posljednjih šest mjeseci. Kao, novac je devalvirao, kaže baba, u Trstu dinar loše kotira.

Cijelo vrijeme Petar se mehanički sapunao, obuzdavajući pokretom ruke živčevlje, ne pogledavši je nijednom dok stoji ukipljena i ukopana u svečanim haljinama u dovratku kupaone i melje. Bizarna misao prostruja mu kroz glavu: jednostavno svući donji dio pidžame i pokazati joj uspavanog strikana, ali stoički se uzdrža, njega radi. I ta gazdaričina primjedba bila je umjesna, a takve upravo i pogađaju živac u korijenu, da već zvoniti i drugo zvono, i, dabome da će ona zbog njega, mulca i telca, sa tom glupom pjenom na licu i furtom-furt ćutanjem, zakasnuti na svetu misu, a nije plaćen ni prošli mjesec, kol'ko puta mora ponoviti, ta ona nije banka pa da kreditira tu nekoga Petra i familiju mu, ajak, to ona neće, kako on to jesapi... a aaaa... tad nešto u Petru učini kvrc, puče, nadvoje-natroje, čestito puče. Miran, čak zastrašujuće miran, ruke sigurne, poput vješta kirurga, i bez jedne jedine izgovorene riječi on se sa gustom i bujnom pjenom na četkici okrenu, učini poluokret, kao na egzerciru, prema toj kvadratično sveto svetoj ženi te u dva tri maestralna poteza nasapuna babi cijelo zajedljivo i zbrčkano lice, zbrčkano od zlobe, od mržnje i kršćanske mizantropije. Figaro, fi-ga-ro, fiiiiiggggggaaarroo, figaro la, figaro fi, figaro haha, ha, ha, ha, gotovo si, figaro mi-la, la, la, ha, ha, ha! Žena izgubi dah, osupnuta od glave do pete, udari je šlog, riječ joj se okameni u grlu, a oči uplašeno mišije zakrijesiše, dok bjelina pjene na samrtnički blijedom licu plastično opominje i navještava lavinu vriska. Stoje dvoje nasapunani u nedjeljno sveto jutro i skroziraju se poput zvijeri; ona nijemo grize zrak, a on pun unutarnje napetosti, i tad ponovo, samo ovoga puta svjestan situacije, neviđenom elegancijom, polako, svečano, dostojanstveno, četkicom pređe preko stakla naočara, zamuti gazdarici svjetonazor da bi aposteozno završio to živo platno širokim horizontalnim rezom na visokom čelu. To konkretističko platno od krvi, mesa, tkanine i pjene stoji oduzeto, ne shvatajući što se događa. Ona više ne vlada situacijom, nos joj od jetkosti pomodri, grlo se napinje, ruke grče, ramena podrhtavaju, i sve traje tren, a onda vrisak do neba, tko bi rekao da u babe ima te visine i toliko snage, njen životinjsko užasni krik probudi polubudne podstanare i komšije, a uplaši i Petra, kao osmuđen odskoči i ispusti četkicu na pod kupaone, a ona izlete van, nasapunana a nevina divojka, i sad vrišti i ciči kao priklano krmče.

Dreka u dvorištu kao da Evropa gori.

— Aaaajjjjojjjj božžžžeee, jjjjjjjooojjj! — probudila bi i umrlog.

Cirkus, urnebes! Pjena na licu i svila, i naočale u jednoj ruci, i dernjava ukrug. Poskakaše iz kreveta polugoli i goli podstanari, neki prekinuti u bračnoj obavezi ostaviše posao nedovršenim. Prizor veličanstven, neopisiv i neponovljiv, a čuju se i zvona, ona širi ruke prema nebu, zaziva Boga i partiju

prijeti crkvom i sudom, paklom i zatvorom, Bogom i vragom, preklinje i kune i oca i mater mu, traži svjedoka, očevica nedjela, uz te tanke i blijede usne bez kapi krvi, sočna psovka prisnije prijanja nego molitva.

Petrova supruga uzbuđena i uplašena dotrča, a za njom i preplašena djeca, šute drhteći pripijena uz majku razrogačenih očiju gledaju, a ne vidješe to što vidješe.

Umukoše zvona, lelek i zazivanje traje. Petar mirno posmatra dijaboličko cikanje gazdarice nasred dvorišta. Okolna vrata načičkana snenim glavama radoznali i sa uživanjem promatraju besplatnu predstavu. Bili su to najlucidniji trenuci njegovog zimogroznog podstanarskog micanja i glupog klanjanja pred iznajmljenim stvarima. Tada je do dna upoznao crnu otuđenu moć stvari nad čovjekom, te sada uživa u svom remek-djelu, što je vehementno, u tri-četiri poteza odslikao suštinu gramzivosti i beskrupuloznosti.

Jedna mlada tek pridošla podstanarka prva se snađe i dobaci gazdarici ubrus; skidajući sa lica sapunastu pjenu ona poče prvo da vrišti a potom da rida kako joj se to za njenog časnog života još nikada nije dogodilo. Onda opet stade da zaziva. Uplašena djeca pripijena uz bok majke ništa nisu shvatila, a žena, ocijenivši situaciju, kiselo i nevoljno razvuče usne u gorak osmijeh pun novog značenja, u ponovnu selidbu, drugu u godini. Petar je poljubi u čelo, mignu i snažno pljesnu po čvrstoj stražnjici, nastavljajući započeto sapunjanje, a ona izusti samo jedno kratko, no!

Sit sebe i drugih Petar se upravo tog jutra odluči pobjeći na selo. Pobjeći iz grada, od urbaniziranih stega, betona, stakla i aluminijuma. Držao je da na selu još uvijek ima mira, da postoji ravnoteža između unutrašnjeg i vanjskog, odnosno da odnos između točke i linije nije bolesno poremećen. Istoga ljeta kod dobrih ljudi on se dobrano zaduži. Desetak kilometara od grada kupi tri motike čistog pijeska vijavca. Zatim podigne prvo one moguće kredite, a odmah potom i one nemoguće, i sebi i ženi, ne poštujući zakonske propise o visini anuiteta. Živjeti se mora osnovni je i prvi zakon života, govorio je Petar, ne pojmvši da ono „mora” nije fraza, već sadržajno trpljenje koje treba nadasve strpljivo podnositi, inače se izokrene u suprotnost, u animalnost i biva potkožna smetnja, podmukla briga.

Kuću je sagradio u rekordno kratkom roku pa se s proljeća naredne godine i uselio. Tako je Petar došao do svoje slobodice, do svojih dugova, do samoga sebe, do mirišljavog dna života! A da život nije hladna čaša vode, objasnilo mu se kasnije, shvatio je da u životu neprestano nešto, po mogućnosti tvrdo, treba da te... po svaku cijenu u glavu, u razum, u razuman razum, jer to je cijena kretanja od postojanja ka esenciji onog dok jesmo. U glavu! Moćno! Tvrdoglav kao natovareni magarac koji neće da krene i bez magareće predstave šta hoće, i Petar je utuvio u glavu da ima moralnog prava i ljudsku obavezu da izgradi u sebi unutrašnji mir. Svoj mir! Unutrašnji mir, pun bure i lomova, gdje se posvećuje onome što voli, nečemu svom, a što po biću postanka ne pripada njemu. Ali, čovjek, ah, uvijek

i svugdje susrećemo to nesretno nešto nespreno stvorenje zvano čovjek. Čovjek! Kako to? ... A čovjek je od edenskih dana osuđen na prokletstvo, na glupost. Sreća je moguća izvan mira, u borbi, mir bez borbe je privid, sjena sjene, lažno blaženstvo. Petar dugo nije shvatio da odrediti smjer i pravac kretanja života u suštini znači preći pređeni put popločen okolnostima neimara onih, koji su za nas to već jednom učinili, onih koji su svoju čašu žuči i octa, bez grča na licu i bola u srcu, na veliku tugaljivost gomile, popili do dna! A kada je shvatio, to je već bila povijest, frizirani dio povijesti: papir i boja, učenost i moć, poslušnost i strepnja.

Naglašenu Petrovu crtu koja je bila izvorom sijaset neprijatnosti i svega ostalog što uz to ide, činila je njegova nadnaravna ljubav i metafizička potreba za istinom. Nesposoban da tolerira i apstrahira sitne ljudske nepravde i laži, reagirao je na njih živčano, tjelesno, morbidno logički. Na raznim sastancima i u direktnim razgovorima u četiri oka. Stupidna logička bezosjećajnost priuštila mu je niz nevolja i odnijela mnogo sati mirnog sna u nepovrat. I do svog imaginarnog mira nije uspio doći, pokušavo je na razne načine, i više puta, neprestano sukobljen s pitanjem početka, Sve je u počinjanju. Baš ono što je apsurdno najviše je obećavalo a sprovedeno do kraja bilo je najmanje prihvatljivo, bar kada se gleda na to očima iste te logike koja traga. No, to, ta činjenica da je apsurd u osnovi apsurdan, donosilo mu je spokojstvo, neku svježinu za novo počinjanje, djelovalo umirujuće.

Opterećen materijalnim problemima, on nad njima nije lamentirao. Naprotiv, oni su predstavljali i bili nužna donja granica određenja, instrumentarij koji omogućuje da se ljigavo-prolaznoj nebuloznoj materiji što život znači preda, da joj se pride otraga i, ako ništa drugo, ono bar onjuši. Plašio se lažne sigurnosti, gradio se svakidašnje izvjesnosti, gdje je sve apotekarski izvagano i sterilno. Upoznavši druge, pozajmljujući, upoznao je iskrenu bijedu, upoznao je ogavnu marcijalnu nemoć okcidentalne kršćanstvom kontaminirane civilizacije, upoznao je krizu ideje čovjeka, i s malim i s velikim čČ! Konačno, tako je jedne noći u septembru upoznao i samoga sebe. Boriti se znači omeđiti se, utvrditi i odrediti granice, a činjenica da novac, da procentni račun negira da je tri plus tri šest, da kamatnjak određuje nov zbir, drugu sumu, žalosna je i nedostojna ideja čovjeka o čovjeku. To je onaj zaključali ostatak, onaj majmunski patrljak građanske logike, koji je iz trutnjaka izrastao u stabilnu valutu ega, bez toga odnosa „ja” se ne može orijentirati. U općoj trci za rastom, za standardom i u općem povodnju ravnodušnosti, ćutilne neosetljivosti i duhovne mlitavosti ... U jednom trenutku njegovog svjesnog micanja, na kraju nervnih energija, osjeti se umornim, nemoćnim, osjeti unutrašnji temperaturni, krešendo, novo povlačenje pred nepoznatim. I upravo stoga je s posebnim nestrpljenjem očekivao kraj ljetnjih ferija. Reforma školstva donijela je integraciju dviju škola. Petar je bio jedan od aktera integracije. Razumljiva je njegova nestrpljivost, želio je što prije da je vidi u životu. Priprema je trajala isuviše dugo, tekla isuviše traljavo, te je uslijed dugog

vremenskog roka bila opterećena raznim zakulisnim radnjama ljudi iz jednog i drugog kolektiva*.

Referendumom od 20. avgusta bilo je riješeno sve. Gotovo sve. Petar je bio partijski sekretar svoje škole i inicijator u Općinskom komitetu da se stvar konačno jednom već pokrene sa mrtve točke i okonča. Nije ni slutio da kraj ako ne uvijek, a ono s vremena na vrijeme prethodi početku, i da upravo stoji pred velikim novim početkom.

Kao partijski sekretar često je po zadatku stajao iza proturječnih i njemu neprihvatljivih stavova. Kidalo ga je to iznutra. U osnovi igra oko integracije je bila unaprijed određena, darvinistički određena, po prirodnom metodu velikih i malih riba. Jasno, (iz neutvrđenih razloga) Petrov kolektiv je bio sitnija riba.

Sada je kolektiv životario svoje posljednje dane, još sedmica i nema više, gotovo je. Integracija važi od 1. septembra**. U toku su posljednje formalne radnje stručnih službi, uglavnom neki bitni sporedni detalji. A čeka se prekoredna i po ubrzanom postupku registracija u Sudu udruženog rada. Sve će se to riješiti u hodu. U trku, onako s nogu.

* Petrov kolektiv se prije integracije morao prethodno podijeliti na dva dijela, s obzirom na to što je u sastavu škole bio i internat, a drugi kolektiv, Školski centar, nije želio ništa s internatom petljati. Samu integraciju uvjetovao je izdvajanjem internata kao zasebne cjeline. Došlo je do mučnog dijeljenja osnovnih sredstava, fondova i ljudi, sve je to bilo po starom običaju praćeno nemilim scenama, sukobima i vrijeđanjima.

** Ovaj septembar nije ni u kakvoj vezi s ovdje već spomenutim septembrom.

Konac avgusta, dan vreo, sparina pritišće nemilosrdno, u zraku čestice prašine i ispusni gasovi trljaju leđa o stijene disajnih organa i nadražuju, te sve ima neku čudnu lakoću, po svemu se osjeća da su to posljednji ali snažni trzaji sunca. Agonija sunca. I ljeto uskoro odlazi, seli se u toplije krajeve, uzima zasluženi regres, i ćao, dolazi jesen, kiša, blato, bogato, gusto, panonsko. Naše! Grad nakon ljetnih žega ponovo je oživio, sezona godišnjih odmora je prošla. Ljudi su se uželjeli grada, susreta, prepričavanja šupljih morskih dogodovština te već i obično trovanje sladoledom s neizbježnom i dakako neugodnom, rijetkom stolicom predstavlja doživljaj vrijedan pomena. Ljudi se vraćaju, ljudi se uvijek i svugdje vraćaju, vraćaju se svježi, orni, pigmentirani, rasterećeni, bezbrižno promeniraju, uživajući u poslednjim danima augusta.

Ispred kavane „Biser” na kraju korza, ispod drvoreda gloginja, u jednoredu pored zida kavane desetak neukusnih četvrtastih limenoželjeznih stolova, bez stolnjaka, s osušenim okruglim mrljama proliivenog pića, bjelasaju poput srebrnaste sluzi puža, degutantno. Za jednim od tih stolova, tog vrelog ljetnog prijepodneva, uz hladnu, ledeno reklamirano hladnu Coca-colu i kavu, sjedio je i Petar Raić, pomno promatrajući mlade žene koje oko sebe zrače novom osjetljivošću; djevojke mudre Antigone, a ne glupe Penelope, raspusno i požudno razmišljao je on, revnosno samozadovoljno okrećući glavu za svakom boljom stražnjicom što lascivno prijeti sivom i totalnom pomoru pameti dok slobodne, razularene sisice njišu i njište kao ždrebe. Pamet da stane. I neka stane! Mudro. Konačno da nešto pametno, bez mozga učinimo i na planu etosa.

Sučelice kavane, na željeznoj ogradi parka, koja savršeno ništa ne ograđuje, ali tim bolje označava godine, prirodni redosljed godina: 15, 16, 17, 18 do neke 20 i koje, sjedi mladost, djevojke i mladići, još djeca i uživaju u nesputanim pokretima vlastita tijela. U toj dobi tijelo je samo po sebi puno značenja, puno mitosa i sokova, puno mogućnosti i novih osvajanja i sazrijevanja, međutim, javljaju se i prve bore, prve brige i prvi kompleksi. U pozadini, u sredini malog parka, iz fontane šiklja unakrsno vođeni špalir i pod snažnim pritiskom kapljice se sudaraju, razbijaju i množe, stvarajući okolnu svježinu, čineći najfrekventniji dio grada prijatnim, ozoniziranim. Ovdje korzo završava blagim lukom i uvire u Trg slobode odakle se granaju dva bulevara. Široki bulevar i Novi bulevar. Široki se poslije nekoliko kilometara gubi u horizontu ravnice u plodnim oranicama na zapadu, i ugodno je s ovog mjesta promatrati kroz

krošnje u dalekoj perspektivi zalazak sunca, pogotovu u zrelu jesen, kada se velika crvena lopta nađe iznad ose bulevara i Petra napadno podsjeća na zalazak sunca u Boulevardu Saint Germain. Novi bulevar nestaje na sjeveru u vertikalni višekatnica i oblakodera, u betonu, staklu i asfaltu, gubeći se u jezgri novog dijela grada u samoj perspektivi očitih urbanističkih promašaja.

Svakim pokretom ženskih bokova, Petar je osjetio da iz njega netragom nešto odlazi, nestaje, teče. Žena! Sam pojam žene, sama primisao na to istinsko heraklitsko njihanje, na tu totalnu uzbibanost, na taj bezvremeni ples vječnog gorenja i trajanja, između smisla i ništavila, Ne i Ničega, i jednog njihovog sordiniranog i lukavog Da, koje ima da znači i da i ne i hoću i nemoj, ali i ali, i uz pahuljasto širenje i haribdskoscilsko podizanje i spuštanje bedara u tom tajfunskom vrtlogu puti u koji beznadežno tonemo i tonemo, bez volje i nade na spas, ali i odsuće želje da budemo spašeni, u tom iskrenom i istinskom tonjenju, davanju, traženju i nalaženju, u tom životinjskom sirovom burlanju utrobe po utrobi, nalazi se zbirna i zbiljska emancipacija ideje čovjeka; čovjeka i kao žene i kao muškarca. U eri relativiteta, u vrijeme međuplanetarnih letova, najveći pronalazak i napredak vrste nije čovjek, već otkriće trajne mogućnosti žene da i pored svega i uprkos svemu ostane žena i postane spiritus movens ovog našeg micanja i dizanja ka zvijezdama. Otkriće da se u putenosti uživa smisleno, do kraja, bez ostatka i bez konvencija. Da se povjeruje u hram tijela, čisto i spontano po crti zdravog zakona uzbuđenog disanja i povišenog krvnog tlaka. Povjerovati u tijelo i osloboditi se institucija, crkve, braka, države koje njeguju i sade invalide, osjećanja.

Meditira tako u sebi Petar, a pogled na novine pred njim na stolu izaziva u njemu buru protumisli. Politika, biti političan u svijetu što nas okružuje, imperativ je da se preživi, a ljubiti ljubiti je san anno Domini žene Antigone, i ostat će san vrste. Jer sve oko nas pijana je pjena, i sa 11 teza i sa 10 božjih zapovijesti, proizvod proizvoda i glupa upornost mužjaka da u svojoj utilitarnoj svakidašnjici nađe sam sebi tu sadašnjicu koja je na koncu konca ipak povijesna, a što bez obligatnog friziranja znači prolazna, jednokratna. Kao i sve što je u ovome sipljivo tugaljivom svijetu jednokratno, neponovljivo, a vječno i prolazno. Valja dokazati da je on, muškarac, danas sposoban u dlaku točno poslati raketu na mjesto udaljeno tri ljudska života, i potom ravnodušno i sa punom odgovornošću objelodaniti koliko u svijetu ima gladnih, žednih, leproznih, i javno izjaviti da je to samo postotak u odnosu na neki odnos u odnosu na izdvajanje u isključivo ratne svrhe i tako dalje. Te odmah u djelić djelića, i manje, u intervalu vremena, za ljudske pojmove nemjerljivom i neshvatljivom izračunati koliko se svake sekunde na svim uporednicima Zemlje izdvoji i potroši za naoružanje s aspekta humanizma a radi očuvanja mira i zemnog blagostanja. Mir! Tišina, idite u miru s tim svojim mirom. Aleluja, pa kako onda čisto nepovratno ljubiti, Dominus vobiscum. Idite u miru, rat je. Rat, dvije tisuće godina iz dana u dan, ne-

pojmljivo iz časa u čas, ljudi se ubijaju, kolju i čereče, i to pošteno, ljudski, bratski i muški. Moj grijeh, moj grijeh, bludno sam oče griješio, moj oče sam sa sobom, i nisam ugrozio nikog do sebe sam, moj oče, moj preveliki grijeh, kap tople sperme na stijeni što vrišti; čuje se Kain i Abel, iz svake kapi se čuje isto: ubij, ubij! I zašto, dok imam snage da pijem Coca-colu, Adam nije imao petlju da samoinicijativno uzme jabuku razdora, onanista jedan, i zagriže jakim zdravim zubalom, nego mu je to zadovoljstvo priuštila ona, žena, uz to još i Eva, i prvo što je, magarac, poslije griza otkrio jeste da je gol, golcat, kao od majke rođen. A od zemlje je bio stvoren. Zašto? Zar to iz nas poput šinšoka izbijaju Adamovi kompleksi, biti gol kao od majke rođen, znači spojiti se još za života sa zemljom. Griješno no svjesno zagristi u tuđu i u vlastitu golotinju.

U povišenom raspoloženju, dok je ispijao Coca-colu i srkao kavu, razmišljao je i mozgao Petar, a s gradskog tornja upravo odbija 10 sati, deset dragih otkucaja, bong, bong... deset. Pod tom impresijom promatrao je procesiju poluprozirnih lako i napadno odjevenih žena. Žena, proplamsa mu kroz glavu: Les extremes se touchent. U Petrovu svijest, pojam žene je unosio trajnu svježinu, između predstavljenog pojma i života. Intenzivno je čutio da bi se logički jasno iz tog temperamentnog i u biti neuhvatljivog pojma — žena — dali deducirati zakoni dobra i zla, lijepog i ružnog, toplog i hladnog, jedna u suštini zdravija osnova svijeta, a priroda je prisutna tek da unese nužnu zabunu, da skrene pažnju na sporedno, da umnoži jedno i stvori podjelu, da deformira masu u rastu i masu u erekciji, jer linija je dužina bez širine. Čistotu ovoga svijeta i izlaz iz labirinta gluposti, taštine i kapitala, vidio je on u ženi. Taj osjećaj poticao je u njemu čitavu visceralnu pobunu i nervozno mu stezao utrobu. Takođe je shvaćao a još bolje osjećao da ta vizualna potreba za novim osnovama ima svoju realnu i pravu dimenziju u nemoći ostvarivanja ženske vizije svijeta. Jer postoji mračna, biblijski nezdrava tjelesna povezanost žene i kanja i vriskanja. To opetovanje udaraca muškog spolovila po ženskom spolovilu traje u kontinuitetu do naših dana. Viziju ženskog raja na zemlji zasjenjuju teški i tmasti oblaci puni pitanja o vlastitoj muškosti.

Uviđa Petar da jedino na crti stvarnosti vrijedno filozofiranje o tome jeste onaj intimni doživljaj njega, desetogodišnjaka, na salašu kod djeda s majčine strane, za vrijeme ferija, kada je ugledao svinjarušu Maru, kako stojeći mokri. Ostao je trajno opsjednut tim šumnim žuborenjem, toplim vodopadom i animalnim smjehom Marinim. Pa ipak, slabosti ime ti je žena. Posmatra grudi djevojke koje mu se približuju, bradavice kroz muškarca: od rebra, smokvinog lista, preko jabuke i znoja lica svoga, obavezne škripe kreveta, do grča, stenjanja, uzdaha, platanu prozirnu majicu mute svijest, bude u njemu pjesnika: „O, svucite se, obnažite, oko bedara kostrijet opašite”. Prođeše kao dinje okrugle, visokosvjesno uzdignute sisice. Osta žal, u grlu dabome, u bolećivom izvorištu ispraznih riječi i pojačano lučenje pljuvačke. Procesija, mimohod preplanulog stada što.

kukove kao lađa njiše, teče. Konačno august, mjesec umnožavač, bedasti August, jedini pametan mjesec u godini koji dopušta opuštanje; sadržan je u opuštanju i spremanju za nov jesenji skok i zrijenje. Sa svakom jeseni čovjek postaje, logički, stariji. Vrteći glavom kao radar, upravo kao glupi August, spazi nju. I kao iksipsilon puta do sada, obli ga mutna zbunjenost, slatka i blažena nemoć, uskomeša se na stolici, preobrazi se u oko, podiđoše ga srsi, osjeti liptanje krvi iz srca u sljepoočnicama, a u njenom lelujavom hodu, već niz godina naslućuje mitološko podrhtavanje smisla, spram kojeg je nemoćan. Dolažila je polako, dugim korakom, u haljini kao kombinezon, od mekog pamučnog tila, krojenoj na prijeklop, s uskim bretelama preko golih, potamnjenih ramena, dok su sunčani zraci, izazovno ocrtavali liniju gaćica. Ispod haljine se prozirno i jasno nazire vitko, stasito tijelo s raskošnim grudima, oblim bokovima i glatko zategnutim bedrima. Pogledi im se i ovoga puta nemirno, ispitivački sretoše na trenutak, no kako to gledanje i oćjukanje traje isuviše dugo, oboje u hipu, po unutrašnjoj dresuri, dječije drsko, okrenuše nezainteresirano glave u dva različita smjera. Prođe, Petar nastavi da je prati otraga: na jakoj stražnjici pripijeni tekstil eksponira usjek do uzdaha. A ženska stražnjica, mora se od srca razumno priznati ima i širinu i dužinu i dubinu, istina, nju manje zamjećujemo. Ta njemu godinama bliska, a tako daleka i nepoznata žena, u ovom duhovno učmalom, melanholično bolesnom gradu, koji rađa nezdravu metafizičku potrebu za sjevernjačko-ravničarskom usamljenošću i egoističnom zatvorenošću, bila je godinama jedina duhovna svježina, koja razgaljuje i ublažuje njegovo isuviše često povišeno živčano raspoloženje. Petar nije žudio ni za kakvim poznanstvom. Plašio se da ne rasprši metafizičku omaglicu vizualnog doživljavanja, njemu u suštini dalekog i nepoznatog a potrebnog bića. Taj osjećaj neodređenog dodira na daljinu smiruje ga, bila je ona — vjeruju bez crkve.

Petnaest i više godina traje, ta potreba doživljavanja sama sebe kroz čin pukog gledanja za tom ženkom, još iz njegovih šegrtskih dana, puna respekta i kompleksa spram gimnazijalaca. Šegrt, sa tavota mašću duboko ispod noktiju, u porama kože, s mirisom mašinskog ulja, i vokabularom mršavim kao ciganski konj, povučen na plesu ili upravo prijeko na placu, na toj oniskoj livenoj željeznoj ogradi, gdje su i onda kao i sad i ovdje sjedili đaci, i gdje je prvi put čuo za neku sovku, koja izleće samo u sumrak misli, a povijesno je važna, ćutio je, sova, hu, hahaha, smijao se u sebi tad, glupo. I nju je prvi put sreo na ogradi, slučajno i nemarno je sjela tik do njega, ne pogledavši ga nijednom, svodeći ga na ništicu, na nepostojanje. Ostao je, eto, trajno zbunjen njenim građanskim vonjem. Miris mašinskog ulja i miris ženske puti. Od tada su se očima bezbroj puta sreli, ali bez jedne izgovorene riječi. Na život i smrt, godinama, u njemu ratuju Marino burno žuborenje, mokrenje stoječki pod sebe, i graciozni hod ove žene. Žive suprotnosti u mesu kao jedno veliko zajedničko nešto, dobrano impregnirano izlučevinom mozga, smolom ideologije, politike i sive racionalnosti. Sreli su se onako u prolazu prije par godina na žuru gdje je i

sam nekako zalutao. Spazivši je na ulaznim vratima, nasmijanu s bijelim nizom zuba, ispod plave raščešljane kose, dok joj domaćin pridržava bundu, rendgenski su se pogledali, ona mu se i nasmiješi, no on odmah diskretno, ne dozvolivši ni konvencionalno upoznavanje, ispari. Ali tada nije bježao. Nije bio u pitanju ni strah ni strepnja. Što sve pokvariti trivijalnim poznanstvom, riječima, te moguće rješenje eventualno potražiti u krevetu? Zar krevet kao rješenje platonijade? On donosi samo nove zablude, univerzalnost seksa, ne, u nizu razočaranja, još jedno zašto!? Ima ih dovoljno. Dovoljno mnogo da učtivo samoga sebe poštedi novog. Prema toj ženi, koja hoda na način na koji hoda, i koja mu svojom pukom tjelesnom pojavom donosi svježinu neosvojenih snježnih planinskih vrhova, on osjeća transcendentarno-estetsko-religioznu potrebu, a ne želju za tjelesnim, seksualnim proždiranjem. Vrcavim hodom, čvrstom stražnjicom, korakom punim bdijenja, odnijela je sobom, poput vlažne spužve, mnoge njegove moralne socijalne i druge migrene u koje je nepromišljeno upadao, vraćajući mu mir, snagu i volju za moć u običnoj svagdašnjoj borbi sa životom, sa samim sobom. On je, jednostavno, u svaku situaciju ženu unosio kao krajnost. Ali kada žene progovore, one ipak nisu postkopernikovsko kruženje svijeta oko glupe osi smisla, cilja i svrhe, mada su u pitanju jedinke, gdje slučaj sam po sebi igra sudbonosnu ulogu, često bolnu, i životno gorku, blizu središta vrtnje. U pitanju jedinke da, a u pitanju gomile, mase, topline stada, u okrilju društva sa ubuđalim normama, ne, rezonirao je Petar.

Treba svi ponaosob da riješimo tu žensku aporemu: želimo li preživjeti i uživati u hodu žene spontano, ljudski? Za sve je to kriv genijalno šašavi Albert s onim luckastim: sve je relativno pa i relativnost sama. Svijet se — nastavi Petar gimnasticirati u mislima, prateći nove obline — po zakonu relativiteta i pukog opstojanja vrste, dodavola, oko nečega mora vrtjeti, mora biti ringišpil. Da li su to prazne flaše Coca-cole, ili iluminirano vrckanje ženskih stražnjica, ili neutronske bombe, ili i tako dalje mjesečina kao pogled kroz prozor, a kao pogled na svijet, zaista, sa stanovišta jedinke to je relativno i u osnovi irelevantno. Jer vrtnje biti mora. Oraspoložen poslije susreta sa ženom, s njenim korakom dugim i nogatim, na izmaku ljeta, u svečanoj atmosferi šetnje tijela, okretao je on polupraznu bocu i opservirao, sve je relativno, zemlja je pljosnata i pluta na leđima Kita, ketosa. Smotuljku muda. Jaja. Testisi. Boli me kita ili upala testisa. Relativno mu, brzina svjetlosti i Minervina sova u noć, u mrak, u međuzvezdanu prazninu, izlijeće čovječanstvo u povelju, i mokri pod sebe, a ojedi su neugodni, babica je mnogo, izama još više u ovom skomračno zagušljivom svijetu. Treba samo prozore otvoriti, zraka u prostoriju pustiti. Ali mnogo je malih sporednih stvari, važnih nevažnih stvari. Hu, huknu Petar u flašu, u sumrak skončava sveznanje, sveznanje, svežderanje...

— Slobodno — prijazno upita mladić, i prekida Petra u polumisli.

— Da, otpovrne on, upravo odlazim, nadoveza, presavi je *Politiku* i *Oko*, tutnu ih pod mišku, i zaputi se Širokim bulevarom, na uglu skrene desno, sporednim uličicama uputi se internatu, da vidi i sazna ima li što novo.

Krećući se polako, na jakoj sunčanoj svjetlosti zazjavao je odsutno u izloge, tek da profitira na vremenu. Na uglu Nazorove zaustavi se pred Knjižnicom, stojeći u hladovini iznad natkrivljene teške cerade pažljivo je razgledao knjige, Markes, *Sto godina samoće*, nije mnogo, kad je u pitanju dobra literatura, Kiš, Apđajk, *Parovi*, Purčar, *Dom, sve dalji*, Kapor, neizbježni Kapor i na Adi i u izlozima, *Seks u ispovjedaonici*, golicavo. *Figurae veneris* u boji, važno je to znati u koloru, naši sjeverni susjedi kupuju na kilo, i sve to uz sto slika, i pored sto godina samoće, pomisli u sebi i bezočno se nasmije, idemo dalje.

Pođe i prijeđe na drugu stranu ulice, zastane pred izlogom mesnice, lanac suhomesnatih proizvoda visi, a dolje brdo limenih konzervi i piramida gotovih jela, spomenik dvadesetog vijeka. Svježeg mesa ni za lijek. Mesnata kriza. Osvrćući se lijevo-desno, iz sumnjivih pobuda, krupno čeljade u pripasanoj bijeloj a obavezno uprljanoj kecelji, napokon pljusnu crvenkastosluzavomasnu oplućinu u slivnik. Bljus! Hitro se okreće, skače, za njim zazveči metalna zaštitna zavjesa protiv muha, a opločena bjelina radnje se oslika u Petrovim očima.

Hodajući uz rub pločnika, osjeti nemilosrdnu snagu sunca na tjemenu, potom u kapiji ugleda opruženog džukca kako od žege plazi jezik, lijeno maše repom i mrda ušima, tjerajući dosadne i sveudilj svesvjetski prisutne muhe, strpljivo iščekuje kosku iz prodavaone mesa i kostiju.

Pasja žega. Prolazi ispred franjevačke crkve, na stubištu u debeloj hladovini pažnju mu privukoše tri prosjaka, zgurena i skutrena u sebe same. Ponizno ispružiše ruke prema njemu, čovjeku, običnom prolazniku. Popevši se nekoliko stepenika prema toj trojici, skloni se u hladovinu starog platana. Zaglavi ruke u džepove hlaća tražeći sitniš. Poželi da osjeti hladovitu tišinu i polumrak crkve. Dugo već nije bio u njenoj senovitoj utrobi, godinama, otpadnik ili pritajeni obraćenik. Grijeh, jednostavno za vjernike, ispovjediti se i ponovo biti slobodan, ola-la, tandaramandara broć. Imao je potrebu da učini svetogrđe, da u konačnosti osjeti jezičak plamena vječnosti i okusi natruli stub patnje. Nečastivi čuči i iskušava svoje moći u nama nespobnima da iskreno i trajno ljubimo. Već plivamo kao gnjili kadaveri u duhovnom vakuumu, kao osnovci lišeni vademekuma, razapeti između vjere i znanja, zaparloženi u klasnoj svijesti, mrdamo se po zakonu logike pojma grijeha, a ne po slobodnom zakonu mesa, krvi i puti.

Pjesma umjesto molitve. Ispovjedaonica, veliko strašno nešto, dlakavo iznad volovski snažnog vrata, crveno mesnato, te samo uho i nerazumljivo mrmljanje debelog i dremljivog gospodina — i što još sinko — uporno nastavlja da pita svećenik — što još sinko? A kako najveći grijeh, grijeh nad grijehovima preko djetinjih usnica prevaliti, i u to uho, sluge božjeg, sasuti, zadobiti milost neba i prokletstvo zemlje, dvoji dječa-

rac u sebi, biti pomazan rukom gospodnjom, pomiriti rasklop tijela i duha, vatre i vode.

— Što još, sinko? — nastavlja svoju pjesmu uporni svećenik.

— Krao sam kolača — s olakšanjem izlane to novo. — Što još sinko?

Osjeti se lak, neće reći veliki grijeh, nosiće ga u sebi do sudnjega dana.

— Kakvog kolača, sinko?

— Makom otezane pogače oče — tiho će on. Pa ako je to grijeh, biti zaveden vlastitim tijelom i obeščastiti to vlastito tijelo, u bludnoj radnji sa samim sobom, ispaštaće u vječnom sumporu, ali neće slatku sadržinu tijela pretočiti u riječ i sasuti u radoznalo uho. Izmoli pokajnički pet zdravomarija, i još pet što nije rekao sve, i još pet što je u ispovjedaonici slagao izmišljajući, na ono prijeteće što još sinko. Memento davne, prijebožićne ispovijesti. Palucajuće svijeće, opojni miris jelki, Betlehem, jaganjac nam se rodio, post, euharistija, uzimanje tijela tijelom, a van u zimskom sumraku, badnjak i guste pahu-lje snijega. Neponovljivo. I on je imao trideset i tri, kad je za nas na križ raspet bio. Da li sam bio prisutan kad je pitano: Pa dobro, koga hoćete, mene ili mog druga do mene, jesam morao sam biti. Svi smo bili tamo, i sam sam dio razularene rulje što urliče; njega, koga nego njega. A James Dean je ležao posve mrtav bez nade u dvadeset i četvrtoj. Razbarušena kosa, ogorčen pogled u nešto iza, kozmički opušak nervozno podrhtava na usnama koje se smiruju u preziru svega.

Usamljenost, bože kakva usamljenost, a ti ni u času smrti nisi bio sam. Neukrotivi bunt izbija iz svakog pokreta. Čitavo tijelo je jedan grč: a nije svijet htio ni popraviti ni promijeniti, on ga je jednostavno prezirao i činio je to samo s dvadeset i kojom. Bio je asocijalno biće, od svega što je htio najviše je želio da osjeti brzinu tijelom. Brzinu! I vozio je ludo, neponovljivo ludo, onako kako si uskrsnuo, tako je on vozio.

Dok čeprka po džepovima tražeći sitninu da udijeli ovdje ovim prosjacima koji s napetim iščekivanjem gledaju u to nervozno prevrtanja po džepovima, misli mu strelovito ispunjavaju glavu i pogađaju precizno bolna mjesta davnih dana. Konačno u zgrčene ruke i u ruke čudno izvitoperene spusti obol, zašto ih nije četvorica? priupita se, šašavo pitanje, promrsi odmah potom i pode.

Sa vrha stubišta silazi dobroćudni debeljko u kestenjastoj mantiji, blago hramljući u isposničkim sandalama i sa glavom skrušeno povijenom prema zemlji. Umro je papa, nemamo papu. Kao dječak nije mogao povjerovati u smrt Jamesa. Nije.

U sjeni drvoreda produži pored fijakera, na čijem je sjedalu dremuckao kočijaš naherena masna šešira. Konj gurnuo njušku u zobnicu i zoba. Vrijeme zabanja. Zapahne ga konjski vonj, osjeti i ljepljivu znojavost vlastita tijela, trebalo bi se smočiti, okupati, sav se lijepi. Skoknuti do jezera.

Zaokrene iza ugla i ubrza, od pomisli na vodu živne, zadržat će se tren-dva u internatu; od pomisli na internat niz kičmenu moždinu mu prostruji neugodan osjećaj, sve to što se događalo i još događa oko integracije prizemlji ga i oneraspoloži. Mnogo žuči, mutnih i sumnjivih računica napravljeno je oko svega. Četiri puta je referendum bio odlagan, stvar nije do kraja pripremljena. Otpor spram udruživanja postoji uglavnom stoga što se sve svelo na obično mehaničko pripajanje, gutanje manje ribe od strane veće. Petar načelno nije imao ništa ni protiv takvog načina rješavanja statusa škole u reformi, no trebalo je imati petlju pa to tako i iznijeti, te na toj osnovi praviti račune. Konačno, reforma traži žrtve, to je etička pozadina i smisao svih ozbiljnijih gibanja, no svemu tome se nužno mora dati ljudska nota, ljudski valer, jasno i logički, unutarnji otpor je prirodan kod svih promjena. Nepotrebne su diskvalifikacije i etiketiranja ako netko kaže glasno neku misao izvan ustaljenih kolotečina... Da, kad bi se iz svega toga još mogli eliminirati živci, emocije i strasti, ali tad bi sve bilo kompjuterski sivo i nepodnošljivo, zaključiti u hodu Petar.

Petrov kolektiv poslije odvajanja od internata, nakon takođe mučnog i nategnutog referenduma, broji svega dvadeset i šest ljudi, a škola s kojom su se integrirali, bili joj pripojeni, oko osamdeset. Nastavnika je u Petrovom kolektivu bilo petnaest. S visokom spremom četitri, sa višom šest i pet sa srednjom. Petar je imao višu. Nesretnu višu. Ni riba ni meso. U budućem centru predavat će sijaset predmeta da bi imao normu. Odvratno!

Stiže pred dom učenika škole za bivše kvalificirane radnike. Na ulazu, u portirskoj loži, nikog, polumračnim stubištem, preskačući po dvije-tri stepenice, uputi se u sobu dežurnog vaspitača. Nalazila se na prvom katu, odmah pored upravnih prostorija, koje su do 1. septembra bile zajedničke za školu i internat. Dežurni vaspitač, zauzet razgovorom s jednim roditeljem, objašnjava uvjete upisa i kućni red stanovanja, pozdravi Petra kratko između riječi, Bog, otpozdravi Petar dižući ruku sa smotljukom novina. Priđe stolu na čijoj polituri leži gomila razglednica, poglavito od štićenika doma. Iz susjedne prostorije prigušeno se čuje telefon. Zvvvrrrr. Petar upita vaspitača zašto nitko ne diže slušalicu, ovaj slegne ramenima ne prekidajući razgovor s roditeljem. Telefon i dalje neumorno i dosadno zvoní.

Petar napusti vaspitačevu sobu i uputi se ka računovodstvu, odakle se i dalje čula zvonjava telefona. Vrata zabravljena. Nema nikog, mala stanka, pa ponovo umobolno zvr... zvvrrrrr. Već nekoliko minuta. Vрати se i upita Boru za Veru. Ovaj odgovori da je sišla u kuhinju doma da prezalogaji. A telefon mutavo i dalje zvrnda. Počinje mu smetati upornost nekog drugog sa onog kraja telefonskog kabla. Čitavih petnaest minuta tvrdo-glavo i raspamećeno zvrndanje, mora da nešto nekom gori, p - misli Petar, koškošije frustrirano kokokodakanje pored žiča i ograde, gore-dolje, dolje-gore. Slušalicu ne diže nitko iz jednostavnog razloga što u sobi nikog nema, a vrata su zabravljena,

jer to je prostorija računovodstva, a tamo caruju propisi, zakoni papira i diktat svakodnevnih saopćenja, jednom riječju bijeda papira i mizerija prepisivanja, a onaj što sumanuto okreće brojčanik 242-101 po crti vlastitog karaktera ne može ili neće to da shvati. Zvvvvvvrrrrrrrrrrzvzzzzzzrrrrrr! Pogrebno postaje to zvrndanje.

Petar ustaje, silazi u suteran u domsku kuhinju, vraća se s ključem, hodnik je i dalje pun zvrndanja i zvrjanja. Otključava, koža je naježena, podiže slušalicu i kaže: Halo? A s druge strane brana je popustila, prsla, mutna voda riječi nezadrživo nadire, odmiče slušalicu od uha te pun nepoverenja gleda u plastiku dok membrana titra do granica izdržljivosti, vika, dreka čuje se na metar:

— Pola sata zvonim — više onaj drugi kao sumanut.

Dotični se ne predstavlja, želi prethodno da utomi bijes i više:

— Nitko se ne javlja, to je nespojivo s našim samoupravnim socijalističkim društvom i moralom, nepojmljivo neodgovorno ponašanje prema zajedničkoj svojini, kakav javašluk, da nikoga nema pokraj telefona čitavih pola sata u jeku radnog vremena, totalno raspuštena rulja, bezuvjetno bi vas trebalo sve od reda jednog po jednog pozvati na političku odgovornost, sve, redom, ponaosob i poimence, po abecednom redu, još zahtijevate i neki posebni status u integraciji, budite sretni što vas primamo, trebalo bi vas dekretom ukinuti pa se snalazite sami...

Sluša Petar kaskadu neuralgičnog gnjeva, ne vjeruje a ujedno je i fasciniran najispraznijim verbalizmom i političkom filipikom govornika, čudi se toj lokalnoj umišljenoj bluni što u trenu sve svoje stavlja na doboš, tom po svemu sudeći nadobudnom marksisti koji se s drugog kraja drota i dalje dere, bez kraja i konca, krivo spojeno, pogrešan broj, onda dlanom lijeve ruke s posebnim zadovoljstvom prekine vezu, a u drobu ga nešto već počinje kopkati, penje se, hoće van. Prirodnu idiosinkraziju ima spram tih livriranih otpravnika štancovanih ideja i drilovanih fraza. Stanka i prijeteća tišina, što učiniti, u kancelariji je zagušljivo, prozori zatvoreni, nema zraka, vonja farba svježih omalanih stijena, znoji se, sve biva ljepljivo i znojavo. Čeka novo zvrndanje, telefon se oglasi ponovo. Oklijeva, čeka, podiže šećer tom nepoznatom drugom što po brojčanicu čeprka s upornošću kokoši. Skida dlan s posteljice telefona, primiče slušalicu i mikrofonski i kaže ponovo: — Halo, i čuje:

— Halo, halo, netko nas je prekinuo, halo, čujete, da, netko nas je prekinuo.

— Nije netko nego ja — na koncu reče Petar trudeći se da to bude mirno izgovoreno.

— Ti! kako, zašto — malo zbunjeno i prizemljeno, pita onaj drugi.

— Ne znam zašto — odgovara Petar i dalje mirno.

— Ne znaš?

— Ne! — Pauza, duža, onaj se tamo ne snalazi.

— A znaš li s kim pričaš!? — Važno će nepoznati.

— Ne, ali to me savršeno ne zanima. — U sebi pomisli, i te kako me zanima, kenjac jedan.

— Ovdje direktor centra! — Povišeno, a sve opreznije će glas.

— Kojeg centra!? — Glumi Petar igru.

— Kako kojeg centra, školskog centra, diplomirani inženjer Ivan Antunović! Jasno.

— O! istinski iznenađeno — to si ti!? Tko bi rekao, nisam znao da ste već centar, no svejedno, pa onda zdravo, ovdje partijski sekretar škole u ukidanju, Petar Raić, viši tehničar, izvolite družite direktore Centra.

Pauza, Ivan šuti, mulac je zbunjen, možda i postidjen, ako pojam stida uopće dopire do tehnokracije. Stari protivnici oko integracije sad na direktnoj liniji, šute kao dvije cjepanice iste bukve.

— Halo — viknu Petar.

— Ti boga, pola sata vrtim ovo čudo, a u podne imam sastanak kod potpredsjednika općine... A, to si ti, Petre, da, nitko ne diže slušalicu a žuri mi se, da li vi tame uopće radite ili još uvijek plandujete? Ponovo pauza, šumovi.

— Halo, halo, halo.

— Da čujem te, Petre, sutra zakazujem zajednički sastanak stručnih aktiva mašinske i elektro-katedre na nivou budućeg centra. Obavijesti vaše ljude.

— Sutra je subota!? — upade Petar u riječ.

— Pa šta, subota, stvar je neodgodiva, prisustvo obavezno za sve, razumiješ?

— Razumijem, nego da li ćemo moći ljude informirati.

— Nema vas mnogo, morat ćete, jasno, stvar je važna, znači, ovdje u deset. Dnevni red saznat ćete na sastanku, prenesi Kreši.

— Dobro, prenijet ću, sutra u deset, pa neka on obavještava i sakuplja ljude.

— U redu, zdravo.

— Zdravo.

Kao mjehur sapunice splasne završnica razgovora.

Od političke boze u početku do mucavog perfektuiranja sastanka stručnih aktiva budućeg centra. Spusti slušalicu u plastični zglobov, stoji opaučen uvodnim riječima budućeg direktora, stoji omagarčen i zuri u telefon, bespomoćno, nijemo, odsutno. Zbunjen je malicioznim izlivom političke sluzi svog novog direktora. Godinama su radili na istoj stvari, bez posebnih simpatija. I tek je sada prvi put uhvatio njegovu pravu i istinsku valnu dužinu, njegovu tehnokratskohumanu etablisement rezonancu. Neizrecivo bijedno, obezglavljeno i bolesno, a ipak mora se priznati, ima u tome i metoda i sistema. Upravo zbog toga Petar je posljednje sastanke pod i nad komisija — hvala bogu, bilo ih je kao kerećih svetaca, za svaki problem komisija, izgubili su se u komisijama — namjerno izbjegavao, bez ikakvih isprika i pardona.

Boriti se u proturječnostima i raznim suprotnostima u relaciji spram drugoga moguće je do određene crte općeg, me-

đutim, kad to opće prelazi u vlastito protuslovlje koje noću u krevetu za jelom i u saobraćaju s drugima, peče, grize i razjeda iznutra, te intimno muči do povraćanja što nije rekao kako osjeća i misli, onda je to pouzdani znak moralno bolesne pojave koji prerasta snagu njegovih načetih i labavih živaca. Sama pomisao na integraciju i na minuciozno zanovijetanje Centra na čelu s dipl. ing. Ivanom Antunovićem u tolikoj mjeri ga je nervirala da su njegova prisutnost i istupanje više ometali rad i unosili pomutnju nego što su iole pridonosili okončanju stvari. To je upravo odgovaralo članovima komisije Centra, željeli su ostati politički nevini i čisti, stvoriti dojam, naročito u Općinskom komitetu Saveza komunista, da je negativno ubrzanje isključivo plod neodgovornog i opstrukcijskog držanja i ponašanja Petrova kolektiva.

Političke fraze i deklaracije o pogrešnoj opredijeljenosti i ideološkoj zastranjenosti sve su češće potezali neki moćni pojedinci. Padale su osude po glavama kao zrele kruške. Odiozno, ideološka roljka radila je punom parom. Petar je na koncu digao ruke od svega; stvar je pokrenuo s mrtve točke, referendum je uspio, eventualne nejasnoće i problemi riješit će se u prestrojavanju i bez njega, mislio je. Nije ni slutio da je u međuvremenu i sam postao pion jedne nove igre. Ivanov istup stvori u Petrovu želucu kiselu prazninu. Što je taj čovjek htio, — pomisao da će se sresti pojača u njemu odbojnost, osjeti se kao čovjek drugog reda.

Dva puta okrene ključ u ključaonici računovodstva, izvadi ga i prvi put spazi natpis na privjesku: „Kreditna banka”, uputi se lagano u sobu vaspitača. Novopridošli roditelj je širom otvorenih usta pratio Borino izlaganje, kapljica znoja resila mu je vršak nosa. S ključem u ruci stajao je pokraj prozora u zračnoj struji ventilatora koji je tiho brujao te atmosferu donekle činio podnošljivom. Stoji kao suvišni dio nekog suvišnog dijela, kao mehanizam koji je, bog te pita iz kojih i kakvih sve razloga, jednostavno i nepovratno prestao funkcionirati, prestao se klatiti, davati neke znake života. Stoji s ključem od računovodstva u ruci, u ušima mu odzvanja nestvarni eho budućeg novog, gojaznog direktora s crnim, teškim brcima na licu.

Nemoćan da išta učini, oko kažiprsta vrti ključ poput elise ventilatora, a morao bi otići jer je opasno i sumnjivo ovako s ključem raspamećen uporno stajati na mjestu i izazovno čekati da se telefon ponovo oglasi. Ugrabi jedan Borin slobodan trenutak, prenese mu poruku te zamoli da sve stavi do znanja direktoru Kreši čim se vrati.

Novi roditelj ispunjava formular. Dosadno i toplo.

Sa svojim direktorom, takođe diplomiranim mašinskim inženjerom, koji je s diplomom izmijenio osnovu sedimentacije krvi i zadobio novi bečki talog, bio je u niz ozbiljnih i konfliktnih situacija, u nekoliko navrata bili su čak i na tapetu komiteta. U reformi je doveo školu u bezizlaznu situaciju. Jedna od posljedica plivajućeg, a umišljenog rukovođenja bila je neverifikacija škole u novim uvjetima.

Silazeći niz polumračno stubište, na samome izlazu, susretne direktora Krešu. Na uskim željeznim vratima, stoje sučelice, oči u oči i šute. Krešo bez oslonca, bez prave orijentacije u zrakopraznom prostoru, od kolektiva napušten i izoliran, sam. Nakon osionog početka tog svog tehničkog paorluka, nadmenog direktorovanja, i soljenja pameti svima, završava pokunjeno i tiho, stavljen u aut, za neku drugu bolju priliku, pojava dostojna sažaljenja. Olaštene vanjštine, sa skupocenom kravatom, u ovo sparno ljetno ljepljivo podne, kad i lišće pod slojem prašine bolesno miruje i polako umire, bez daška, umusio se i stoji, hoće da pobjegne, ali nema se kud, povoljni politički vjetrovi ne pušu po potrebi i narudžbi, ne bar uvijek i ne baš za sve.

Na partijskom sastanku prije neki dan Petar je glasno i jasno, iskreno no netaktički rekao da nije za direktora, možda je za kazališnog intendant, ali za školu nije, ne osieća ljude niti pak specifičnu problematiku, reagira tamburaški u iole ozbiljnijim situacijama, cijelu stvar oko integracije vodio je krajnje diletantski, tehnokratsko-menadžerski, važnija su mu osnovna sredstva i fondovi nego ljudi, potcienjuje i nipodoštava sve oko sebe, što ne nosi titulu dipl. ing. Na sastanku je Krešo bez riječi, stoički progutao sve, oportuno, partijska organizacija se složila s Petrom, a po završetku, gospodin direktor je elegantno, ignorantski sjeo u kola, dao gas do daske i četvrtom otperjao u komitet. Njihov čovjek! Tip, tip, tak-tak, tipp. Čovo se žali. Sutradan u kancelariji zamjenika sekretara razišli su se konačno i trajno.

Politika nije privatni paravan iza kojega ćemo skrivati vlastitu nesposobnost, egzaltirano je vikao Petar kad je shvatio da su ga pozvali da mu očitaju bukvicu. Dosta politike rekla-kazala i linije kućnih prijatelja uz čašicu i u penjoaru, dosta bridž-tračeva, činjenice se moraju respektirati kao činjenice, ma koliko one za neke bile glupe, ali činjenice imaju i rep i glavu, uzrok i posljedicu, masa ozbiljnih nesporazuma nastaje na crti zamjene repa i glave, i tvrdoglave vrtnje samozadovoljno oko vlastita repa, poput majmuna, onako domaćinski, u velikom stilu, nema da nema, može samo da fali, a tako se ne može doći do suštine problema, a kamoli do njegovog ljudskog rješenja, stoga ne treba smetnuti s uma da su upravo ljudska rješenja, upravo zato što su ljudska, trajna i bolna, to nisu nikakve samaritanske obloge na glavama mamurnih, logika grize, pogotovu grize logika zdrave pameti, logika mesa i krvi, tehničkim rješenjima stvari se samo oplaknuju, a to ne vodi nikuda, pukoj tehničkonogometnoj buržuazijaciji duha, dreci i navijanju masa — izgovorio je ovo Petar u dahu, zamjenik sekretara komiteta je mirno i iznenađeno gledao i slušao i klimanjem glave odobravao ili davao podstrek Petru da nastavi, da se olakša; nepojmljivo je da se na sastanku šuti, nastavio je Petar mirnije, a poslije se žalimo komitetu za isto, dozvoljavam da nisam imao pravo, da sam govorio kao i ovdje pod pritiskom i parom, i napamet, ali sam govorio u nazočnosti dotičnog subjekta.

Krešo se uvukao u fotellju, i sitnim očima žmirka kao da ga se sve to ne tiče, on je iznad svega, a ova vika može uplašiti muhe. Sakupljati političke poene na ovakav način deplasirano je i nemoralno, obraćao se Petar Kreši, ne želim da vadim fleku, postoji partijska organizacija gdje sam sve to rekao i gdje je drug direktor preko svega šuteći prešao. Ne znam, zapravo, što on to hoće, da se izvinim i posipam pepelom neću, jasno, nemam zašto, jer ako je politika istinski i jedini usud čovjeka u svijetu gde vegetira četiri milijarde dvonogaša, a mislim da jeste te se želimo odlijepiti od te papkarske topline, i ne onerediti se u pladanj iz kojeg jedemo, onda politička ablaktacija mora biti osnovno pravilo za sve, tek tada će se, popu moći reći pop a bobu bob, bez posljedica po vlastiti drek, ostalo je smola. Smola! Na koncu sve se završilo, s obzirom na pozitivni ishod integracije, humano, sportski neriješeno. I sad, stoje u vratima, imaju i nemaju jedno drugom što reći, vezani nekazanim, razdvojenim, mišljenjem, šute, a podne je, toplo i znojavo. U ustima obojice raste ukus lične netrpeljivosti. Prvi kiselo pozdravi Krešo a eskimski otpozdravi Petar.

— Bio sam u Sudu udruženog rada — popustljivim i slomljenim glasom proslovi Krešo — registracija internata ići će preko reda, za koji dan.

— Nadam se da će sve biti u redu, da neće biti novih problema, umoran sam i živčan, uzgred pun mi je kurac svega.

— Nadam se, dosta je i meni. — U onom „nadam se” bilo je nečeg naglašenog, nečeg otajstvenog.

— Ivan je za sutra zakazao sastanak aktiva, obavijesti ljude.

— Znam, sreo sam ga u općini.

— Zašto mu se toliko žuri, sutra je subota?

— Ne znam, reče u prolazu, hitao je potpredsjedniku.

Umukoše i razidoše se, Krešo je nešto htio još pridodati, ali ošuti, odmahne rukom i izgubi se u mraku stubišta.

Petar, spuštajući se niz strminu Ulice cara Dušana, obilazeći hrpu briketa, prijeđe na drugu stranu ulice, zaviri u ljetnu baštu kavane „Dva goluba”, nikog poznatog, na uglu skrene u Engelsovu, prijeđe na neosunčanu stranu. Pod snažnim je dojmom telefonskog razgovora, iritira ga hitnost i tajanstvenost te ton u početku Ivanova kazivanja, A intuitivno je naslućivao i nove cipe direktora Antunovića, kome je u par navrata takođe blago nagazio na žulj te nije mogao računati na njegovu naklonost.

Navrati u atelje talentiranog skulptora Save, jednog od posljednjih prijatelja u gradu. Gomila razbacanog kamenja u dvorištu ateljea, nekoliko povećih pješčanika i manjih komada bračkog i arandelovačkog mramora, dvije vreće alabastra i zaključana vrata. Pored ateljea skladište namještaja, zločin je u strogom centru grada u ovakvom dvorištu locirati magacin, hrpa razbacane ambalaže, iza prve gomile pusti vodu, uze karton i napiše „bio, vi koji ulazite poslije mene i tako dalje, držte se”, okači to iznad vrata i pljusnu po stražnjici započeti torzo žene u kamenu.

Napusti dvorište u Engelsovoj i uputi se autobuskoj stanici. Na terasi hotela „Zagreb” mahne lokalnom piskaralu, sačeka potom da se promijeni boja semaforiskog svjetla, da zeleno denotira slobodno, idi, s konotacijom: kuš, marš, pođi i pođe osjetivši kako mu noga, stopalo upada u razmekšani asfalt. Ponovo semafor, stoj, znak, označena bogata lepeza mogućnosti značenja. Ah, zeleno, volim te zeleno, jedan fičo protrča na crveno, ulovi broj BG 51—013. Sunce ubitačno prži, ne da se naslonjen na parapet ispred općine.

Očekuje autobus za jezero oćuti u sebi toplinu kamena i omisli Milosku Veneru, strese se. Kada u kamenu prepoznamo ženski oblik, cokćemo, životinjski sirovo uživamo, a u apstraktnim oblicima se ne snalazimo jer gledamo po analogiji dresure malog mozga, a ne imanentnom mogućnošću gledanja samoga oka. Sisa, teška i gusta sisa u kamenu ili bronci, boji ili jeziku, to da, to rađa i množi asocijacije, uzbuđuje i nekrunjeno, „njihovo veličanstvo”, ali obična zategnuta, pa bizarna zavrnuti ploha sa prodorom ili s mrljom i kosom linijom u... to ne, tu oko trokira, sadržaj ne nadražuje nadbubrežnu žljezdu, na liniji odnosa mozga i srca ne događa se ništa jer gledamo očima devetnaestog stoljeća i uživamo preživavajući davno rabljene teme i sadržaje. A iznad podvožnjaka upravo tutnji dizelka, ubrzava beogradski brzi, ponovo kasni čitavih 150 minuta. Prije 5 godina jedna ista takva ga je odvukla u vojsku. Poslije četiri mjeseca otpušten je; nesposoban za službu u mirnodopske svrhe.

Škripa kočnica autobusa, uskoči u poluprazan ali kao pećnica zagrijan autobus, ubaci žeton u žuti „džuboks”, dobro uhranjeni šofer pritisne gas i mašina krene.

U izbljedjelim fiorucci trapericama, safari košulji i sandalama, kratko podšišan, s dubokim zaliscima, spuštenih ramena, s devedeset kilograma na sebi i oko sebe, s kojima je imao stanovitih problema kako bi ih održao na okupu, jednom reče: lakše je čuvati devedeset mršavih svinja nego budno motriti liniju sala. Ostavljao je utisak sirova i neotesana čovjeka sa vječito racionalnom distancom naspram svega sve dok je u stanju logički kontrolirati rad podrovanih živaca, no u suštini suptilno rafiniranog i knjigom pročišćenog bića. Fiziološki osjetljiv na nepravdu i laž...

Nakon srednje, a zatim diplome na višoj školi počinje njegovo bićevno lomljenje između matematičkih formula i poetičkih metafora, između logičkih, a priori i umjetničkih a posteriori iskaza. Čita bez reda i mnogo, čita jednostavno sve što mu dođe pod ruku, prosto guta. Filozofsko štivo u koje je pod istim utjecajem zalutao slučajno, nakon mnogo jela i pića, otvara mu nove do tada neslućene i ne sanjane vidike. Piše roman ali ga spaljuje, shvaća da je napisao roman-fantom, u plamenu gorućeg papira spoznaje da je za tehniku jednom i za sva vremena definitivno izgubljen; ostati uz nju značilo bi cijeloga života biti nečiji privjesak, ukras, moneta, sužanj.

Ženi se. Nastupa lila faza iznajmljivanja i mijenjanja stanova i nećujno hodanje na prstima. Dolaze djeca. Abortusi.

Glavobolja. Krize. Krize motorni pokretači svega ljudskog u nama, samo da poslije njih nismo ponovo nepopravljivi lice-mjeri.

Slijedi ružičasta faza gradnje, ili poetika prostora.

Nova faza, faza kredita. Ništa bez kredita. Dvanaesta, ili po novom brojanju, prva ljudska zapovijest dvadesetog stoljeća. Krediti, kamatnjaci, procenti, dugovi. Dugo putovanje u dugove. Pozajmljivanje i vraćanje, perpetuum mobile treće vrste. Gubljenje prijatelja, jednog po jednog, zaredom, istina tek u srazmjeri aritmetičke progresije. I sad, kada mu je teško, a čovjeku s vremena na vrijeme zna biti teško zbog malih i nevažnih stvari, a nikog nema kome bi se bol mogla priopćiti, onako de profundis, poput Katula pisati, ili samo telefonirati, ispovjediti sve što leži u dubini nutrine, ali nikoga nema... Doputovali smo u sumrak, bezimena stanica je sušičavo i stje-ničavo prazna, vidi se samo crveno svjetlo posljednjeg vagona kako zamiče iza prve krivine, ostajemo sami, možda negdje u daljini pas laje, možda neka zvijezda u letu pada. Jedino što nam istinski preostaje jeste zavrnuti kragnu kaputa, vani je svježije, uzeti багаж i stajati. Stajati s багажом u ruci na bezimenoj postaji. Ni umjetnost, ni život, moj amice, nisu čaša vode.

Od čitanja se u glavi stvara pravi galimatijas ideja, pojmova, riječi i slika. Mutno, neodređeno a plodno. Poslije mamluka pijanstvo je lijepo. Sistematizacija i veliko spremanje sivih vijuga u kori velikog mozga, dolazi samo po sebi, znatiželjnost gutača nadomješćuje sistem. Kada je duhovni horizont zadobio dubinu, kad se duhovno osovio, kada se taj konglomerat pojmova, stvari i osjećaja smirio, sistematizirao, istjerao kera, kada je Petar stao na vlastite noge, sa ne malim zaprepasćenjem je osjetio, iskusio i konstatirao, da je u ovom pohotljivo ravnodušnom svijetu daleko opasnije i za vlastito tijelo nezdravije biti svoj, stojati na vlastitim nogama, i to stražnjim, onaka kako to ljudskoj vrsti generički i dolikuje, ali to znači prirodno, po zakonu tjelesne i duhovne građe, hodati tumbe, razmahivati se sjajem lažne svijesti, puzati četvoronoške, biti gmizavac, ići cik-cak, malo cik malo cak, biti nečiji tampon, to je probavljivije.

Obezglavljeno stajanje osigurava mir, spokojstvo, apotekarsku sigurnost blagu popodnevenu drijemež u koju staje cio jedan život. To, a ne pogled na svijet, opasno je nagnuti se kroz prozor, piše u vagonu i prve i druge klase, sigurnosni pojas umjesto pogleda, vežite se, dragi putnici, slijеćemo, vrijeme iznad zemlje normalno, s pojačanom naoblakom; nemojte glavom kroz šoferšajbnu, pobogu ne. Ne misliti svojom glavom vrлина je ove zahuktale civilizacije, pri tome valja obavezno biti ekspert i razumjeti se u sve, pogotovu intenzivno živo u stvari koje nas se savršeno ne tiču i o kojima nemamo ni pojma. Petar je paklolomno došao do dna samoga sebe.

Knjige su bile jedini pouzdani orijentir u tom hedonističkom sivilu konjskih snaga te mu se matematski točno objasnio smisao taloga utrobe. A da ovu civilizaciju univerzalnog svaštartstva potrošnje i proizvodnje od slijepog crijeva operirati

mogu samo knjige, on to na toj svojoj izgubljenoj i bezimenoj stanici nije imao kome ni reći ni saopćiti. Međutim, intenzivno, cijelim bićem je osjećao i shvaćao da je samo još radnička klasa rudimentarno sposobna to da shvati. Ostali makazari to ne vide, pretjerano su zauzeti krizama, njih istinski brinu krize stoga da ne bi izgubili uhljebljenje. Kriza energije, kriza kazališta, kriza mesa, kriza knjige, kriza o krizi, kriza čovjeka i kao čovjeka i kao majmuna, kriza revolucije, kriza gluposti, kriza seksa, odjednom sve je u krizi a izlaz iz krize je nova kriza. Jedino za krizu ubijanja se ne zna, kriza ubijanja ne postoji jer tu se pristojno može ušćariti kako bi se o krizama moglo pametno i na miru uz kiselu vodu sa znanstvenom akribijom pisati i govoriti.

Našavši sebe u čitanju, svake bogovetne večeri, godinama, jednoga dana zamijeti da ga do živaca smeta način na koji ljudi jedu, kako požutjelim zubalima, na život i smrt, kidaju meso, to parče govedine ili svinjetine, kako snažnim rukama lome kruh naš svakdašnji, bez zrna one mitske apostolske elegancije, kako u kiseloj atmosferi ekspres-restorana čvrsto stežu nož i viljušku, kako se meso naivno u svoj svojoj nemoći opire, ne da se, neće, smeta ga način na koji ljudi ulaze u autobus, način na koji prelaze ulicu, smeta ga mračna groznica posjedovanja svega i svačega.

Ravnoteža je isto došla nenadano. Histeriozna petlja se zatvorila i postala okvirnica orijentacije svijesti. Petar je toga bio svjestan, znao za to, saživio se s tim. S tom mišlju kao sudionik ove božanstveno neponovljive komedije moglo se pristojno živjeti, ne na granici smisla-cilja-svrhe već u jezgri nepovratno neodređenog odnosa, kojem, on, čovjek, određuje i pravac i smjer i splin vrtnje, te da u ovom kozmičkom mraku čovjek nije bez pupkovine, da postoji jedno sadržajno NE, te ako je to ne i nužno, onda najizravniji put do te negacije jest knjiga, u protivnom lako se može desiti da zalutamo, da se izgubimo i nestanemo kao mastodonti tehnike. Drmuskao se Petar u pregrijanom autobusu, kroz odškrinuti prozor zrak mu je ugodno tetošio potiljak i visoko čelo. Vreva grada, omekšali asfalt, topli beton, usijano željezo i oslijepljeno staklo ostalo je iza njega.

Jezero leži južno od grada, udaljeno oko deset kilometara od centra, okruženo pojasom listopadne i četinarske šume koja štiti od monotone i nasrtljive ravnice. Nekada je sa gradom bilo povezano tramvajem, danas postoji pristojna autobuska veza.

Do svoje dvadeset i pete Petar je ispoljavao čudnu, snažnu i sistemsku odbojnost spram traperica. Prvi put se u njih uvukao sa dvadeset i sedam, htio je biti bliži životu a istom otkri da više nije mlad, da mu u vidokrug dolaze stvari, pojave i odnosi koje tada nije primjećivao premda su bile tu, nadohvat ruke, u samom oku. To otkriće ga bolno kosnu, no srećom bol potraje kratko, kao svaka laž i prividnost. Shvati da empirijski slijed i zbroj godina nema ničeg zajedničkog s mladošću, osim magareće prijemčivosti i majmunske radoznalosti. Godine kao

i priroda, kao i cijeli svemir, prisutne su samo da zastraše, da upute na sladunjavost vječnog.

O Petru se govorilo da je surov, a zapravo bio je blag. Govorio je ljudima u lice istinu, volio je to do perverznosti činiti, ili je šutio, nikad iz oportuniteta već iz odvratne i njemu tako mrske samilosti. Time je iskočio iz kolotečine pristojnog ponašanja. Laž imponira, istina vrijeđa, neugodna je. I zato se lažemo jednako ustrajno danima, i druge i sami sebe. Milenijumima, stoljećima, decenijama, godinama, tjednima životinjski uporno lažemo cijeloga života, za bolje ne znamo, tako smo dresirani, na laž reagiramo kulturno, na istinu povišeno, krvavo. Laž je okosnica i ugaoni kamen zapadnog morala. Ne ubij! Cio svijet je morao biti proglašen ludim i patološkim da bi se suluda zapovijed dala na usta gospodnja iskazati i reificirati kao velika etička istina bića stvorenog da živi: I ubi Kain brata, ubi svojega. Druga je stvar što ta misao, u alternaciji: ljubi bližnjeg svoga, nikada ni jednom normalnom i zdravom čovjeku u formi zakona ne bi pala na pamet, jer nije proizvod osjetilnosti, već prva javna rasprodaja pameti. A opet, nikada ne reci nikada. Stoga se lažemo i po kiši, i po blatu, i po suncu i po vjetru, za stolom i u krevetu, lažemo u rovovima, u ispovjedaonicama, u bolnicama na smrt bolesne, lažemo i kao kondolenti, a bogami lažemo i javno za javnim govornicama. Zašto? Jednostavno da bismo bili humani, da bismo potvrdili pripadnost vrsti a ne kao mrzitelji istine. Svijet se humanizira lažju, o tome glasovito govore brojni simpoziji diljem svijeta, gdje se veleučeno raspravlja o gladi, dok čitave industrije proizvode specijalne konzerve za naše kudrave ljubimce, vau vau, avavaav, pse, vauuuuuuuu avav av. Pas ujeda, taj veliki čovjekov prijatelj ujeda čovjeka, a da čovjek grize, diluvijalno grize za malo više shvaćenosti pod ovom nebeskom kapom, i da mu nije stalo toliko do ubijanja koliko do jela, i življenja, ne piše nigdje. Autobus stiže, ponovo duga škripa nerazrađenih kočnica. Petar poželi da zalaje, da zaurla, iskreno iz dubine srca, da ljudski zalaje i tako odgovori tom cviljenju makine, ali ne učini to, uz napor izađe pristojno na srednja vrata, iznad kojih piše: izlaz.

Jezero, šćućureni biser ravnice miruje, zategnuta ploha površine na toplom suncu augusta sanja dubinu. Nema vjetra, sve je stalo, kao da se nešto čeka. Iako je dan prekrasan, kupaća nema, ili skoro da nema. Trinaest sati. Voda odvajkada smiruje čovjeka, privlači i preuzima u mrkle prohladne dubine njegovu prenapetost, korespondira s najdubljom podsviješću.

Ovaj dio jezera je uređen, obala opasana betonom, a blago zaravnjena travnata kosina završava platoom na čijem rubu je dug red jednokratnih kabina. Dalje iza šume vinogradi, voćnjaci, ravnica. Uzduž same obale u uskom pojasu rasuti pojedinačni i u manjim skupinama stoljetni mirisni borovi. Stojeći na obali motri zelenkastosivu vodu. Petar polako otkopčava pređicu kaiša, zastane, na kamenu stazu spusti novine te nastavi da svlači uz tijelo tijesno pripijene hlače. Skine ih pažljivo, sve se lijepilo, savije ih ispod njih stavi sandale, a preko svega

baci košulju. Spusti se na ugrijani kamen, smoči gležnjeve u mlačnu vodu, zatvori oči i lice okrene suncu.

Na nekoliko koraka od njega jedna žena, i još jedna žena, sudeći po razlici u godinama možda majka i kćerka, igraju karata, tiha muzika s tranzistora, širi se blagi miris kopertona, sve je svijetlo, mnogo svijetlo i mnogo toplo, i mnogo ugodno. Samo iz ruže nezatvorena tuša dobuju kapi vode po betonu i remete harmoniju mira, ne uklapaju se u ljetnu šemu opuštanja. Devojka ustade i trčeći se uputi ka tušu. Okrećući glavu za njom Petar je žmirkajući osmotri, primjeti bujno mahanje prevelikih sisa, koje su poskakivale mlitavo gore-dolje. Stajala je pod mlazom vode, leđima okrenuta k njemu, on još jače izokrene glavu prema pozamašnim bedrima. Čudno, pomisli, kako su ženske obline sadržajno srasle sa imaginarnim pojmom sudbine. Što je žena, sudbina, život, majka, ljubavnica, ili samo žena.

Žena, možda majka djevojke pod tušem, ležala je na leđima, preko lica navukla šešir. Jedna sandolina siječe vodu i odvuče Petrovu pozornost. Dečkić je veslao nevješto, za njim je krivudala zapjenjena brazda. Umorno zatvori oči, opruži se na ugrijani beton i sav se prepusti na milost sunca, ono je iz njega izvlačilo duhovnu nečist i svojim beskrajno dugim prstima milovalo mu stopalo, listove, bedra, preko kičmene moždine, šije i tjemena prodiralo u tamnu podsvijest budeći u njemu ugođaj jednog davnog ljeta kada je, nešto dalje od mjesta gdje sada leži u vikend naselju, u sam smiraj dana, mokr uletio u kućicu, sindikalnu kućicu, strine razrednog prijatelja Mileta gdje se presvlačio. Paralitički zbunjeno, razvaljenih usta od viđenog prizora, ukopa se u mjestu. Pomisao na davne trenutke, na defloraciju ćutilnosti i sad mu zna dobrano uznemiriti utrobu. Bio je opčinjen, u hipu se pretvorio u raskrvavljeni rječnik.

Ostao je to do danas najemocionalniji osjećaj njegova života. Fenomen puti, od sunca preplanulog ženskog mesa s dva bijela friza od bikinija, nabijeni racionalnim zračenjem i imaginarnim značenjem, raspolutiše mu biće na dvije jednake polutke, na tijelo i svijest, duh, i poput kosmata primitivca što drhturi nad lovinom, osta tako trajno osupnut. Doživljeni vizuelni šok od viđenog nagog tijela djevojke, već zrele žene prije petnaest i više godina natjera omekšale sive moždane vijuge u stampedo. U ekspresionistički vrisak! Nagli i iznenadni tresak vrata vikendice prestravi je i ona poskoči, preplašena, instiktivno, njene ruke poletješe da zaštite obnažene vinograde gorske u koje se umrsiše Petrove oči, od kretnje ruku i naglog trzaja tijela, dojke iste kao blizanke a opet različite poskočiše blago uvis, a bradavice vrisnuše poput kćeri jeruzalemske. Potom još brže, svijesnim manevrom, povuče na prvu liniju obrane grudi, poklopi ih a otkriveni trouglasti razdjeljak se do bola, vještinom kirurška skalpela zari Petru u mozak, i načini kratak, no trajan i bolan rez. Teške i lijepo oblikovane grudi pod pritiskom ruku, poražena generala, raspuzaše se po tijelu kao mlado jutro. Da li je mogao slijediti želju očiju, omeđenu trokutom što ga čine prepone i donji rub trbuha te niže sam

centar pokriven kovrdžavim stidnim dlačicama, tropima u prevojima tijela. Petar idiotski prikova oči u golo stidno žensko nešto. Pogled zbuni cijelo njegovo biće i otkri unutrašnju moć gledanja i vladanja. Spoznaju da između gledanja i gledanja postoji čitav spektar gledanja i bogata skala viđenja, da između dva pogleda na istu stvar u istom trenutku leži razapeta čitava kultura ljudskog roda, otkrio je tek kasnije. Zbunjenost njega dječaka, koji se tek zamomčio, i nje žene, starije pet-šest godina potraja, dokle god im se oči glupo i prestrašeno ne sreće, i dokle god ona frenetički ne vrisne: jjjuhhhh! Potom oslobodi jednu kćer vrta, koja slobodno pade niz potamnijelu put, ruku stavi na usta, sisa zabljeska poput bjelokosti, a on, ingeniozno glupo, smušeno, izlane „pardon“, kao da je babuskari u prepunom tramvaju stao na nogu, a ona gotovo suzno proslavi, prosikta; „klipane“! Crven, postidjen, pod naglim skokom unutrašnje vatre, pasje pokajnički, pokunjeno s osjećanjem strašna grijeha i krivice, zatvori oprezno vrata za sobom.

Vremenom osjećaj krivnje i grijeha potpuno nesta, istruli, grijeh sublimira u nadnaravni osjećaj, a krivnja u žeđ za novim spoznajama. I sve mu to s vremena na vrijeme ispuni snove i maštu da se pita: da li ona tako naga, sada već žena bliže četrdesetoj, može da spava pod teretom njegovih pohotljivih snova i sjećanja. Sem tog vizuelnog doživljaja, davnog ljeta, s tom ženom ništa nije imao.

I dok tako raskalašno na obali jezera leži potrbuške i priziva u pameti više nikad i ničim neponovljivi susret, pita se koliko je viđenje fenotipno utjecalo na njegovu svijest, na podsvijest, na cijelo stereotipno življenje ove životne stvari što izmiče i prolazi. Mučilo ga je i pitanje: kako objasniti da i poslije toliko drugih golih žena, dobrih, traljavih i obligacionih jebačina, ona, s kojom osim tog viđenja na golo i vizuelnog dodira nije imao ništa, zrači jednako intenzivno godinama, zar su vulgarne pubertetske gnojnice historijsko-materijalističko objašnjenje, zar puka i slučajna činjenica — prvo! sadrži sakralno pravo prvog, ili u pozadini živi crna oblast ostatka stvari! Teistima, kršćanima je lako, oni ovo objašnjavaju iskonskim grijehom: i Adam pozva Evu. Nakon gozbe s drveta spoznaje. Ta zar nikada nećemo moći racionalizirati plodnu konverzaciju vagine i ostatka svijeta? Bilo bi to strašno pođe li nam za rukom, svesti taj nijemi dijalog na puku informaciju, na puko saopćenje tijela tijelu; bivalo bi sve oko nas apokaliptički nepodnošljivo. Sudbina u svoj svojoj raznolikosti je na koncu jedna i samo jedna, žena je mnogo više, izbora nema, između jedne žene i mnogo žena visi muški znak usklik. Smrt, seks, država i sudbina, orgazam i predsmrtna ekstaza, dajmo se kontrolirati, ceremonijalno, brončano, kontraceptivno. Tonuo je polako u drijemež, u san. Toplota sunca omamljuje i mirišu borovi.

...Medeno srce! Represivnost iz etra uznemiri Petra, oznojena uparena lica, trže se iz sna, reflektivni snop sunčanih zraka zari mu se u oči. Zaslijepljen. Obnevidio. Muzika sve

jača, plaža življa i ponovo glas s tranzistora: Medeno srce! Privredna reklama, posvemašnji užas, bezveze, Medeno srce i pjesma, keseraseratoneznamotinijakeseraserara... I ponovo muzika, postoji muzika, i sve biva nakon svega muzika zvijezda. Postoji muzika otprije, prvi ritmički i melodički taktovi, sinkretizam pokreta i šumova izdvaja nas iz sfere instinkta i primiče polju prilagođavanja, kulturnoj dresuri u ritmu Medenog srca, još jednom, Medeno srce, na vrh, dok postoji samo jedan tam-tam, tam-tam, prašume je tam-tam srca, tam-tam je sveopći i svezajednički, tam-tam, bong! Udarac o gong označuje točno petnaest sati. Novosti dana. U vodu, u vodu poći, u vodi je spas, u mlačnu zelenozelenkastosivu vodu poći, i već gazi, pažljivo niz sklisku strminu betona, do koljena, smoči ruke, ispljuska se po znojavom i ljepljivom slanom tijelu, oči žmirkaju, svjetlost je dvostruko jaka, još nekoliko koraka i već je u vodi do pupka.

Svi smo za vodu vezani nojevom pupkovinom, statički, vršiti malu tihu fiziološku potrebu, i otičem mlako u mlačno, bogougodno, striže ušima mudro, i pljusne se, nevješto zapliva prema sredini jezera, ka dubini, snažnim nezgrapnim zaveslajima, bez elementarne sinhronizacije udova umarao se brzo, sve je na njemu radilo demokratski slobodno, ruke su mlatarale posebno, noge obaška, glava se njihala, a disanje za Riplija, duša mu poslije sto metara preplivanih dođe u podgrlac, zaustavi taj karneval mahanja, dno, dno, odmoriti, srce luđački pumpa tam-tam, kakav napor, stoji u mulju na vrhovima prstiju, u vodi do grla, i diše snažno, zaroni, i u času gubicom zahvati dno, mulj uplaši se, uspaniči, zagrebe van, u ušima zuje telefoni, zvr, zvr, nema kisika, izroniti neće, a već grize zrak, samo hrabro, što hrabrije prema plićaku, prpa, zadrža se u vodi do pupka, a onda pod tuš.

Hladna voda ga potpuno osvježi. Prošeta plažom, žagor i tranzistori na sve strane, jurnjava, vika i dreka, petak po podne, radna sedmica završena, voda se ustalasala, kumulusi prekrise nebo. Skakutao je na nozi, smetala ga voda u uhu, gong, olakšanje. Vratila se na mjesto gdje je ostavio smotuljak odijela, dvije žene, jedna starija, druga mlađa, već su otišle. Sunce se iskosi, klonu zapadu, ugodno, jezerom klize jedrilice, u daljini osmerac, trening.

Na drugoj obali naziru se načičkani, strpljenjem naoružani pecaroši. Love. Uživaju u lovu i love u mutnom, a to razgaljuje, pilje u plovak ili osluškuju zvončić, da zagriže, da povuče, jedan neoprezan griz, i akcija, trzaj, reakcija je jednaka akciji, a je li i reakciona akcija jednaka akcionoj reakciji? Da li lingvistička ekvilibristika, ili udica, a na udici mamac, glista, kišna, prepolovljena, a na mamcu ribica ili alaska pričica: bila je, bila je, nećeš mi vjerovati, ali bila je bez repa:

— nogata?

— blondinka!

a pitanje veličine, za neparnu polovinu čovječanstva, pitanje je života; da li je dovoljno velik da glavićem udari o hridi rodnice i načini bol, da povrijedi, rasuti, makar malecno, riječ, joj,

nemoj, polako, boli, koliki je, ispuni nas zalaskom sunca, a u osnovi bio je stari ženski trik. Varka!

Velika užarena crvena lopta pada, zalazi za krošnje, tone, Petar podigne odijelo i uputi se kabinama, potraži otključanu, pritvori vrata, skine kupaće gaćice, bijelo, rutavo omohlavljeno, udari mu čvrgu u mlohavom stanju, majmune, mediokritetu jedan isti si kao i ja, isti smo mi, mi smo jedno! Osjeti glad, cio dan ništa nije bacio u kljun, a kod kuće ga čeka zečetine. Na golo meso obuče teksas platno i ono se pripri uz kožu. Zakopča pređice apostolki, obuče košulju, suhe gaćice tutne pod mišku, novine zaboravi na klupi kabine. Pođe duž obale jezera, sunce je potpuno zašlo za krošnje drveta s druge strane obale jezera. Muzika s obližnjih terasa trešti. Dosta šetača. Jedan veliki pas, s rodoslovom ili bez, njuška drvo, podiže stražnju nogu, uvijek stražnju, pozdrav drvetu, nekoliko kapi prosu niz koru i plazeći jezik nastavi da njuška zemlju. Uspio sam prorajtati cio dan, ugodno, nisam pomislio na novac, mogu sebi tako što priuštiti, ljeto je. Posuditi moram! Dodavola.

Do najbliže autobuske stanice nepun kilometar. Prođe pored vodoskoka, ukrug plivaju zlatne ribice. Jedna frajlica srdajčno mu mahne i prijazno se nasmiješi. Izvan bračne prinadležnosti, s vremena na vrijeme u tuđu okoliš ući, neukeban u šlingovanju biti, 'bem ti poso. Pripri se gusto uz parajliju i ode duž jezera u šumu put vikendica, a bila je talenat, neoprezno od nje:

*Njena strina stidljiva
Kad već lažemo
Doli garava
Uuuujuu
Oće strikan u kuću
A kuća gazdačka
I alvatna
Na tri čoše gleda
Izdaј čošu pod arendu
Jedared, dvared, trired
Trired, još jedared trired
Kurtala ih bilo
I zgriši tilo tilu
Što je tilo.*

Koračajući pored hotela „Trščara“, podignutog u prošlom stoljeću, u ustima osjeti slatku sladunjavost grieha kako buja i raste među nogama, i sroči Petar pjesmu. Imajte milosti i zamislite drvo eukauliptusa. Zamiče u aleju platana. Ovuda je nekada truckao dođri stari tramvaj, cin, cin, cin.

Hodao je polako, korak po korak, uživao u koracima, ćutio korake, kao dio sebe u bezgraničnom prostor-vremenu. Osvrnu se, ništa, koraci se gube u nama, ne u putu, bivaju onostrani dio nas, raznose nas i prosipaju, osmiejnu se, sieti se jutrašnjeg lukavstva, mlađa kćerka za doručak nije htjela sira te se dogovoriše da će jesti samo rupe u siru, vrteći glavicom ne-

povjerljivo gledajući čas rupu čas njega, mljela je zalogaje, i za malo da je briznula u djetinji plač. Neki dan upita: „Tata kad ćeš mi kupiti veliki šareni suncobran“, on odgovori osorno: „sutra“, ona preklopi, „Tata za tebe je sutra nikad, je li!“ Djeca, naivnost i čistota djece mogu se mjeriti samo sa ingenioznom intuicijom starih Grka; a i kog vraga će joj veliki šareni suncobran? I gdje smo mi u ovom usranom vijeku bijele tehnike od starih, u njihovom predvorju, da li? Oni su uz život imali i sudbinu, a mi za svaki problem imamo dugme. Dugme!

U visokim krošnjama platana gugutanje grlica. Sumrak, ne sumrak bogova, već obično svakodnevno zalaženje sunca. Da li zdrav, jak, nenačet mozak čovjeka može pojmiti koliko je ovakvih tihi sumraka na Zemlji bilo prije i bit će poslije mene?

Izdužena sjenka drveta od prije sto hiljada godina, tko se u njenoj hladovini napijao? Tko uživao u krvavom zalasku sunca jednog još nepostojećeg augusta u paleolitu. Osluškiavao riku parenja, uživao u ritualnom plesu na život i smrt, još kada smrt izdvojena za sebe nije ni postojala. A kako shvatiti stvaralački napor volje čovjeka-primitivca, da kroz obris otvorene šake u kamenu, na stijeni, u pećinskom crtežu altamirske stijene, ostavi trag o svom postojanju i izmijeni svijet, ne u povijesti, nego u vremenu, da postane jednom Homo sapiens? I da li je taj kosmati primitivac sa isturenom donjom vilicom i kosim niskim čelom opazio, odmarajući se u hladovini, sa komadetinom krvava i još topla sirova mesa, antilope ili druge divljači da za sobom vuče svoju sjenku koja u sjeni drveta nestaje. I uopće koliko je udjel sjenki u razvitku mozga i formiranju pogleda na svijet, koji treba konzervirati, spoznati i konačno promijeniti. Da li je u svojoj glavi razvijao ideju sjenine sjene, ili je to došlo spontano, tamna, pratomna dubina prošlosti? Jer, evo do dana današnjega, u eri fuzija i fisija, kvarkova, čovjek se još nije oslobodio sjene, vuče je za sobom i nosi kao utjehu što poslije njega ipak ostaje pepeo! A što je inspiriralo čovjeka da pronađe smrt, smrt kao svoj najizrazitiji i najdominantniji pogled na život. Izumiti u cijevi rupu radi moćnog zastrašivanja. Ogroman je burag prošlosti, bez dna.

Stiže na kraj aleje, pažljivo se osvrne niz cestu, pretrči je i priključi se gomili što čeka autobus, u poslednji čas se ugura, ubaci novčić u „lemozinjak“, priklješten tjelesima uhvati se za rukohvat, pored jednog starijeg namirisano gospodina farbanih brkova.

Prepun autobus krenu put grada, ni na jednoj usputnoj stanici se ne zaustavi, građani na stajalištima, nezadovoljni, prevareni, poniženi i uvrijeđeni, mlataraju rukama, prijetu, no sve ide dalje, ulazak u grad, žmiga semafor, odašilje signale u mrak, u mračne i tako dalje poglede.

Korzo, pun šetača, Petar na ivici kolnika stoji pored „Talijinog hrama“. Nepregledna rijeka šetača. Diogen je šetajući gore-dolje skepticima dokazivao dijalektički postojanje kretanja, masa što bez kraja i konca šeta trošeći potplate to na umu nema, njima je sve jasno, ravnodušno su spokojni i mirni, spram nekog Diogena, to unese nov nemir u Petra i on osjeti

duboku prazninu, jalovu želju da između jezika i svijesti, bića i mišljenja, unese neki smisao i dokuči značenje ovog kretanja, ove gore-dolje sitne mravlje promenade, ove utakmice laktarenja i snalaženja. Svi se snalaze. Mada u snalaženju nije ni izlaz ni spas, ipak, u snalaženju je sve. Čak se divlje zvijeri u šumi snalaze, a tko preko hljeba hoće pogaču, molim, nazdravlje mu. Sa tornja Gradske kuće otkucava devetnaest sati, sedam otkucaja.

Semiotika i Semantika.

Devetnaest sati, sedam otkucaja, jednako mrak.

Sedam sati, sedam otkucaja, jednako jutro.

Autobus za selo, za kuću, polazi u pola devet, naveče, još sat i pol, ili pola i cio džak pijeska. Krče prazna crijeva, glad. Stoji između usamljenosti i samoće dok rijeka ljudi teče, sve nova nepoznata lica, totalna smjena, na korzou, stari mohikanci ne šetaju, tu i tamo mogu se sresti po sneck-barovima uz čašicu. Ni jedna poznata faca, a para se mora posuditi, realnost kao šmirgl-papir grebe. Ljeto je krivo za sve, ljudi su se istrošili.

Cio dan je vani, pilji u amorfnu masu odsutno, naglo pođe, presiječe koso maticu i ispliva na trg, provincijalno loše osvijetljen, gdje dva plastična crvena kioska štrče kao modrice pod okom i smetaju dobrom ukusu, odvratna plastika, u jednom kiosku novine u drugom sjemenke. I da li postoji estetsko vijeće grada? Banauzi, važan im je razrez poreza. Huj!

Na nadlaktici osjeti toplu šaku, osvrne se i ugleda Luku, poznanika iz Centra. Ovaj ga pozdravi i pozva na piće. Prihvati, pođoše u kavanu na kraju korzoa, istu iz koje je prije podne krenuo. Na ogradi parka, kao laste na električnom provodniku pred kraj ljeta u punom broju, sjede mladići i djevojke, tihi zvuci gitare i pjesma, u pozadini igra svjetlosti i vode fontane. Lijepo! Sjeti se i hoda žene, kako se u njegovoj svijesti ritam koraka i njihanje kukova stapa sa zovom divljine, sjeti se i telefonskog razgovora. Naruči ljutu, a Luka vinjak sa sođom. Razlog Lukina prilaza bio je u njegovoj bolesnoj radoznalosti, on za tili čas Petru otkri niz novih nepoznatih detalja koji se tiču njega a u vezi su sa samoupravnim sporazumom o integraciji dvaju kolektiva, tako mu Luka predoči da njega i Zorana Vučkovića uopće nema na spisku lica koja udružuju rad u Centar, te da je partijska organizacija Centra raspravljala o tome i zauzela stav. Iznenadenje Petrovo bi veliko.

— Kako da nas nema na spisku!? — ljutito upade u riječ Luki.

— Ne znam zašto vas nema, ali, jednostavno, nema vas.

— Nema, pa gdje smo, ne snalazim se. I čemu partijski o tome?

— Ni to ne znam, nisam član partije, no priča se.

— Priča se da nisam na spisku, a zaključak?

— Vas dvojica, jasno, ne udružujete rad sa Centrom. Živjeli — podiže čašicu. — Usvojena lista je konačna, — reče poslije gutljaja.

— Dobro, a tko nas je sa liste skinuo. Ne možemo tek tako, na volšeban način nestati, zar to nisu uočili ranije.

— Možda i jesu, po svemu sudeći i jesu, no imaju oni i neku svoju računicu, rečeno je da ideš u privredu.

— Idem u p. m. — u njemu poče da kipti. — Smrdljive uštve, danas sam govorio sa oba jebivetra, ni jedan da zucne.

— Jebe se njima za ljude, ali, molim te za diskreciju, zaboravi da si to od mene čuo. I bez toga imam problema.

— Nemaj brige.

U utrobi sve žešći sokovi. Ozlojeđeno sruči žestoku tekućinu u sebe, naglo se pozdravi, osvrne se za novinama, nema ih, dođavola, promrsi, u džepu napipa smotuljak od kupaćih gaćica i hitajući javnoj telefonskoj govornici izgubi se u gužvi.

Na uglu naleti na semafor, Isuse, u ovom gradu samo zabrane, semafori ili ženska dupeta, pa kako da se čovjek osjeća slobodnim? Boja se promijeni, javna limena govornica, njemu u ovome trenutku najbliža, nalazila se ispred prodavaonice tehničke robe, opasana daščanim skelama zbog restauracije, crvene signalne lampice označuju opasnost, gradnju, radove. Kabina zauzeta. Zvone zvona, dvadeset sati. Sve crkve grada zvone, ot-kucava i toranj. Pola ure do autobusa. Sanduk i dalje zauzet, ljudina sa telefonskom školjkom u velikoj šaci krevelji se, ceri, slobodnom rukom gladi, masnu uljem natopljenu kosu, smije se glasno, prebacuje teret tijela s jedne na drugu nogu. Zbunjeno blene u telefon, kapira, traži po džepovima novi novčić, ubacuje i okreće brojčanik i nastavlja se gorilijada spodobe, lice se izobličuje u novu grimasu, izbuljio oči, razvukao usta u osmijeh od uha do uha, bilo bi interesantno da mu se ne žuri, konačno, okači slušalicu, izlazi van, a miris se prosu za njim, ulazi u „peugeot” i ludo krene.

Klik, novčić pade u automat, uspostavi se veza, halo, halo...

— Zdravo Zorane, ovdje Petar.

— Zdravo, odakle u ovo doba.

— U gradu sam, cio dan.

— Skokni na piće.

— Ne mogu, žurim, autobus polazi za desetak minuta, nego čuj, da li ti je poznato da nismo na spisku, halo... da, jest!

— Znam, prije neki dan mi reče direktor, veli: tehnički propust, daktilografkinja u prečišćenoj verziji teksta slučajno ispustila nas dvojicu, no, veli da problema nema.

— Vraga nema, Centar je na partijskom sastanku o tome raspravljao i praviti će smetnje.

— Od koga si čuo, i zašto smetnje?

— Nije važno, a praviti će jer nas jednostavno nema na spisku. Jasno.

— Nije, direktor pomenu da nema problema.

— Mulac, danas smo se sreli i ni riječ ne proslovi o tome, čuti ko kurva, jebem mu boga, samo mi podižu šećer.

— I što sad, krivica nije do nas, ne uznemirujem se.

— Čuj daj da se nađemo sutra na terasi hotela prije sastanka u Centru, važi, dobro. Zdravo!

Izlazeći iz kabine baci pogled na sat Gradske kuće, pet do pola. Pohita. U poslednji tren uskoči u autobus. Saznanje da

nije na spisku, sutrašnji sastanak aktiva pokrene u njemu čitavu gamu pitanja. Narodna muzika šoferski puštena do daske trešti u polupraznom autobusu, to je u ovome času jedini konkretan odgovor na ta pitanja. Mašina osvijetljena putuje kroz tihu ljetnju senzualnu noć u kojoj sve sličí mogućoj prolaznoj avanturi dvoje stranaca. Obrati pozornost da ne propusti stanicu, u daljini traži znak raspoznavanja, snažna živina svjetla zemljoradničke zadruga, spazi ih, pođe ka stražnjim vratima, pritisnu dugme, zvono se oglasi, mašina poče usporavati, pneumatik otvori izlaz i Petar zakorači u mrak.

Udari prečicom, preko pokošene livade, miris sijena, zrikavci, zvijezde kao da su se približile zemlji, bliže su i pitomije, između redova vinove loze bjelasa staza na mjesecini. Na selu čovjek ima istinsku potrebu za svojim ekstremitetima; na betonu, asfaltu, između stakla, plastitke i željeza udovi se bolesno osamostaljuju, počinju da liče sami na sebe, djeluju automatski, ruke ponekad vise glupo i bespomoćno opuštene smetaju, noge postaju suvišne, nemaš ih gdje denuti, pod uvjetom da nisi žensko, praviš se lud da nisi čuo rođenim ušima upravo to što si čuo i kako si čuo, i što svi znaju da si morao čuti, ne znaš gdje da skreneš pogledom da ne bi gledao u to što gledaš. Ako ništa drugo, čovjek se na selu trudi i stremi kulturnom ponašanju i ophođenju kako ne bi bio seljak, u gradovima u žurbi, u gužvi, ponašamo se divlje, režimo jedni na druge, kako bi dokazali prirodu porijekla, egzemplarni Darwinovi divljaci.

Prođe svoj voćnjak, sam ga je sadio, osvijetljen prozor kuhinje, silueta nagnute žene nad sudoperom. Žena. Nemir se u njemu pojača, osjeti kiselinu u grlu. Tiho pokuca na vrata. Žena s ostacima pjene od pranja na rukama otključava. Otušeno se pozdraviše. U grlu mu peče, spusti se na klupu, glad iščeznu. Žena servira hladnu zečetitnu, pitajući za pare, gdje je bio cio dan, djeca su legla, pitaju za njega, a ona ništa pametno ne može da im kaže, tako dalje ne može, njoj je dosta i tome slično, riječi i samo riječi. Mučnina raste. Zid šutnje postaje gušći i jedina mu je valjana i razumna obrana od živčane plime.

Večeru na takne. Naglo ustade, izađe van, u zvijezdama osutu noć, miris sijena, zrikavci, kreketanje žaba, u daljini mukanje krave i lavež pasa, pođe do kunićarnika. Nahrani zečeve, po mjericu granulata u svaki kavez, u pojilice nalije svježu vodu. Prekontrolira leglo u donjem kavezu, ništa, baci sijena, ženka poče gubicu puniti osušenom travom i unese snopić u leglo, istu radnju ponovi nekoliko puta. Sa zečije točke gledišta dugouhlih plašljivaca smisao življenja je u razmnožavanju, u množenju, a sa čovjekove u oduzimanju, u dijeljenju, u posjedovanju, ovo je moje, i ovo je moje a ovo je tvoje, moje, tvoje, naše i njihovo. Od oca do sina, od pojedinca do države, homo mensura, borba aritmetika, množenje dijeljenje i pozitivni zakoni prisvajanja i posjedovanja traju i ispunjavaju egzistenciju. Egzistencija egzistencije, osušena suština smisla, rijetka stolica i sitni zečiji kotleti. Oštar miris amonijaka ispuni Petru obe nosnice u ljetnje toplo augustovsko veče.

Subota, prije podne. Sunčano, na terasi hotela „Zagreb”, prva kava, loša, kiselkastogorka, *Politika*, prazan pogled klizi niz slog, ne zapinje: izbor pape, konklava, državni udar, jedna vlada podnosi novu ostavku, sport, ljubavnik ubio... Ništa, otužno. Petar odloži novine, sumorno, indisponirano čeka čas sastanka. Činjenica da nije na spisku potpuno ga dezorijentirala, kome i zašto prosvjedovati, nekome smeta, biva suvišnim, na elegantan način riješen problem, kapa dolje, inkantira u sebi. Domislio je stvar do detalja, dokraja a izlaza nema pa nema. Što ga nisu ljudski blagovremeno izvjestili, samoupravni sporazum je bio gotov već koncem juna, učinjena je greška, dobro, no čemu otajstvenost ćutanja do posljednjeg trenutka, a povrh svega, kao krema, i partijski sastanak Centra. Tugaljivo i mutno.

Dugim koracima, mlatarajući rukama preko terase grabi Zoran, u zakazani čas.

— Zdravo — sjedajući pozdravi i pruži ruku.

— Zdravo — otpozdravi Petar mlitavo prihvatajući pruženu šaku.

— Čekaš dugo — priupita Zoran pa rukom mahne konobaru.

— Pol sata — odslovi Petar. Konobar pride.

— Što ćeš? — upita Zoran.

— Ništa.

— Uzmi rakiju — inzistirao je Zoran — radi pospješnije probave — dometnu.

— Ne, neću ništa — odsječno će Petar.

— Onda jednu šljivovicu, paličku — nadoda za konobarom — što si se umusio. Kao da su ti lađe potonule. Sve me to savršeno ne tangira. S onu stranu mene je.

— Dosta mi je muktarenja oko integracije — odgovori Petar.

— Posrijedi je obična birokratska aljkavost, obaveza bez obaveze i odgovornosti, a ti vidiš problem, sumnjivi splet činjenica i okolnosti, mene iskreno brine njihova zatucanost, brišati iz spiska mene, u redu, ali tebe, partijskog sekretara, treba imati petlju, svaka čast — pokuša Zoran ironizirati stvar.

Konobar donese rakiju.

— Ne budi naivan, što bi inače oni o tome raspravljali na nivou partijske organizacije ako je posrijedi obična službenička nemarnost. Svaka takva nemarnost može imati određene pravne posljedice.

— Bez veze, raspravljali pa šta, raspravljat ćemo i mi — bezbrižno, lako i veselo primiće čašicu. Blago se strese od žestine. — Dobra rakijica — primijeti i spusti je na stol.

— Potpisali smo nešto što nismo pročitali, ili bar ne dovoljno pažljivo.

— Idi, molim te, gluposti, niko pametan neće tražiti u masi imena i svoje, đuture pregledaš i gotovo, uostalom, u prednacrtu sporazuma smo bili, tamo još postojimo. Neko nas je malo pomeo, brisao s razlogom ili ne ... uostalom ja u tome nalazim nemarnost, a ti tendenciju.

— Intuitivno osjećam da se nešto kuha.

— Direktor reče: treba dostaviti novi spisak s verifikacijom zbora i basta. Rečeno mu je to u Sudu udruženog rada, personalno predsjednik Ujvari.

— Što magarac o svemu tome ćuti, taji, i što ako njihov zbor iz bilo kojih razloga ne pokaže dobru volju? S obzirom na to da nijedan sud na ovom bijelom svijetu iz dobro utvrđenih razloga ne razlikuje i ne priznaje razliku između de facto i de jure činjenice.

— Okrećeš po volji, tada referendum pada u vodu, bluć — naceri se Zoran — uživaš mučiti sebe — i iskapi tekućinu.

— Lako je reći, bluć, nema integracije! I zašto kad hoće — ljutito upita Zoran — Centar jednostavno može tražiti nov referendum radi dopune, što znači prolongiranje s političkom projekcijom. Prošli smo tu kalvariju!

— I sam znaš da društveno-politički oci varoši takvu komediju ovoga puta neće dopustiti. Ne možemo ostati bez posla, rečeno je iksipsilon puta, integracija ne stvara tehnološki višak, to je jasno, ostalo je za sada puko naklapanje, uostalom u deset je finale.

— Bez posla nećemo ostati, znamo na čijoj strani su općinski oci — zdušno prihvati Petar i nadoda — umro je papa.

— I!?

— Šta i ?

— Pa kakve veze to ima sa nama? Papa! Bluć!

— Pa i nas su ekskomunicirali.

— Što ti to dođe — ekskomunicirati?

— Izopćenje, isključenje.

— Reci, pokazali crveni karton, da te razumije svijet. — preklopi Zoran.

— Intimno osjećam da je posrijedi nova pipirevka.

— Za tebe je cio problem u tome što je u pitanju tvoja koža, a po tvojoj nekoj bez veze filozofiji čovjek nema ni moralnog ni prirodnog prava da se u grču bori za vlastita crijeva, sranje. Unaprijed se rezignirano predaješ, samoga sebe ekskomuniciraš.

— Eksko-municiraš.

— Bez veze, da pođemo, konobar!

Polako s noge na nogu uputiše se školi, razgovarajući usput pomalo o svemu i svačemu.

Ubrzo su prisustvovali flispapirnatu loše režiranoj lakrdiji. Obistiniše se Petrove sumnje. Dio Petrova kolektiva, cio struč-

no-tehnički aktiv okupio se u 10 sati u dugu usku društvenu prostoriju na drugom katu koja zauzima cijelo sjeverno pročelje zgrade. Po unutrašnjem dogovoru utroba posjedaše gusto, jedan pored drugoga. Atmosfera — zagušljiva i nelagodna. Tišina melje vrijeme. Deset prošlo, iz Centra nikog, nervozno bacanje pogleda na satove, šutnja djeluje izdajnički, da li je posrijedi kriva informacija. Sjede kao prvaci, s osjećajem krivice i niko napetost da dokine.

Direktor, inženjer Krešo Cindrić, šeta, iziđe na hodnik, vraća se, pogleda džepni sat, četvrt prošlo, stojeći iznad stada upita meketavo što da se radi? nagađa možda je sastanak odgođen: svi beznadežno slegoše ramenima, svejedno im je, samo neka drugi odluči. U tom času čokoladno-slatkim osmijehom, patvoreno okačenim ispod debelih snažnih crnih brkova, ispod kojih se nazire požutjeli niz donjih zuba, uleti direktor Centra diplomirani inženjer mašinstva Ivan Antunović, izvinjavajući se s vrata. Za njim, sitno poskakujući, trapa nisko gojazno-ćelava spodoba, noseći pod miškom rizme papira, bezrazložno oštro ih tresnu o stol, neka se zna tko je gazda u kući, treba li da ustanemo, pomisli Petar, u znak školničkog pozdrava, naglašeno bučno i nemarno dvojica pridošlica čupaju stolice, sjedajući sučelice ovoj uplašenoj i presamićenoj grupi.

Petra štreću nešto oko srca, misleći na jučerašnji telefonski razgovor, noćas ga je sanjao u znoju lica svog. Obli ga rumen, od stida, od blamaže od... Inženjer Ivan pozdravi prisutne kao buduće nove članove kolektiva, naizust potom izgovori cilj, smisao, svrhu, značenje i prednost integracije, kao da to nekoga zanima, no on ima svoj stil, mimogred dotakne školsku reformu, blagoglagoljaški pripomene Kongres, rezolucije, održi čitav traktat zbunjenoj čeljadi subotnjeg prijedpodneva. Poslije retorički šupljeg uvoda zaključi da je na dugom i naporom putu udruživanja bilo mnogo ozbiljnih smetnji od kojih je gro riješen, što je i poznato, a napose članovima mnogih komisija — koso pogleda Petra, no pridoda i povišenim glasom podvuče: u tom procesu stalno iskrsavaju novi i novi problemi te je smisao ovog sastanka upravo u tome da se iznađe rješenje i izlaz iz novonastale situacije, stoga predlaže, zapravo, slobodan je da predloži sljedeći dnevni red. Kao prvo: u odnosu na prednacrt u samoupravnom sporazumu usvojenom na referendumu i dostavljenom sudu na ovjeru, na spisku lica, stranica pet, točka 14. nedostaju dva lica, te prema tome oni za sada ne udružuju svoj rad u Centar, no kako raspolažemo informacijom da iste osobe ne namjeravaju napustiti Centar, otvoreno je pitanje: što s njima? Druga točka: s obzirom na to da reforma školstva ima određene reperkusije i na kadrovsku politiku Centra, javlja se suficit kadrova. Naime, radi se o višku od pet inženjera sa prvim stepenom.

Pauza.

I pitanje. Da li se dnevni red usvaja?

Direktor Krešo crven u licu kao rak, vidno se susprežući da ne prsne kao dječiji balon na glaviću opuška bori se za zrak, zakrvavio očima, diže mu šećer, tiho sornirano poče. Po pitanju prve točke — mislim da problema nema, do greške je došlo

slučajno prilikom prekucavanja. U Sudu udruženog rada, koji će cijelu stvar registrovati rečeno je da dostavimo novi spisak ljudi, verificirat će ga zbor i ...

Čekaj — uskoči inženjer Ivan — raspitavali smo se i mi. — zastane, važno podiže vjeđe, misleći vjerovatno „Mi, Nikolaj drugi” — Rečeno nam je — nastavi oštrije — za izmjene i dopune slijedi ista procedura, prema tome nijedan zarez mimo referenduma ne može biti izmijenjen a kamoli cijeli list, to suštinski mijenja stvar i pitanje je konačno kako bi sve to na zboru prošlo s obzirom na rečeni suficit. Kao direktor to bi morao znati. Demagoški na kraju zasoli on. „Mi Nikolaj II”

Krešo se povuče mahne rukom, grize donju usnu, maramicom briše graške znoja, shvata koliko je sati. U dugačkoj zagušljivozasužnjavajućoj sali zavlada carski mir, grobna tišina.

— Prvo da vidimo da li se dnevni red usvaja — poslije kratke stanke bez ikakvih skrupula proslovi Ivan. Opet kraća stanaka. Intermeco pognutih glava.

— Ne! Kratko iznebuha reče Petar. Kao pisak lokomotive u noć zari se to „ne” u tišinu društvene prostorije.

— Što ne — iznenađen, mehanički upita Ivan.

— Ne, dnevni red se ne usvaja, ne može biti usvojen!

— A razlog — priupita Ivan, dok zamjenik prijeteći okreće glavu prema njemu, napući usne i nabra čelo sa mislima: opet ti pametnjakoviću.

— Razlog? — obrecnu se Petar — Prije svega, ovaj skup, ova šačica izdvojenih i uplašениh ljudi kojima se umjesto dobrodošlicom prijeti suficitom, ova grupa nije kompetentna bilo što da kaže o dnevnom redu a kamoli da zauzme po svemu sudeći neki iznuđeni stav ...

— Pazi što govoriš! priupiti Ivan.

— Govorim jasno i glasno, govorim ono što osjećam a osjećam ono što mislim, a mislim logički da mi ovdje možemo ako smo, dakako, raspoloženi odigrati partiju šaha, domina, ili bolje partiju ne ljuti se čovječe, popiti kavu, raditi bilo što samo da o tim točkama ne raspravljamo, tim prije što se dobra volja ne pokazuje od strane Centra. Vi ne odustajete od prvotne ideje, stare nekoliko godina: i sredstva i fondovi i djeca nama, a ljude ćemo nekako preko općine udomiti ...

— Griješiš — upade ponovo Ivan — upravo zbog dobre volje smo inicirali ovaj sastanak.

— Nema dobre volje — povišeno odgovori Petar — to se vidi iz predloženog dnevnog reda, prva i druga točka po crti dobre volje se isključuju, počinjemo integraciju suficitom, providno i nimalo prijatno.

— Ne upadaj u riječ kad ja pričam — ljutito se prodra Ivan.

— Pardon, i molim! Ko je kome uskočio u vez? Kratko pamtimo.

— Ja sam za najhumanija rješenja!

— Ostavi humanizam i rješenja za kasnije, za malog Đokicu, njemu možeš marcipanski ispred nosa mahati rješenjima i humanizmom, ne zaboravi da i humana rješenja grizu, ujedaju! Kreši si maloprije očitao bukvicu, bar što se tiče prve

točke dnevnoga reda, i zaista ne vidim razloga što je uopće postavljáš ako pravno valjana i visokohumana rješenja unaprijed znaš.

— Ponavljam, želim da riješimo ljudski . . .

— Da ti savjest bude mirna!

— Ponovo po starom, kompliciraš, unosiš pometnju, pa što predlažeš?

— Ništa!

— Jasno, to je najlakše — naceri se tehnički umno Ivan.

— Ali to je u ovom momentu jedino moguće i jedino ljudski, na čemu inače ti toliko jašeš, uostalom, dobro se zna o čemu jedan aktiv može raspravljati.

— Radi se o prijedlogu koji ima ići na zbor a ne o konačnom rješenju.

— Svejedno, tim gore, zbor je bar načelno morao raspravljati o kadrovskoj politici škole pa tek onda eventualna rješenja iznalaziti po aktivima i ćoškovima, a ne izići s gotovim prijedlogom, i to stručnim, koji će se usvojiti dizanjem ruku.

— Što stvari duplirati, zamarati ljude — razvio se dijalog između Petra i Ivana — to je nepotrebno.

— Da zajednički odemo — osmjeli se Krešo da stidno uskoči u dijalog — u sud, informirajmo se ponovo što nam je činiti, ljudi ne mogu ostati na ulici. A što se tiče druge točke, da li se višak javlja na nivou centra ili . . . ?

— Nitko neće ostati na ulici. Razumljivo je da se javlja na nivou centra.

— A gdje su onda tvoji ljudi? Gdje je stručni aktiv Centra?

— Zauzeti su popravnim ispitima — kao iz puške opali ćelavi faktotum umnog inženjera na Krešino pitanje.

— Onda je deplasirano dalje tratiti vrijeme, pogotovo ako su mi elementarne stvari nepoznate. Nisam sljep, mada me želiš pokazati ograničenim, Petar je u pravu, od početka u svemu ovome bilo je svega ali najmanje dobre volje. Nadam se da će se suficit o kojem u toku jednogodišnjih intenzivnih pregovora nije bilo ni slovca, razriješiti na paritetnoj osnovi — završi mirno Krešo.

— Razumljivo — još jednom nerazumljivo promrsi sebi u gusti brk Ivan.

Dogovore sastanak oba aktiva za ponedjeljak. Petar je zahtijevao da druga točka ide prethodno na zbor. Njegov prijedlog Ivan glatko odbi uz motivaciju da nije član kolektiva i ne može predlagati. Ostali su šutjeli pa Petar pripomenu da, koliko je njemu poznato, integracija važi od prvoga a danas je samo dvadest i osmi, stoga se ne može ići na zbor. Na koji zbor treba prijedlog iznijeti?

— Valja zboru prijedlog pripremiti da se uludo ne gubi vrijeme — ustajući od stola zaključí Ivan, i brzim korakom napusti salu.

Poslije sastanka Krešo pride Petru da mu nešto objasni. Na priču o daktilogreški Petar dezinteresirano odmahne rukom

te paštreći se napusti društvenu prostoriju. Silazeći niz široke stube, sarkastično se naceri Zoranu i pozdravi Luku koji je grupi učenika objašnjavao zadatke pismenog ispita. Od ove imbecilne igre Petar u potiljku osjeti tupu i široku bol.

Hitajući niz ulicu po vrućini od 29°C u hladu on pokušava odagnati misli, iskoračiti iz ovog krabuljnog plesa i opustiti se kao opruga razriješenog sjedala. Ne biti škrgut zuba u socijalnoj pretilnosti. Fermentacija traje. Čovjek ipak nije opruga, on, homo hibrid, može biti marioneta, može biti svinja, može biti izmet, može biti svetac, može biti krpa, ali ne može biti opruga pa da se po svom ili tuđem nahodanju skuplja i opušta, zakon crijeva je jači od zakona masnih moždanih vijuga. Duhovnih i estetskih evnuha još nema, političkih ima. Blažena i sveta poslušnost. Uslijed pomanjkanja pameti, organizmu je potrebna okrepa.

Tako utonuo u misli, prijeđe na neosunčanu stranu ulice: nastrani rast civilizacije omogućuje iskupljenje čak i Belzebubu, pobjeda teodicije! Suficit, odjednom suficit, a u dogovaranju ni riječ o višku, samo neka referendum uspije, ostalo je stvar tehnike i humanizma, smazati fondove i osnovna sredstva, a sad društvo fajront, razlaz. Posijana klica sumnje. Svi se prebrojavaju, svako je i nije višak, uspjeh je dvostruki uspjeh. Ćutologija se nastavlja, pravo čudo da nitko dosad nije doktorirao na osnovnu temu zborne ćutologije.

Logika nadglasavanja u fizici poznata kao zakon velikih brojeva, roj mušica; danas saznao: školi zajedničkih osnova u junu je signalizirano da ne raspisuje konkurs jer u Centru ima viška, dabome, igra je namještena od samoga početka. Humano namještena, nitko neće ostati na ulici. Pitao se Petar koja su to petorica inženjera. Nastavi da misli logički do kraja: ostaju upravo petorica inženjera s prvim stepenom iz njegovog kolektiva, on kao šesti je otpisan unaprijed. Krešo traži paritet, smijurija. Na zbor ide gotov prijedlog aktiva, amenovanja radi. Kada je mačka u kolu, miševi su u rupi, nikakva mudrost već prosto pravilo trojno; veća riba manju ribu ćapi. Smući mu se ta providna privatnomenadžerska rabota malih sitnih računa. Imati gotova rješavanja za svaku situaciju u džepu: totalizam rješenja! Pravnik tehničar rješava, političar tehničar rješava mada manipulira, ljubavnik tehničar svršava i rješava, kemijski tehničar rješava mada se doima da opasno mućka, teolog tehničar nad otvorenim grobom rješava, lijevo raj — desno pakao, od zemljice si postao, zemlja ćeš ubrzo biti ,svi rješavamo tehničku kvadraturu rješenja, jednog u osnovi riješenog rješenja, amen. Malo tko zbilja zbiljski zbilju mijenja.

Trebalo bi otputovati, otići u planine, posjetiti umornog Zaratustru: čovjek je nešto što treba da bude prevladano. A što smo učinili da bismo ga prevladali? Što? Da se u njemu neprestano i istovremeno ne sukobljavaju: crv i majmun, zemlja i nebo, volan i križ, lopta i koton. Boriti se, ali, pitao se Petar, kako se protiv mediokriteta boriti za prirodnu logiku vlastitih crijeva, oko tog govnoastoljigavotoplosmrdljivog smotuljka isprepletena je čitava mreža misterija i laži, zar gristi i kada je

egzistencija ugrožena u egzistenciji samoga ega, u animalnoj nužnosti, u idu, u . . . nije mogao definirati, sve to venozno smrdi na nemoral. Glavobolja se pojača, kljuca. Živci. Maloumno, čemu jalova enervacija oko riješene stvari, i to tehnički visokohumano rješenje, treba pojmiti da se sve to ne tiče sloja onoga ja koji muči, nego onog mu koje muči, koje parazitski raste na drobnjoj osnovi, vegetativnoj podlozi razmnožavanja poput plašljivih kunića.

Apstrahirati. Samoubojstvom razriješiti sve enigme: smrt utemeljuje sve istine i ovjekovečuje sve laži u nama, oko i iznad nas. Slatke zablude. Uzimajući pletenu pocinčanu korpu u samoposluži, u dodiru s metalom usredotoči misli ka samoubojstvu, ka kutijama deterdženta, ka istinski čovjekoljubivom rješenju, ka prašku za pranje, mašinskom pranju prljavog rublja — osloboditi psihičku energiju nategnutih živaca.

Misao da se ubije jednako istrajno i intenzivno libidiozno u njemu traje godinama, istinski je oslonac poluge života, Arhimedova točka micanja i sad dok luta između prepunih polica robe široke potrošnje. Iz hladnjaka uze dva velika jogurta politraša i spusti ih u korpu, zatim veknu kruha, pođe do police sa slatkišima, motreći da ne zakači piramidu konzerviranih voćnih sokova prodavanih po sniženoj cijeni, uze dvije omanje čokolade, pogledom potraži kavu, pažljivo otvori vrećicu čiji zrnasti sadržaj sasu u crveni lijevak mlina, okrene prekidač, motor zalaufa, prosu se miris kave. Blagajnica spretnim prstima tipka, izbací sumu, on zamoli najlonsku vreću, plati i požuri na autobus.

Probijajući se kroz masu svijeta Širokim bulevarom pomisli: da li će provincija iskoristiti svoju šansu, historijsku, te postati novi polis, ili će i dalje trabantirati oko centra u funkciji odskočne daske mediokriteta koji umješno plivaju sve stilove: kraul, prsno, delfin, leđno, štafetu 4 × 4 mandata, izazov je velik, no ni fotelja nije mala.

Zaustavi se u pasažu robne kuće, svježe od klima uređaja, pogleda izloge, moda jesenja, ljeto-a jesen već tu, kuca na prozor, na džepove, izlog obuće, treba kupiti cipele, treba, vrati se na Široki bulevar, zastane s plastičnom vrećom u ruci ispred kapelice Sv. Roke, u pripameti plamsa susret od prije dva mjeseca, odmah nekako po završetku škole, sa sekretarom partijske organizacije Centra i pitanje: što ne želi da radi u Centru, onako s neba pa u rebra, Petar ljetnje komotno odgovori: „dosta mu je škole, i odakle ta ideja“, zapita čovu on, partijski sekretar odgovori: „priča se“, „a priča se, priča svašta“, nadometne bezazleno Petar, a sad razabira odakle priča teče. Ljudi su opazili, nema ga na papiru i lukavo su šutjeli, nimalo ženerozan gest. I dolaze s humanističkim i ljudskim litanijama. Kameleonski, mucavo i roza oličeno. Kopni kao snijeg na proljetnom suncu marcijalna grudva u Petru, melankolija, nezadrživo nadolazi. Svesti račune s vremenom prije vremena, mnogo otrova je s glupošću ušlo u naša tijela, kao pogled na život, baciti žlicu, postati zemlja, stanjiti se do sjene, nadživjeti smisao vatre tijela, užaliti žalobnike.

Misao je našla puninu, uživila sebe u svijesti o samoubojstvu, ne tražeći da bude artikulirana ni u jeziku ni u ogavnom fizičkom činu izvršenja.

Kroz prašnjavi prozor dotrajalnog autobusa, u punoj sparini znojivosti i vonju tijela promatra kompleks bagremove i borove šume koja se pruža duž ceste i štiti grad od sjeverca i nesnosnog pijeska vijavca. Vukući noge po vrelom pijesku dovuče se umorno ispijen kući, otpozdravi djeci, pruži im čokolade te milujući ih po kosi pomisli: kako su porasle, natjera ih pod tuš, vika, cerekanje i prskanje vodom, zatvori žaluzine u sobi, uključi gramofon, vrti se, Zdravko, vrti, naredi vojnički strogo spavanje, „razumijem” uglas obje, mlađa ispod plahte „laku noć dan”, i ponovo smijeh.

Ode do kunićarnika, zečica u donjem kavezu se okotila, baci lucerke, prekontrolira starije leglo, prebroja 11 malih, izbaci tri najslabija. Glavobolja ne popušta, popije dva xalidona, istušira znojavo tijelo, zaviri u dječju sobu, utihne muziku, zatvori vrata i osluhne, a u sobi se razmili tihi prkosni i zdrav dječiji smijeh djevojčica, starija učini jedno dugo ppssssss, šuti, čuje.

Ode i on u popodnevnu horizontalu, opušteno u zamračenoj sobi, uz blagi zuj ventilatora manijakalno je mozgao o skončavanju, o sredstvu i načinu, o metodi da život kao življenje života prikrati za sam život: konopac, drvo, omastiti vrengiju, visoko, skok i trzaj i duboka brazda o vrat, kvrc, možda kičmene moždine, kičma i refleksije o samoubojstvu su djelovale prijatno — karitativno, puni nadomjestak molitve, zdravomarije i krunice. Ne fizičko uništenje tijela, već mogućnost suprotstavljanja beskrajnom izazovu ograničenom i sputavanom voljom i to konačno i neopozivo, uživati grijeh, fizičko uništenje je mrginj, ali i misaoni put, pojmovno neuhvatljiv, logički nesхватljiv, pružio je estetsko uživanje u transcendentno čuvstvenom doživljavanju sebe sama u sebi samom, živjeti smrt iz časa, a ne osjećati je kao ovrhu visokovišnjega. Smrt odvojena od života i smještena u magično mirisna prostranstva proizvod je bolesno preplašenog uma u bjekstvu, s pitanjem na usnama: što je s onu stranu života, smrt, kao odgovor, a s onu stranu smrti što je, život, mračna metafizika, lišena fizičkokemijske osnove, pa ako tamo kuda svi idemo nešto doista postoji i jeste, to mogu biti samo neki novi fizičko-kemijski procesi, novi zakoni zabluda i starog vrenja, drugi tonikuma duha, novo sranje, a nikako teologija.

Nestajući u mislima, tonući u san, u popodnevni drijemež, razmišljajući o načinu da se učini kraj osjećao je blaženu prijatnost sličnu embrionalnoj sklopčenoj sigurnosti u toploj utrobi majke u času rađanja. Čas kada se i tanka granica ima prijeći, dobrovoljno, kao napojnica konobaru, u trenu infinitezimalnom, da li tad u tom času kajanje postoji, ili se otvara nova supstanca micanja, kajanje, kao refren, kajanje kao moralna katarza, da li u trenu, hipu, času munja sine i obasja prenapetost živaca i strukture kozmosa, dubinu sna i jave, materije i negacije u novim drugim nepojmljivim kategorijama. Kratki trzaji, lagano opuštanje i putovanje ka snu. San.

Ponedjeljak. Glupi ponedjeljak, prvi dan tjedna stiže dosadnim i umornim ubrzanjem već milenijumima. Sunčano, ali više ne tako toplo, u nedjelju nanoć pala je kiša i isprala prašnjavo grlo augusta, diše se lakše, predvorje jeseni, sve zrije, stari, puni se nepodnošljivom ljepotom. U učionici pored zbornice Centra grupica ljudi Petrova kolektiva nestrpljivo očekuje sastanak stručnih aktiva. Pokušavaju riješiti enigmu suficita, vođeni mišlju da se višak javlja na nivou Centra, nastoje naći dobrovoljce, nikom se ne ide. Osim Petra, nemarnošću izostavljenog sa spiska, ne želi nitko. Oči uprte u pod, šute, intimno osjećaju da ravnopravno dijele napuštenu sudbinu krumpira u bilo kojoj kuhinji. Konačno sve tako malo ovisi o njihovoj volji. Etikete se odmah lijepe. Bez rješenja, jedino direktor Krešo maloumno, stopostotno dosadno ponavlja: princip pariteta. Bilo je u tome, kako se kasnije ispostavilo, mnogo klaunovštine. U dani čas, u pogrebnoj tišini pođoše u neizvjesnost.

Ovoga puta društvena prostorija bila je zaposjednuta ljudima iz Centra. Mrmljanje umjesto pozdrava, nijemo klaćenje glavama, po koje rukovanje. Manje-više su se svi međusobno poznavali.

Točno u minutu pojavi se i direktor Ivan sa vječitim trabantom Sančom, jednom ćelavo žmirkajućom spodobom. Sastanak otpoče s jednom točkom dnevnog reda: suficit kadrova. Višak inženjera prvog stepena. I ponovo u dlaku isti subotnji plesni uvod. Okolo naokolo, kolo, općepoznate stvari se vrte, ista ploča, isti obrtaji, isto škripanje, svi slušaju a nitko nema što da čuje. Poslije desetminutnog kruženja i opasnog grebanja zaključak umnog direktora Ivana:

— Istina, u ovom trenutku viška nema, ali se mora voditi računa o upisu učenika dogodine, škola u tom pogledu treba da je krajnje fleksibilna i prisno, organski povezana sa udruženim radom. Na tržištu se sad javlja potreba za određenim profilom kadrova, za predmetom tehnike i proizvodnje, ti ljudi su i u zajedničkim osnovama stručni, stoga, razumljivo, priliku moramo iskoristiti. — Završava diplomirani inženjer Ivan Antunović.

Znači rješenje jednadžbe sa šest nepoznanica je na tržištu, u potražnji, zakon ponude i potražnje, a ne u stvarnom suficitu, nekome smetamo, treba nas što prije liferovati, postajemo pokvarljiva roba, rezonirao je u sebi Petar te razvuče usne u osmijeh.

Ponovo šutnja. Šutnja i dalje teče, kao moćna hrabra obrana. Nitko ne uzima riječ, svima je potaman.

— Ne znam da li sam bio dovoljno jasan — prekine bolnu tišinu Ivan — višak zapravo dolazi, nastaje, kao posljedica reforme, cijelo školstvo se mora drugojačije prestrukturirati — vrti svoj inženjerski ringišpil i dalje.

Petar se lomi, uzeti riječ ili elegantno sve ošutjeti, tamo gdje su stvari jasne riječi su budalaste i izlišne, ovdje treba naći po svemu sudeći zakonsku formu o prelasku u drugi kolektiv, bez mnogo buke a sate pokriti honorarcima. Jedinu diplomirani inženjer u Petrovom kolektivu pet godina predaje isti predmet i svake godine do 20 honorarnih sati i cijelo to vrijeme gospodin

inženjer je tri puta uzimao riječ na zborovima, i sva tri puta u pitanju je bio njegov deficitarni dodatak. Lova je lova. O tome se ne govori, bitno je da je nastava zastupljena visoko stručno, nazdravlje, a djeca mucaju. Kada bi živoparali tehničku integraciju, što bi dobili, paran ili neparan broj? Ili možda na opće iznenađenje — ništicu, cijelu malu klasu. Sivo, sadreno auspuhsko sivo.

Šuti Petar i promatra guste Ivanove brke i osjeća kako u njemu sve počinje da ključa. Tišina kupa moždane vijuge, no ljudi se polako oslobađaju, zbunjeno jedni drugima upućuju zbunjene poglede, očito o višku se nije govorilo ni u Centru. I oni to prvi put čuju. Lukavo, izmiješati opće, pojedinačno i posebno, u isti šešir strpati sve pa nek izvoli tko voli i smije. I Petar progovori. Primjetno uzbuđen, glas mu je podrhtavao, osjećao se kao konj kojega ne treba ubiti, ali ga što brže treba prodati. Sad se jasno kao na dlanu vidi tko je cijelu stvar oko integracije vukao, otezao pune dvije godine kao crknutu mačku. Slijedi glazura, prodaja restlova. Nastojao je da se kontrolira, počeo je tiho, pojačavajući intonaciju svakom izgovorenim riječju:

— Uzbuden sam ali ne govorim u afektu, pa da mi se imputiraju stvari kao na ranijim sastancima komisija. Znam, znam da sve ovo što ću ovdje reći nema neke dubine (zamjenik direktora ubaci: što onda uopće govoriš?) možda ni smislene težine (Petar prijeđe preko upadice), no, moram govoriti da se kasnije danima idiotski glupo ne bih kajao i žderao kako sam jeftino progutao ovu augursku sarmu. Sve je ovo ovdje do perfidije prljavo i privatno viđenje i vođenje kadrovske problematike. Integraciju smo doveli dokraja, odnosno početka i već na prvom zajedničkom koraku odnosi su poremećeni, sam Centar od početka ima posljednje i nečasne misli i namjere o integraciji, sve je svedeno na farsu, kadrovsku problematiku Ivan sagledava i vodi od trenutka kada smo mi došli...

— Ne — Ivan će — ona se vodi od početka reforme na nivou općine.

— Idi molim te, okači to mačku na rep, da je vodiš od početka o tome bi se ranije moralo raspravljati, obuhvatiti samoupravnim sporazumom. Konačno, suficit je izmišljen, fikcija, muči me jedno, tko zapravo o kadrovskoj politici odlučuje?

— Jasno, zbor! U ovome trenutku viška nema ali...

— Ostavimo se tog ali i ili, i zbora, zbor odlučuje a ti krojiš li krojiš velikim krojačkim škarama po svom nahođenju, da li je zbor o ovome generalno i u globalu raspravljao.

— Nije i nema potrebe da raspravlja, zbor odlučuje, perspektivu razvoja vodim ja, na bazi nekih pokazatelja, ljude je nepotrebno opterećivati, prijedlog može biti prihvaćen ili odbačen, Jasno, zbor odlučuje!

— Bravo, po tebi na zboru treba da se obavi dizanje ruku, ali nikako i glava, da se riješi o sudbini šestorice ljudi, konačno, tu nije u pitanju sudbina, nego način. I odakle taj famozni broj šest, točno koliko je nas sa prvim stepenom.

— Slučajno.

— Ma nemoj, nije valjda da politiku kadrova vodiš na slučaju, sve je to blamaža, podvlačim, o svemu ovome zbor je prethodno trebao raspravljati, u pitanju su ljudi, ovako, ovo je čisto tehnokratsko-birokratska manipulacija ljudima.

— Ja na tvom mjestu ne bih bio tako hrabar! — bezočno upozorenje Ivana.

— Dovoljno si lukav da izbjegneš moje mjesto te da sve izvedeš onako kako izvodiš — bijesno presiječe Petar — ovdje sjedi partijski sekretar, predsjednik sindikata, ni riječi da proslave, šute, vjerovatno imaju svoje razložne razloge, naime, poznato je da ste o mom izostavljanju sa spiska raspravljali na partitjskom sastanku, prije dva mjeseca. Stoga, i ne samo stoga, ne želim ostati u kolektivu, i da sam potreban, pogotovu ne kada sam nepoželjan. Petar iznenada ušuti. Tiho se prokljuvi direktor Krešo.

— Ne znam kako ljudima pogledati u oči, oni su prevareni, do referenduma smo cvrkutali druge note, a sad ta pjesma više ne ide, pod tim uvjetima neću dozvoliti integraciju.

— Koješta — promrmlja sebi u bradu Ivan — referendum je ...

— Gluposti — žestoko uskoči i Petar, ne želim da zbog pojedinaca propadne u suštini dobra stvar, mislim dobra u odnosu na učenike, djecom se ne možemo igrati, ne cijepamo klade!

— Znači, Petar dobrovoljno ide u Školu zajedničkih osnova, neka uđe u zapisnik — rezonerski, hladno mašinski oglasi se Ivan.

Ta prisebnost i hladnoća prenerazi Petra, ta zlogukost, on je ipak govorio u vjetar, pijesak i voda.

— Da li se još netko dobrovoljno javlja — priupita direktor Ivan.

Nitko, savijene šije. Petru se znoje dlanovi, pun gorčine, pobijedena čovjeka koji poput napuklog zvona šuplje odzvanja u utrobi. Krešo utopljenički, jadno, mokro i vlažno, hvata se za slamku, inzistira na paritetu, tri čovjeka iz jednog, tri iz drugog kolektiva.

Nevješto ljudski, no životinjski spretno, cinično, skroz naskroz netaktički, gotovo u transu skoči inženjer Ivan. Postao je alergičan čak i na Krešin glas, pogotovu na njegove prijedloge, i magično otvorio karte:

— Moji ljudi su neophodni, ne može biti ni govora o paritetu, bez njih Centar neće početi normalno školsku godinu, oni su kičma. Vrhunac! Veliki brkati Cezar okreće palac. Petar se od srca počeo sumanuto smijati: sebi, smijati njima, smijati svima — njegovi ljudi su neophodni, a treba se dogovarati, do vraga, o čemu se dogovarati? U tamnoj noći sve su krave crne i sve isto muču, tegobno i trudno mmmuuuuuuuu, ali da li smo baš svi ovdje volovi, ako su njegovi neophodni, karijatide, onda našima slijedi porcija, iš, kuš, odbij! To je bar jasno, zakon arene.

Lakrdija završena, zavjesa pada. Revoltirani, jedni za drugima redom, svi iz Petrova kolektiva jave se za prelazak u zajedničke osnove. Kraj, s ovim zapisnički konstantiranim pri-

jedlogom ide se na zbor. Iznutra bole crijeva, nešto grebe, u glavi škripa, zbor se zakazuje za sutra u 17 sati. Ljudima se žuri, A dnevni red? Tri puta dva je šest, zar zdravi razum ne kazuje da će prijedlog bez trunke bunta i opiranja biti usvojen pošto je sve stručno i humano razmatrano na aktivu. A ljudi uz to idu dobrovoljno! I partijski sekretar i predsjednik sindikata su cijelo vrijeme mudro šutili. Što stoljećima nije uspjelo alke-mičarima, uspjeva talentiranim šutolozima, iz šutnje tvore zlato u obliku ola la, fotelja postaje i stav i pogled i cijeli svijet. Filozofsko opredjeljenje, ukinuće filozofije, rak-rana marksizma.

— Mislim da cijelu stvar predimenzioniraš — oštro se pobjednički Ivan obrati Petru i nepotrebno otežavaš. Tim tvojim ponašanjem treba se već jednom ozbiljno pozabaviti na političkom aktivu, smatram da ovdje ništa nije smiješno...

— Dabome da nije, naročito kada je u pitanju tuđa koža, ali kada je u pitanju moja onda mislim da imam prava, ili možda po tehničkim normama i standardima novog humanizma nemam, da odlučim, da se opredijelim što je po nju smiješno, što tugaljivo, što tragično, isto kao kad je u pitanju hladno, toplo, kuhano, prijesno, ali po tebi najprepornije je navući ljudima brnjicu i tiho ih složiti. kao domine. Pa o čemu, dodavola, politički aktiv ima raspravljati? Zar već jednom niste isto učinili?

— O tome!

— O čemu, o tome?

— O tvom ponašanju.

— Smeta te što ne mogu mirno da popapicam sve što kuhaš. Plašim se, mada me nije strah, da ćete ti i tebi slični cijelu ovu reformu školstva ubrzo smazati kao omlet za doručak.

— Mislim da smo stvar završili, s tobom nemam što raspravljati — namusi se i ušuti diplomirani inženjer Ivan Antunović te nastavi lijevom rukom nervozno čupkati brk.

— I ja, Indijanci kažu, haug! Počivaj u miru!

Jetka ironija u Petrovu glasu. A već njuši da je smrt prisutna, podlakćen sjedi, a misao da iz ovog svjetovnog kazališta, iz ovog panoptikuma i prostora filozofije šutnje, svakog sata bez konačnog svođenja računa može netragom otići, nestati, oputovati, djeluje umirujuće, čini ga do izvjesne mjere slobodnim. Nije sve u borbi... Postoji nešto nedefinirano iznad nas a u nama. Sam i usamljen, u nutrini tjeskoba, traži sakrosaktna mjesta, radi ćutilne blasfemije; kad živčani sistem postane živčani pogled, sve je ružičasto razapeto između biti i bića u biti. Da, postoji živčani pogled u sebe, u ništa, a kako izići iz sebe u noć, u mrak i huknuti, kao sova, povijesno huknuti na svudprisutne ptice, vrapce, zbirno zvane, hu, huknuti, na živ živ hu hu. živživ živ živ, sve se utapa u živživkanje. Življevlje živjelo življevlje između hu i živ živ. Vrabac ptica.

Silazeći iz autobusa ne zaputi se kući, mora zatomiti mukli bat nutrine koji i dalje damara u sljepoočnicama. Osloboditi se tjeskobe droba, imaginarna snaga vuče šumi, drveću. Selo idilički okruženo pojasom šume unutar koje se naizmjenično smjenjuju vinogradi, voćnjaci, proplanci i manje pustare i pješćane

goleti. Petar je često tumarao, lutao i tražio po šumi, održavao tjelesnu i duhovnu kondiciju, doživljavajući snažni miris borovine ili u maju bagrema. S proljeća i jeseni ovdje je priroda prisutna. Teško je i nepotrebno opisivati breskvu u cvatu ili požar boja u jesen; smisao rascvjetane trešnje znaju istočnjaci mi ne, ili dokučiti miris bagrema? Poezija!

Poslije jučerašnje kiše u šumi je prijatno, udari kozjom stazicom šumarevoj kući trudeći se da razapetu svijest poput jedra opusti ne misleći, no misao izbačena iz glave nadire odozdol, iz trbuha, provlači se kroz analni moreuz, između Scila i Haridbi, vraški zapetljano. Današnji sastanak i cijela tužna komedija oko integracije i u vezi s njom iritira i muči, poput dosadnih muha, hemoroidno!

Iznenada na proplanku spazi srne, strigu ušima, zastane, visoko uzdignute nozdrvice njuše opasnost, njuše čovjeka, tutanj, za njima kao pozdrav bjelasaju uzdignuti repići. Sve je ovo nadomak grada, velikog tora, asfalt, staklo, beton, a ipak drugi zdraviji običaji i odnosi caruju i kraljuju.

Relacija čovjek-životinja po prirodi stvari je daleko humanija nego odnos čovjek-čovjek kao bližnji stožer zajedništva. Bližnji prema bližnjem. Ljudsko biće prema ljudskom biću.

Za životinju i kada promatramo preko nišana osjećamo naklonost, bez neprijateljstva, ubijanje ni osjećanjima ni pojmovnim aparatom nije vezano za smrt, za kraj, već za ljubav, čovjeka ubijamo samo iz mira, iz duboke mržnje i neopisivog i neponovljivog prezira, mrzimo to biće iz dna bića, bez kajanja, Kain i Abel, sami; krv brata tvoga iz zemlje k meni više, i volimo mržnju, zidamo na mržnji, čeliči nas, svojski se trudimo kad ubijamo, duhovno ili fizički svejedno, da to učinimo ljudski iskreno i pošteno. Vrište naši primordijalni kompleksi i krici bezkorijenja klanja, zvjerinjak je čovjek, neprevladivi zvjerinjak u nama vlada. Stjena, arhetipna melodija moći a ne ritam života.

Podje, borovi u visokim krošnjama lagano se zanjihase, u daljini se dozivaju dvije kukavice, jedna kuka, kuku, i druga kuka, kuku, obje kukaju, kukukuku. Stane, imao je potrebu da se olakša, da muškoj kukavici pusti vodu. „Digni nogu” reče glasno boru, a on šumeći svojom raskošnom vitkošću odgovori kroz Paskalov poluglas: „To drvo što biljnim snom spava, a koje tako revnosno močiš, nikada pa i u za njega povoljnim uvjetima i okolnostima, u vatri, vodi, pepelu, komadu namještaja, zubodrvčetu, fruli, knjizi, nikada, upamti nikada, za razliku od tebe čovjeka, neće spoznati svoju bijednu bijedu”, „Neću ni ja” — gordo otpovrne Petar drvetu što se niz desetljeća na istom mjestu uporno klati, lijevo, desno, naprijed, nazad. I ponovo prigušeni Blezov glas, u odlasku već, hoćeš, upravo je držiš u ruci. Petar spusti pogled, na korijen stabla na njegovog gospodara svih moći, svečano otrese posljednje kapi i položi ga iza brave, prekriži se kod donjeg dugmeta, otjera vraga.

Podje preko proplanka gdje su maločas srne pasle, košute tanane vitonoge kćeri šumske. Kukavice su se dokukale, nisu se čule, što izide na isto, gazi visoko sprženu travu, sunce je još uvijek pretplaćeno na ljetnji menu, sija moćno. Spazi puža,

podigne ga, puž, puž, pusti babi rogove ako nećeš pustiti ja ću tebe itd., podigne još jednog, pa još jednog, s proljeća su ukusni, baci ih u travu.

Instinktivno se uputi prema manjoj uvali vođen unutrašnjim radarom. Uvala dobro skrivena. Prošle godine, istražujući šumu s proljeća pod punim mirisom bagrema, skoro u puno naleti na ljubavno klupko. Kroz olistale grane, na četiri do pet koračaja, spazi blagodatne noge koje grešno a tjelesno obujmljuju muške slabine. Ženska punačka stegna zibaju se bestidnim snatrećim ritmom uz glasno disanje i dahtanje. Muškarac zarobljen mesnim negvama paštri se da dosegne dno, snažno podupiranje o pjeskovito tlo dok se na goloj stražnjici odmara rumeni povjetarac. U isto vrijeme ona pihtijasto steže, popušta i treperi, rije muški, nogama i ralicom.

Muškarac je muškarac! Prestrašeni Petar se pripija uz zemlju, oči magnetno prikovane, što sad? Ostati ili otići, strateški se povući. Simpatetička dilema u hipu razriješena u nadraženom živčevlju. Ostati, iz taktičkih razloga ostati, nijemo promatrati tuđu spolnu djelatnost, tuđu brigu, i neka miriše bagrem, neka miriše na sladostrašće.

Pokreti muškarca bivaju intenzivniji, grublji, nadire kroz sredinu u meku tamu grma života, oslanja se na ruke, ženka poput zvečarke zveči i ječi, podigne nebu pod bradu noge, dodiruje miris grijeha, lice se napinje, grči, oči zatvorene, rukama kida mladu travu, trzaji, djeca novog nekog bdijenja, trzaji snažni i moćni trzaji, dva tri, noge punačke kao dvije rampe polako padaju dolje, vlakovi su prošli, oluja strasti smirila, pustolovina bokova okončana, lice se opušta no zadovoljstva kao da nema.

Muškarac navlači hlače, pali cigaru, jer on je muškarac. Zadovoljan! Ona blago raširenih nogu leži, čeka, razrogačenih očiju gleda nebo, gleda krošnje drveta, te nijeme svjedoke užitka. Dohvati tašnu, pronađe ogledalce, ogledalce moje... popravi frizuru, izbaci iz kose trunje, suhe iglice bora, bila je u godinama, morala je zakoračiti u petu deceniju, iz torbe izvadi paketić papirnatih maramica.

Pod dojmom prošlogodišnje impresije, tumarao je Petar šumom, maštao o doživljenom doživljaju, bježao u imaginaciju od današnjeg sastanka, tražio mir, unutrašnji mir, odlomi bagremov prut, a slike živo nadiru — okrenuta leđima muškarcu, a ne sluteći i licem okrenuta drugom muškarcu, između tjelesne i duhovne stupice, oba muškarca tek dio njenog grijeha, klečeći, kao na klecalu, otkri debelu bjelinu butina, skrušeno podižući prednji dio suknje.

U tom trudnom trenu, iskolačenih očiju buljio je Petar u Nju. Oćuti da zurenje označava ontološki početak razlike svjesnog micanja čovjeka, njegovo razlikovanje stvari od predstave stvari, a na sve to Jahve reče „Tko ti kaza da si go?” A čovjek crv Adamom zvani, infantilno uzvraća „Žena, tko bi drugi!” I vidje tad Bog da je to dobro, za čovjeka da je dobro, za žensko za muško, za oboje da je dobro i za nagradu ih istjera iz vrtnog raja, a Petar ugleda gustu, rutavu na raspolućenom stablu spoz-

naje, njemu kao i Mefistofelesu milu poljanu, obnevidje od crnih kovrdžavih dlačica, Degasovih matrona.

Žena sa zabrinutim licem, niskim privlačnim čelom, krupnim očima, blagim podvoljkom zavuče maramicu u suznu dolinu života, duboko između minulog doživljaja i budućih moralnih invektiva: da izbací, da izbriše sjeme, što li? Ili osjećaj grijeha da uguši, učini tri puta za redom isto, pred očima Petra, vlažnu maramicu sa tragovima sjećanja prezrivo odbaci, navuče gaćice, učini to nekako nespretno, očisti suknju i nijemo stane iznad glave muškarca, a on zadovoljno otpuhava dimove. U njemu nema borbe, ne poznaje raskol ličnosti, nema kršćanskog martirija.

— Idemo — tiho, molećivo prozbori ona.

— Bilo je lijepo? — upita on. A što bi muškarac drugo i mogao.

— Osjećam se strašno — riječ je njena poslije onog — grozno, prljavo!

— Gluposti — reče on i odbaci važno pikavac.

Petar u času pomisli, šumski požar.

— Moram već jednom smoći snage i početi lučiti — nastavi muškarac mudrovati — vjernost, ljubav, poštovanje od puke tjelesne činjenične požude. Čovjek ima urođenu grešku i potrebu za prirodnom vezom, urođeni prirodni nagon za grijehom. Ta potreba je snažnije od potrebe za slobodom, bar na individualnom planu, od toga se ne može pobjeći, to nas čini svježim, duhovno okupanim.

— Ne, ne shvaćam, kako sam dozvolila?

— Zar nisi željela, nemoj reći — nastavi on.

— Ovo mi je prvi put, u braku da . . . — iskreno zabrinuto reče.

— Svima je prvi put, prvi put, i ne razumijem čega mističnog i odvratnog ima u prvom putu, što se mučiš, opusti se.

— Kako da iziđem pred njega?

— Normalno, kao da se ništa nije dogodilo, konačno i nije, ne piše ti na čelu, ili sam ti možda ja učinio nešto drugo „prvi put” nego što je on to bezbroj puta, ostavi teoriju.

— Što će reći svijet, bože, ne — skoro briznu u plač.

— Što ti je odjednom i koji svijet, sami smo — podiže se — nitko neće saznati, nismo djeca, mala avantura osvježava, čini brak podnošljivim, osmišljava ga . . .

— Lako je tebi, muškarcu je lakše.

— Isto je, pilula nas je izjednačila, oboje smo htjeli, željeli, dogodilo se, bilo je jače od nas, i dobro što je nadjačalo, i što sad, ništa — podiže karirani sako — i ne vidim u čemu je problem, uostalom, jednom se živi, iskoristi dan.

— Idemo — ne slušajući vjerovatno njegovo dociranje ona reče:

— Čovjek ne može vijekovima biti stradalnik puki, rob strasti — obgrli je i podoše kolima, plavom „stojadinu”.

Pripijen tijesno uz zemlju, Petar je pratio par. Zaista glupo, pomisli u sebi, kako bi svijet bio lijepo sazdan, bez religioznih, političkih, ekonomskih, idejnih i svih drugih ograda, u neku ruku on bi bio i nemoguć, frustracije na svakom koraku,

predstavljaju čistu tautološku zavjeru protiv prirode muškarca i žene. A da sve to nije tako jednostavno i prosto kako se na prvi pogled čini, spoznao je u trenutku njenog tihog ječanja... Mora se priznati, bilo je ugodno, ipak... Dodavola, što je ona tako pomno tamo tražila, iz sebe odstraniti, pomesti, kao da ništa nije bilo, izbaciti osjećaj grešnosti, pa grijeh ne prodire kroz otvore, dat je u funkciji svijesti...

Izgubio je tu ženu, pa je često navraćao ovdje, do ove male uvale. Trava i dalje povaljana, otpaci razbacani, mužjak neki lovinu svoju tu dovlači. Vizualni čin parenja otvorio je u Petru nove ambise. I tako traje taj erotski kauzalitet od davnih davnina, za Petra od Marinog toplog žuborenja do ove prošlogodišnje jebačine. Sve to iznova u njemu teče, struji i ostaje. Te dražesne dlačice, kao male pričesnice, jenge, kleče na ulazu u kuću vatrenog grma. Procesija ide, klanjanje traje. Doživljavao je to, intenzivno u punini ruku, ušiju, doživljavao kosom, a pitanje morala, modernog čovjeka, pitanje je njegovog kruha svakidanjeg, nasušnog. Nov moral, da li i nov čovjek, da li i nov koitus. Nova magla! Koitus na rastojanju, koitus u prašku, ili tek samo nova poslušnost zgrčena između politike i religije, ideologije i ideologije.

Bijesno opauči po travi prutom, zatim otrgne s njega trn i bezdušno ga zari u palac lijeve ruke, od bola se presamiti, procuri tanka brazda krvi, obuhvati šakom desne ruke palac lijeve, bol ne jenjava, duboka rana zjapi. Ubiti se sad i ovdje, iz ovih stopa, izgubiti bol, doskočiti, ponijeti je sa sobom na dugo nepoznato putovanje, na drugu obalu, opčinjen mišlju o skončavanju, tražio je način, tražio je moguće drvo, koje mu se neće poput onog bora paskalovski rugati.

Osjećaj da danima visi neotkriven u dubini šume, da se raspada, curi, da se topi i kaplje, kao sladoled na vrelom asfaltu, da biva mrlja, uz sve to da se nemoćno klati, njiše i oscilira amplitudom lješa, požutjela Kadavera, na kiši, vjetru suncu, mjesecini, dok neki slučajni ljubavni par... ne! Vrišti nešto u njemu, zgadi se, tijelom prostruja struja, strese se, a tek misao na mogući publicitet, pa odjel za krvnu delikvenciju, fotografisanje iz raznih uglova, vještačenje, prava predstava, otvoreni karton pod brojem tim i tim, kompjutorska obrada, podaci o broju ubojstava i samoubojstava, statistika, i ponovo procenti, ne, ne, ne nestati tako visoko humano i civilizirano iz ovog svijeta, treba naći elegantniji način, otići tiho, bez buke, nestati kao igla u plastu sijena, spaliti se ingeniozno pomisli, izgorjeti do dna sama sebe, do korijena, i dalje je stezao palac na koji se uhvatila sukrvica, rana je bridila, plamen, ta misao ga sve više osvaja, biti plamen, šaka hladna pepela, dvije litre benzina, solidna buktinja, tri deci popiti, tri? zašto tri, no ipak tri, napuniti šuplinu smislenom tekućinom, tekućinom koja gori, ostatak proliti po tijelu, natopiti odjeću i sve to u napuštenoj, zaboravljenoj banji, duboko u šumi, daleko od radoznalih očiju, palidrvce i kvrc, jedno jedino kvrc, iskra, bukne vatra i u trenu poljubi tijelo, gori vatra, gori meso, gori duša vatre i duša tijela, gori svijest, cvrči svježa krv, tope se kosti, a kada

utroba bukne i sve poleti od visokooktanske tekućine, cvrčati kao pregrijani čvarak u vlastitoj masti, dim, crn i zagušljiv, zaobići smrt sa strane, pogledati je izazovno u oči, izravno ovako, dok pečenka mesa pod punim jedrom svijesti traje, da li u času tom sudbina nalazi mir, svijest se buni i pita, ne da se, neće, ili... tajna ostaje tajna za žive, a za dvije hiljade godina miris spaljenog mesa izgubit će aromu postojanja, izgubit će se u dugim hladnim noćima polarnog prostranstva.

Iz daljine iznad krošnje tanko, prigušeno dopire zvonjava zvona seoske crkve, nekog pokapaju, uvijek negdje nekoga pokapaju, a u blizini, brzim automatiziranim otkucajima djetlić kljunom traži crva, crva sumnje. Kukca, tiiikkk tiiikk tik. Požutjeli list topole lagano pada, približava se zemlji, dodiruje sebe u letu, dolazi jesen. Isuviše dugo traje ovo nijemo zrenje smisla u tijelu.

Unutrašnja napetost popušta, zaputi se uskim progonom kući, prazan, miran, pomalo sit sebe i odvratno umoran od svega. Lice žene što se u sladostrašću grča steže natopilo mu je svijest i poput mastiljave mrlje na bijelini papira narušilo estetsku ravnotežu lijepog i istinskog, života i dosade. Blizu je četiri, pomisli izlazeći iz šume, gladan kao pas i podvita repa vukao se kući. I dan prođe. Traćim vrijeme uludo a trebalo bi pisati, umijesiti se u prljavo more tinte, u rizme papira. Zar pisanje za tijelo ima nekog smisla, to smisleno umiranje u besmislu, strah pred bezmjernošću prostora-vremena, izgubiti se kao magarac u liri. Upravo je radio na eseju o dijalektičkim proturječnostima i logičkim suprotnostima, zamršenost oko integracije isprijecila se kao opreka. Nemoćan, bez snage da misao usredsredi, da je logički fokusira, gubio se u emotivnim reakcijama, nestajao u sporednostima na slijepom kolosijeku života.

S terase uđe u kuhinju, pritiskom prsta na crveno dugme tranzistorskog radio-prijemnika prekine vezu sa studijem, muzika nesta a i dalje traje, u palcu lijeve ruke osjeti upalno damaranje i toplinu, ubod bolan i dubok javlja bol.

— Zdravo — javi se žena iz dnevne sobe.

— Zdravo — neodređeno otpovrne on, puštajući vodu, ispirajući ranu pod hladnim mlazom.

— U posljednje vrijeme jedva te vidamo — nježno, pazeći da ga ne povrijedi, zabrinuto reče prilazeći, dok je on mršteći lice sjedao za stol. Gladan si — taktički odmah pridoda.

— Jesam.

— Tudiš se — postavljajući stol i hladan ručak nastavi novim sentencama — šutiš, progovaraš samo kada te povrijedimo, govoriš živcima a ne glavom, pogotovo ne srcem, postao si gomila živaca, cijelo vrijeme se pitam da li ti mogu pomoći?

— Mislim da ne!

— Zatvaraš se, Petre, a teško mi je, prenosiš tu zatvorenost na sve nas, djeca primjećuju da nešto nije u redu, da nije kao prije.

— Ništa više nije kao prije, i možda je tako bolje, ne znam, sve se mijenja, na sreću i čovjek.

— Ne znam kako je tebi, no mene je ta promjena dovela do neizdrživosti, do paklolomnog, živ sam stvor i sa promjenom i bez nje, a ti to kao da više ne primjećuješ.

Začudo, poslije dužeg vremena nije mu smetalo niti ga je iritiralo to korijenje, mirio se čak s njim, prihvatao ga kao nešto normalno i zaslužno. Mehanički lomeći i mrveći koricu kruha i sitne male hljebne kuglice pomisli: u toj nesvjesnoj utakmici prstiju i živaca, nitko nije dobijao a ni gubio. Kruh naš, daj nam ga i danas i otpusti. . .

— Šutiš, danima šutiš — nastavi još nježnije ona — živim u presiji da nešto ne kriješ, tajiš. — Sjela je pored njega i uzela mu mlitavu šaku — imaš problema.

— Možda to nisu problemi, možda samo enorman rad živaca i bolesno preosjetljivo reagiranje.

— Umoran si, iscrpljen, kao da uživaš mučiti sebe.

— Misliš? — podrugljivo reče on.

— Ne znam, kad si ti u pitanju više ne znam što da mislim, jednostavno mi stane pamet. Tolike promjene, nenadne, plahe. . .

— Vjeruj mi, ni ja ne znam što i kako o sebi da mislim. Neki vrag se događa. Ušutiše. Jeo je bez apetita, nevoljno žvakao kuhanu govedinu u umaku od rajčica. Odgurnu tanjir, odsiječe krišku lubenice, zagriže i ostavi.

— Hoćeš kavu?

— Može — dok je stavljala vodu, kroz prozor je promatrao kako lišće u voćnjaku počinje da žuti, opada! Trune.

— Našao si novac — tiho priupita ona, petljajući oko sudopera.

— Jesam — malodušno će.

— Koliko?

— Dovoljno.

— Posudio?

— Glupo, posudio?! Sjedio pred crkvom. . .

— Na momente. . .

— Na momente, šta?

— Ništa — reče i ode u kupatilo.

Novac, u novcu je ništa, slatko i opojno biće ničeg, moćna negacija svega, novac — osovina svijeta, pakla, neba i raja. Dolje pakao, gore raj, između njih azurno plavetnilo besmislenog treperenja neba oko zlatne poluge, sila puta krak, i što je gore bit će dolje, i što je dolje bit će gore, pusta konverzacija ili suština, stvar dogovora moćnih i umnih umova u noći. Prvi moralni aksiom prostog pravila trojnog — mrzi.

Sjedio je u uglu kuhinje, kasnog popodneva, kada iznenada očuta snažnu idiosinkraziju spram mebliranog sjaja stvari, koje ga kao božja mǎna okružuju. Okružuju podmuklo, prijeteci, dok iz gustog mraka podsvijesti, iz dubine leđa, iz samih bedara tutnji krdo goveda, pravi stampedo, sjedi napet kao luk, dovoljan bi bio jači udar vrata, ili nesmotreni zvek stakla čaše o polituru stola pa da ventil živčane sigurnosti popusti i da sve iz njega krene. S naporom se suzdržava, i dalje mijesi kruh u sitne knedlice, čude ga te ekstremne promjene, ta brza ras-

položenja, te nepomirljive suprotnosti koje nosi u sebi, stvari ne treba promatrati iz rakursa nerava, ne sme se dozvoliti osjećanjima da vode kolo, opustiti se, povijesno se opustiti, kako je to jednostavno izreći.

U staklenoj džezvi voda uporno ključa, uhvati sebe da nesvijesno i netremice gleda i uživa u njenom bespomoćnom koprcanju na život i smrt. I ona bježi, hoće van, u drugi prostor, u drugu kožu, traži nov oblik, mijenja agregatno stanje radi više slobode, no, iz kože nije lako, ponovo su to iste sterilne kapljice, poslušne kapljice, odgajane kao voda, kao H_2O , piješ vodu kao vo, a mi se kuhamo u istom suvislom loncu, u istom sosu, na istoj vatri, i uvijek ima netko drugi, taj prokleti drugi koji dođe post festum da sve posoli, začini i zakuha, da da mjeru po svom bolesno iskvarenom ukusu, i prije nego stignemo da se životinjski proderemo, proigramo, kriknemo, slobodni od slobode i svega vrisnemo, ne od užasa, već po prirodnim zakonima vriskanja crijeva, i da vrisak artikuliramo, kao mi, ja ti, odnos svrhe smisla objekta i subjekta, ali vriska nema, postoji uvježbano deranje, dresura, drilovano suptilno pekmezarenje. Skače voda do ludila, živa se ne da a ipak prelazi na trenutak u drugo suptilno stanje, slobodnije i neobaveznije, u dim i paru, plinoviti zakoni i vlažna metafizika, ne s onu stranu fizike, nego tu, svud, oko nas i u nama. Drago mu je što se još neko, nepoznajući uzrok ni razlog, ni konačnu svrhu svega, ipak kauzalno u svojoj koži živ kuha, kvrči, muči i skakuće. Konačno sve je to voda, sto posto voda, voda na 100 stepeni voda...

— Zar ne vidiš da voda vri?! — povišenim glasom ljutito prekinu Petra žena.

Netko drugi sve pokvari, zakuha.

Poslije su kavu pili šuteći, ne znajući pravi razlog ni uzrok šutnje. Iste one šutnje otprije.

Pomest će nas zvjezdana prašina s ove loptaste zemlje, nestat ćemo bez traga, kao da nas na njoj nikada nije ni bilo. Egzistiramo nisko, vučemo se vulgarno, prostački besmisleno, glodemo se kao oglodane kosti! Nebo, ako nisi prazno, reci — šuti, bolje šuti, jer duže će trajati suludi lavež pasa, u galaktičkim prostranstvima nego tvoja riječ, nebo. A pas laje, na napuštenom nekom bačkom salašu, laje li laje, ni sebi ni svom, i ne čuje ga nitko, ni zemlja ni nebo. Otegnuti lavež vauuuuuuuu otegnuto se razliva do paroksizma, a ukućani su otišli, sve je pusto, prazno i žalosno, natrula bagremova ograda srušena, trava visoka, a čovjekov životinjski prijatelj vjerno laje. Laje sam. Laje na zvijezde, na lunu, na nebo, na sjenku. A između crvotočne glavice kupusa i *Biblije*, te knjige u i nad knjigama, uzimanja i davanja, između golog ženskog stegna i erigiranog osovljenog muškog spolovila drhturi tanka ponjava smisla. A trajemo dok trajemo, kako? Sam dragi Bog zna. Zašto, s čim, gdje i kuda? I sva ta mutantna mudrost praznine, dublje bi se dala izraziti jednim telećim pogledom na mjesecinu nego svim onim učenim objašnjenjima istog telećeg, govedeg pogleda. Pas u daljini laje i dalje, a misli prolaze. Noć kao djevojačko lice osuto pjegama—zvijezdama odašilje signale, u mrak, u kozmičku prazninu, prazno u prazno, u konačnu neizmjernost utrobe vremena, *Kyrie, eleison*, čovjekovoj nehvaćenoj shvaćenosti.

A on, čovjek, uz to i Petar, stijena, laporac, prašina, stoji pod strehom, natkrovljen i zuri u noć, osluškuje lavež pasa i mozga da je krov jedini garant za sve zubobolje, za sve umne i seksualne impotencije, za hemoroide, da su i oni bolni, manje šuljeviti pod vlastitim krovom, garant za njegovu kostobolju, za moralne migrene i besane noći, ne poželi ženu bližnjega svoga, i ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe, snadi se u općoj zbrci beskrovlja. Živci, srce, vaskularne tegobe, nervne smetnje, kratka stanka itd. I sve to opervažava vođeni čednjak historije. Nevina učiteljica života! Ponavljanje, no dugo se ponavlja. Preživari! Koja historija, ona od prije ili ona od poslije kozmetičke kure? I koje znanje i kakav je Onan? Sve skupa tek zapadni doživljaj Zapada, novog istočnog grijeha. Duhovni vestern s hepiend — klistirom, katarza. Usamljenost kroz samoću, neodređeni oblik, nula per nula. Ludnica, iliti opće snalaženje u igri: lakat i pol, lakat i pol, jadni mutavi Tom lakat i polpolitika, Tomu je iza zidina za lakat i pol po-ool zima. Gdje eufemizmi vode. Za lakat i pol. Ispijenim akvarel

pogledom zuri Petar-čovjek u rađanje novog svitanja, u nov dan.

Poslije kratkog nemirnog sna, strašnog košmara, gleda u prostranost nebeskog svoda u kojem i pored svega nije bilo mjesta i za Lucifera, najblistavijeg među jednakim anđelima, pao je i on. Dok osluškuje nemirni daleki lavež pasa, traži sebe u zvjezdanim prostranstvima a kereći lavež uzima za orijentir. Pouzdani orijentir. Lavež pasa! Uho, siva moždana masa, patrljak tople svijesti. Podsvijest. Marx, Frojd. Mozak. Oko. Nebo, svud oko nas i u nama nebo. Pad Lucifera, čovjek, ljudsko biće, pripitomljava psa, životinjsko biće, i to bi se dalo oprostiti, no na tome se nije stalo, izučivši zanat pripitomljavanja, čovjek dresurom pripitomljuje i čovjeka, užas, i sada u učionici historije ponavlja, sedmi razred sedmi put, gospodine moj, i nije izgubilo to dijete pravo na daljnje školovanje. Ogromna i neponovljiva je njegova poslušnost. Mazni jedinac u majke. Jadnik, koitirani mali jadnik, koitirana stranaka odgoja, miran lojalan, ustrajan, on eto milenijima ratuje, ubija i čereći, ubijanje, klanje bez kraja i konca teče dan i noć, noć i dan, dvadeset i četiri sata na dan, a da se ne zna ni zašto ni kroz što, no ratuje se uspješno i pri tom historija piše, a ona se razapela kao požutjeli papirus, između deset božjih zapovijedi i jedanaest teza što se pod ostrim pogledom sijeku... Sve je relativno, no nikada više nije bilo isto, uostalom bludnica je odavno mrtva. Mrtva. Žuto i crno. Kada bi se čovjek istinski bar jednom za vijeke vjekova na trenutak oslobodio dresure što ga u prepotopne nerve sapinje, ne bi više praznim pogledom lutao po zvijezdama i u snu se kvrčio, tražeći žensko rutavo toplo meko nešto, oslobodio bi se svilenog blata, lanaca, veriga a već se i pijevci čuju, istina ne mitološki, uoči izdaje, već ovi obični, za klanje, koji mutavo gaze koke cio bogovjetni dan.

Daleko brekće traktor, iz sekunde u sekundu biva življe, svjetlije, dani se, pod strijehom se bude i golubovi, cvrkuću živ živ vrapci, traže zoru, pas se ne čuje, jutro je, ne laje, mora da je došao do pasjem razumu razumljive spoznaje. A od spoznaje do neznanja, do totalne istine, korak. Ili jednostavnije, primjerenije i svrsishodnije, gazda je ustao i gazda je rekao. što drugo nego rekao, marš! Jebo ti otac mamu, neš leći itd.

Putuju prostorom kereći kompleksi, a u međuvremenu, bogami, lajem i ja, tiho, kao pekinezer, ideološki kevcem. Kevcem. Sudbina. A upravo je nešto manje od dvije tisuće godina prošlo od kada je pitano: dobro koga hoćete, mene ili mog druga do mene? Masa uglas grleno zaurla. Njega, njega, nego koga nego njega! Bistro!

Crvena linija jutra se diže i dalje, dok Petar gonjen nesanicom šeta voćnjakom. Ubere jabuku, Adam, treba žuljati, Eva, trava poslije onoga nadire, Kain, korov raste, Abel, a na krovu kuće, bože! Golub gaćaš se udvara, Lotove kćerke i Lot, širi rep, i ujutro rano tap-tap zornjak.

Komšija preže konje, život na selu počinje kristalnom zorom. Izlazi sunce, pod česmom opere jabuku, stavi je na pod

terase, otkine ružu, trnodrvcetom ponovo u istu ruku u isti prst u isto tijelo i u istu rupu, za pokoru zbog ubrane jabuke pakla i raja, zarije trn ruže u istu ranu. Bolno! Ranu od juče.

Traktor s prikolicama i kantama za mlijeko tutnji bučno pored kuće, a visoko 8.000 metara iznad mlaznjak elegantno guta daljine.

Sunce se penje, sve brže i sve više. Kap po kap, curkom kap po kap, kappokap krv.

Spavao je nešto više od tri sata. Ništa. Ništa i sa kerećeg motriša ništa. Uđe u kuću u dječiju sobicu, otvori žaluzine, potom i drugo krilo prozora, pokrije plahtom djecu, jednoj nježno pritisne nosić, nasilno poremeti disanje, ona bunovno otvori oči, nešto promrmlja i okrene se na drugu stranu, pomilova je nježno po kosi, iziđe van, u kupaoni alkoholom ispere ranicu na prstu, namršti lice, peče, boli, u glavi se buni san. Pobuna sna u tijelu; pokuša ponovo da zaspi.

Sunce je odskočilo visoko kada se Petar tog dana drugi put probudio. U dvorištu ga graja razularene djece začudo osvježi, oraspoloži. Zadovoljan, protegne se, nije znao što je uzrok tog nenadanog zadovoljstva, a to mu je bila prva svijesna misaona reakcija, pomisli, možda zadovoljstvo samo, treba s vremena na vrijeme pustiti tijelu da živi po sili vlastitih zakona. Napravi nekoliko sklekova i čučnjeva, potom se u kupaoni poprska hladnom vodom do pasa, pogleda u ogledalo, trebao bi se obrijati — zaključi i odluči. Sa police uze aluminijsku zdjelicu sa sapunićem za brijanje, odvrne slavinu, tankim mlazem vode namoči četkicu, u zdjelici načini gustu sapunastu pjenu, nasapuna obraze i vrat, danas zbor, odluka, *commedia e finita*, razvuče usne u veseo osmijeh, osmijeh ispod bijele pjene dobi vragolasto ironičnu živost, *figaro la figaro fi*, četkicom je trljao obraz, lalala olala, podbradak, omekša bradu, ostavi četkicu, uze s police mašinicu, izbaci nerđajući nožić, uze nov paketić Wilkinson sword gillette, omot wilkinsona skupa s starim žiletom baci u WC šolju, povuče lančić vodokotlića za otpust vode, *ppššššš*, prozbori sistem noseći sobom ponuđeno, kao svaki sistem, vodeni mlaz odnese sve.

I dalje zadovoljan trljao je četkicom obraz i vrat, razmekšavao bradu; potom odloži četkicu u zdjelicu, poče da pjevuši, *tralala*, dohvati mašinicu i pažljivo ostruže lijevi obraz lalala, potom oprezno podbradak, otkloni kažiprstom višak pjene sa mašinice, ostruže drugi obraz, zadovoljno povuče rukom preko glatkog i zategnutog lica, uspio je bez kapi krvi, olalala, ispere mašinicu i zdjelicu, ponovo se isprska vodom, kako je čovjeku malo potrebno da bi bio sretan, brišući lice ubrusom pomisli: đavolski malo, nastavi u sebi, a još kad bi znao mjeru što je sreća, filozofi bi ne trepnuvši rekli — sreća je stanje osjećanja u kojem je subjekat iz objektivnih razloga u danom trenutku povijesti sretan i doživljava sebe kao nedjeljivu cjelinu duhovnog i tjelesnog, možda i nije loše. Traktat o sreći uoči samoubojstva, zašto olala da ne. Losion, losion.

Ogrne kućni kaput, sa terase upita djecu gdje je mama, u glas odgovoriše kod komšinice, vrati se u kuhinju, uključi radio, iz hladnjaka izvadi mlijeko maslac i jaja. Na ringlu plinskog štednjaka stavi tavu, uze šibicu i kvrc, vrc, plamen, dve žlice maslaca, veselo ubrzo zacvrči, dok je zviždukao „kad sveci marširaju“, prosu se miris maslaca, o ivicu tave kvrcnu jaja, ljuske baci u korpu, sa terase uze istu onu jabuku zbog koje se jutros ružinim trnom u staru rupicu ubo, brižljivo je opra i načetim zubalom zagriže dok su jaja cvrčala, još je zelena, okrenu se na peti desne noge i poskoči, oko njega zalandara nepovezani kućni kaput, neukusnu jabuku ostavi na stol, odsiječe krišku svježeg kruha, nalije u šalicu hladnog mlijeka, namaza krišku maslacem, skinu tavu s ringle, zavrne plinsku bocu, podvuče nož pod jaja, nož pod jaja, kastracija, pod jaja, ta misao mu zatalasa vijuge, odlijepi jaja od podloge suda i sasu jaja u porculanski tanjur, sjedajući poželi sebi prijatno, „Kako je teško biti slab, kako je teško biti sam, i biti star, a biti mlad! I biti slab, i nemoćan, i sam bez igdje ikoga, i nemiran i očajan.“ Natrpa usta hljebom, zali je mlijekom, osjećao je glad, osjećao je samoću i možda je u tome uzrok zadovoljstva, pomisli između dva žvaka, baci pogled na otvorene novine, šahovska strana *Politike*, izvještaj iz Bagija za titulu prvaka, konačno, da li je šah sport, umjetnost, politika, ekonomija, komedija, nauka, ili je šah tek bezazlena igra milijuna naivnih, jednostavno no složeno, punim ustima razmišljao je o šahu, o poeziji, a povodom svega što se u nama i oko nas događa dok punim ustima mljackamo. Ponovo ulije mlijeko u šalicu i popije naiskap.

Gotovo, domaćinski posprema stol, stavi vodu za kavu a upravo stiže i žena s punom korpom sočnih krušaka. Petar joj se približi, stavljaajući korpu na pod, izazovno je nagnuta nad korpom krušaka, Petrova ruka ubra otraga između dva račvasta stabla bez gaćica. Iznenadenje. Golo na golo, sočno na sočno i ona ga ne časeći časa odvuče u krevet da izmire račune. I pozna Petar svoju ženu. Religija, seks i država, u krevetu između nogu u igri par na par, disanje na disanje, u ritmu tup-tup o stijenu, opetuje se istina mesa u mesu, i teče tijelo kroz tijelo, i ljudi su nevini, i čovječanstvo je nevino, i svi su nevini; u znoju lica svoga grče se prsti, stežu nosnice, sve je to oko nas i u nama, kavu su pili već sasma hladnu, dok su kruške i dalje mirovale na podu, a zagrižena zelena jabuka stajala kiselu na stolu.

— Cijeloj stvari prilaziš bizarno i nakaradno — prekine ona Petrovo monologiziranje o seksu, religiji i državi.

— Sve je to ideologija draga moja — uporno će on — ideologija, ide i log i ja, i id i ud i ja. U voću svu lakoću hoću, i slast grijeha nogu vaših, da gospo ja štujem članke vaše gole, i prirodno to je, jer životinji priroda podari krzno toplo, meko, ptici paperje i noć na grani da grije, kandže oštne, kljun, utrobu vremena da kljuca, očnjake, sekutiće da preživi susret sa sobom, a čovjek baštini razum, ni manje ni više, boga mu božijeg, gore slatko, dolje gorko, razum i ideologiju na svoju sliku i priliku skroji, mržnju skupi, ne ubiti, nego, ne množiti

se je bogohuljenje pravo, i umjetnost na sliku svoju gospo stvori, da rumba mesa i krvi u koži podnošljivo vri. Vri! Svi- jest da je ograničen u svijesti, da je u jeziku smrtan, peće i boli. Radost kroz bol. Beethoven. Odu radosti da mi je u grču spjevati. Strah od šake pepela i nadnaravnu moć i ništa. Praz- no, pusto, pjeskoviti žalo, krhotine mora.

Ležeći pored toplog ženskog mesa Petar se gubio divlje u protumislama, opuštao meko niz slap puti. Država, ljubav, crkva, brak, klasa, nož sa oštrim i tamnim slovom ž. Pokušao je da dovede i umiri sve to u nekoj novoj drugojačijoj perspek- tivi, u horizontali muškarca i žene, tu moćnu državu koja odu- mire i taj kilavi seks koji se dosadno vuče od jednog do drugog jeba, petopozivci, a njeni su prsti polako tetošili tijelo mu, godilo je to nesuvislo mutno zborenje i arabesknji ples prstiju po živcima, prsti su klizili niže, država nastavi on, i zasta dok su prsti tonuli niže — država ponovi — to je ceremonijalna i tiha promenada bezimernih, oko nečeg uvijek i svuda i samo oko nečeg plodnog, država to je cementni nadomjestak za sve sve ono što nam je priroda uskratila. Za tebe je država, mi- lujući mu testise reče ona, nešto s neba pa u rebra. I odmah za muda, nadoveže on, konačno i ne, draga, poslije onoga ne- mammo ni snage ni volje, ni znanja ni petlje da tu ideju razvi- jemo, i svi smo mi poslije onog zadovoljni, slatko umorni tihi i meki od nas samih, od Eve, Antigone do generala, papa i prosjaka, država to stanje voli, samo su životinje poslije koitusa tužne. Samo životinje! Pogled steone krave u prazno, u vrata, u jasle, u vile. A prvobitna zajednica, upita ona, tek da nešto pita. O strašno, otpovrne on, i sporedno do kobi. I kuda to ide čovjek u horizontali dok odmara kosti u ljetno prijepodne, da li to uopće netko zna? Oko nas se sve množi i sve raspada, diše i gamiže, poljubi je nježno, skrbnički, u usta i usta.

Gol, prazan, lak i mek. Van sunce, žega, prašina i maj- munska dreka djece, dolje, steznik, šlake, bluza, ushoda se go re do lje go po so bi, automatski podiže ruku, popravljja kosu, stavlja na disk gramofona ploču, Beethoven, Symphony no. 9. Spušta šalone, uskače u hlače i dok pogledom pije tijelo žene, šuti Devetu. Petar pomeri iglu i pođe dalje, sve dalje.

— Zamišljen si, odsutan, gubiš se — govorila je ona uz zvuke Devete.

Petar je bio odistinski daleko. Daleko! Spakirao kofere i čeka posljednji pisak posljednje lokomotive, što preko mosta u nezdrave magle i sumporna isparenja sporovozno vuče umorne duše. Pun strpljenja, strpljena bez nade, čeka dok na polituri stvari prati igru prašine, krvi, mesa i nerava. Sve je mirno, muzika, meblirano i kič prazno. Drobna šutnja spušta se na vijuge, a glas žene nestvaran sudara se i gubi u vitrinama or- mara i bježi u uglove sobe, ostaje pitanje bez značenja a smis- leno:

— Danas nisi išao u školu, danas još traje, pomisli u sebi, dok mehanički odgovara: idem poslije podne, imam sitnih problema.

— Sitnih, sa setom u glasu — preklopi ona.

— Sitnih, neznatnih, deminutivnih — on će povišeno, predajući se muzici.

— O svemu šutiš, nešto te muči, grize, kuha se, sve to nije stvar gramatike — nastavlja ona.

— Mnogo toga me muči, i to je dobro, ne znam zašto, ali mislim da je dobro, a dok stvar ne artikuliramo jezikom, ona za ogromnu većinu i ne postoji, pa artikuliraj, avava va — zalaje on.

Ona se opušteno nasmije, a on pomisli, treba ovo prekinuti, i još jednom zalajati. Vauuuuu. Prekinuti, za vijeke vijekova prekinuti i nešto korisno učiniti, recimo nahraniti kuniće.

On je rijetko i šturo govorio ženi o svojim problemima, nedaćama i osjećanjima, smatrao je da svaki čovjek ima iskonsko pravo na svoju čašicu žuči. Da se u kapi gorčine krije pupkovina čovjeka i prirode. Tu slast gutao je sam. Punio međuljudskom kiselinom želudac. Pomirio se s prijelaskom u drugi kolektiv, u drugu školu. u ŠZZSOiV, kakvo pedagoško strašilo od naslova, ŠiZi još jedno ZiSiOIV, užas u izgovoru ŠZZSOiV, militantna šifra za bojni otrov, sve je gotovo, sve je riješeno, danas zajednički zbor dizanjem ruku amenuje želje pojedinca. Gctovo je go to vo! Neka ide dođavola, mimo želučane kanalizacije.

Iziđe van, svjetlo augusta bolno se zarije u oči, bos se po usijanom pijesku zaputi ka kuničarniku. Očisti pod, promijeni vodu, u hranilicu sipa veću količinu granuliranog koncentrata, jednog dugouhog plašljivca ščepa za uši, provuče prste kroz meku kestenjastu dlaku, osjeti snažno damaranje krvi, pumpa radi na život i smrt! Sve to drhti, svakom se stvoru živi. Drhturi kožica nad nečim što život u izvjesnim okolnostima zovemo, a kasnije bundu toplu od toga krojimo, i ukusnu pečenku serviramo.

Autobusom u četiri pođe u grad. Motrio je pažljivo zajedružni voćnjak, na početku drvoreda jabuka ajdred, bjelasaju se gajbe od kuhane jelovine pripremljene za novu berbu i poredane u visoke kupe. Zureći u bogat rod jabuka odluči da na zboru ne proslovi, da šuti kao vosak. Zboru se servira prijedlog tanak no ukusan poput bečke šnicle u kuhinji druga direktora Ivana Antunovića, a kao, recimo, prijedlog stručnog aktiva, lijepa ambalaža u umaku made in komitet. Prste do polizeš. I tako se u dva dana samoupravno, u četiri oka, rješava sve ono što je tinjalo mjesecima, preko koljena u stilu balkopanokompleksa, s bakarnom gorčinom u ustima i ljudskim gnjevom oko srca rastavljao je Petar na slogove bal ko pan o kom ple ksa, pretresajući na brzinu prijeđeni put, put do integracije. Autobus, naglo uspori da propusti auto iz suprotnog smjera i mimoide zaprežna kola, ubrza, obiđe dorušu i ponovo uspori i zaustavi se na stanici Veliki progon da primi nove putnike. Tri žene i jednog muškarca. I ponovo gas ka gradu. Ulazili su u grad, do 17 časova još 28 minuta. Vremena dovoljno da ne hitajući stigne.

Društvena sala Centra bila je gotovo puna, prvi zajednički skup dva kolektiva pred novi život. U sali bez uobičajene sastanačke živosti i žuborenja. Sve je mirno, neprirodno napeto, kao na bdijenju. Neprijatno je biti na vlastitom opelu, pomisli Petar tražeći slobodnu stolicu. Primijeti borbeni raspored oko drugog stola, s jedne strane sjede ljudi, žene i muškarci jednog kolektiva, s druge i u dnu šćućuren dio Petrova kolektiva. Svi na gomili, nema zalutalih ovčica, u grupi je toplije, sjedajući domisli, jezički nepravde manje peku i bole podnošljivije je kada se stvari dijele, biti u čoporu znači osjećati sebe kao dio mase. Svima je jasno da će prijedlog aktiva brzo i elegantno proći, nastranu to što sa formalne strane zbor nema pravo odlučivanja, integracija važi od 1. septembra. Ne budimo sitničari, nekome se žuri, inače ni bacanje kocke neće ukinuti postojanje slučaja ni u boljim uvjetima.

Sjedeći zakopčan u sebe, Petar je cijepao papir, komad bijelog lista u sitne, sitnije i još sitnije komadiće, nastojeći da sačuva unutrašnju ravnotežu utrobe i glave. Droba i mozga, da kidajući, sitneći papire umrtvi nervnu energiju, dok se moždane vijuge kao pijavica u soli kvrče; oko dijelenja osnovnih sredstava svaki je čovjek bio bitan — istina, ne kao subjekt, već kao faktor i broj sumi, koji sobom nosi i svoj dio zajedničkog fonda i osnovnih sredstava — igrao je važnu procentualnu ulogu u proporciji raspodjele, ali tad je referendum bio još ptica na grani i nije imalo smisla govoriti u suficitu, a sad je to prošlost, i to uspješna i može se gudit druga pjesma na iste note, a sve to dva dana prije de jure integracije uz suficit ljudi.

Pet sati i deset minuta, ulazi direktor Ivan, okružen svitom uvlakača, parazitnih hemoroida i neizbježnim privjeskom, ćelavim faktotumom, zamjenikom, prvim pomoćnim kuharom. Zauzimaju mjesta u pročelju stola.

Predsjedavajući otvara plavu fasciklu, nervozno lista papire, ustaje, otvara zbor, pozdravlja prisutne i čita dnevni red.

Prva točka: Dopuna samoupravnog sporazuma. Ticala se Petra i Zorana a u vezi sa onom idiotskom daktilo greškom.

Druga točka: Kadrovska problematika. Vrlo lukavo, i ukusno uvijeno, ponovo se odnosila na Petra i još petoricu drugova iz njegovog kolektiva. Suficit.

Treća točka: Usvajanje samoupravnog sporazuma o stambenoj politici.

Dnevni red bi jednoglasno usvojen. Petar se podrugljivo u sebi nasmija misleći na treću točku, o kojoj se ne bi smjelo raspravljati, pogotovu ne usvojiti. Materijal uopće nisu ni vidjeli ni omirisali, ali kako je pošlo nek ide kud ide.

Predsjedavajući da riječ drugu direktoru Ivanu. On ukratko pozdravi nove članove kolektiva i nastavi da referira o prvoj točki, u vezi sa izmjenom spiska osoba koje udružuju rad u Centar. Reče da je dovoljna odluka zbora, da će sud udruženog rada uočenu tehničku grešku uvažiti, te novi spisak lica verificirati.

Sve to bi jednoglasno prihvaćeno.

Petar i Zoran u okviru prve točke dnevnog reda udružiše rad sa Centrom da bi u narednoj imali pravo glasanja o prestanku statusa radnika u istom Centru. Između dvije točke — beskonačno točaka, zgusnuta drama, no, nema veze, koga to još interesira, važno je da zaprška ne zagori, da ne zasmrdi, vješto i na vrijeme treba miješati.

I po drugoj točki referirao je direktor Ivan. A ovoga puta, po tko zna koji put, počeo je glagoljivo, minuciozno objašnjavati o stvarima tisuću puta već izrečenim. . .

Petar je u sebi razvijao misao o državi, o seksu, o religiji, što je jutros započeo sa ženom. Slušajući direktora sve mu se to do perversije vrtjelo u glavi. I ovdje netko nekoga tuca, javno, cijepao je i dalje komadiće papira u nervoznoj igri prstiju i živaca.

A onda ukratko, u dvije rečenice, na prepad, direktor iznese prijedlog aktiva, zapravo, pročita imena šestorice suficitaraca, neka koja izražavaju želju, to posebno naglasi, da prijeđu u ŠZZO i V.

Kakvo razbacivanje, kakva odvratna samopouzdanost, prosto čovjek da ne veruje. Na kraju zatraži diskusiju, da zbor iznese svoje viđenje suficita u novonastaloj situaciji. A zbor ko zbor, pametno poslušno mamino luče, razumije stvar, jasno i po logici stvari šuti, nazdravlje, nema šta da kaže a još manje oduzme, sudbina zbora nije pojedinačna suma pojedinaca. Ljudi žele dobrovoljno da prijeđu u ŠZZO i V, molim, neka izvole, zbor im neće stajati na putu. Samo nikome nije jasno što bi o „dobrovoljnoj želji” zbor imao glasati. Uzgred, aktiv je o tome stručno raspravljao i prijedlog stručno zboru iznio. Stvar je data na glasanje, dizanje ruku, za, protiv, uzdržani, i na Petrovo ogromno čuđenje, prijedlog tijesno prođe, s tri glasa više. Da ironija bude kompletna, odlučiše upravo njihovi glasovi. Čovjek nikada ne zna na čemu je. Postojao je prostor za borbu, vrijedelo je govoriti, trebalo se boriti, a ne dešperirati te bi stvar glatko, bar u prvom pokušaju, pala u vodu.

Direktor Krešo poslije svetkovine, tek da omasti brk, progovori i predloži da se dio osnovnih sredstava u visini procenta šestorice ljudi prenese u nov kolektiv. I ovoga puta mačijim refleksom reagira direktor Ivan, stvar je umna, ali o tome, dabome, mora da odluči referendum a ne ovaj zbor. Inače, on će sam lično prijedlog podržati, s obzirom na to da ima dosta očiglednih sredstava koja njima u usmjerenom školovanju učenika neće biti potrebna, no, ponovi, o svemu se mora izjasniti referendum.

Humor bez riječi, reče Petar u sebi cepteći od bijesa, kada je u pitanju predmet-čovjek, zbor može, ali kada je u pitanju sudbina pišljivih i iksiksilon puta amortizovanih stvari čiju knjigovodstvenu vrijednost odavno označava nula, potreban je referendum. U suštini infantilna borba dvojice diplomiranih inženjera-direktora.

Prešlo se i na treću točku. Ovoga puta riječ uze drugarica sekretarica, balkanski nadmeno, visoko piskavim glasom, obrazloži da se cio samoupravni sporazum ima ovdje čitati od čla-

na do člana s obzirom na to da onaj, naglasi onaj, dio kolektiva što je došao nije ima priliku pročitati sporazum. Ne časeći časa otpoče od člana jedan.

Kod Petra živci ustreptaše poput zategnutih struna tamburice po kojoj u uglu pijano udara maloumno muzičko nedonošče. Zar sat i više sjedeti na ušima-jajima i slušati, od člana do člana, kažnjen biti, ne, ne, pobuni se sve u njemu i uskoči u riječ drugarici sekretarici, visokoj, mršavaj, plavuši:

— Izvinjavam se što upadam u riječ, no nervi su mi raštimani, a mislim i da je krajnje deplasirano da ovdje kao član drugog kolektiva dalje sjedim i slušam nešto što me se od prethodne točke savršeno ne tiče, zato molim predsjedavajućeg za dopust da napustim zbor.

Tišina, vrte se glave, šuška se. Predsjedavajući se smušeno došaptava sa ćelavim zamjenikom direktora, ovaj neodređeno klati volovski praznom glavom, a sekretarica preko stola prigušeno zmijoliko šišteći, no u nastaloj tišini čujno, suflerski reče:

— Nećemo imati kvorum.

— Direktor inženjer Ivan bijesno, odsječnim pokretom ruke mršteći čelo naredi da se čitanje nastavi.

Pobjednički, barbarski drsko plavuša povišenim glasom produži čitanje, elegantno ignorirajući Petrovu molbu, kao pneumatik kravlju pogaču na putu.

Petar osjeti intenzivno znojenje dlanova i liptanje krvi, bogamu, nešto je jebeno pitao, molio, ljudski tražio, bez riječi, ne, nismo u takvoj magli, naglo usta, ostenativno odgurne stolicu, ona uz tresak pade, pospane dezinteresirane glave se trzaju i okreću, on sikće, baca riječi:

— Ovdje ima gluhih i slijepih i nijemih i ludih i to je dobro i to je u redu, ali neću dozvoliti da me prave budalom, nešto sam molio, red je i bolji običaju nalažu da se kaže makar da ili ne.

— Bio je već kod vrata, za čas zastane i revoltirano povika:

— Gospodo, ako vam je potreban kvorum, da biste nešto svoje proturili izvolite pozvati ljude koje to izravno tangira, ne želim biti ničija kvorumska budala, pogotovu ne u jednoj zasušnjujućoj atmosferi. Zalupi teška vrata s onu stranu zbora.

Oslobođen balasta osjeti lakoću, udahne duboko, slobodno i snažno, sjuri niz puste mramorne stube na ulicu, udahne ovdje još jače, do boli, punim plućima: zraka, zraka, davim se, zraka, kada bi bilo zraka, samo zraka, kada bi ga bilo, ali i razumijevanja. Hitao je rasterećen lijepog avgustovskog kasnog popodneva ka hotelu s namjerom, s tezom da popije nešto žestoko i moćno. Čekajući na prijelazu zelenu milost semafora, ču glas koji kao da ga iz pustinje doziva:

— Petre!

Osvrnu se i ugleda mršavu spodobu Zorana.

Prilazeći Petar zloguko upita:

— Gotovo čitanje?

Zadihano, prelazeći zebru Zoran otpovrne:

— Nema kvoruma, poslije tebe i mi napustismo zbor.

Prijeđoše na drugu stranu ulice, boja svjetla u tili čas pocrvene u stoj. Hrabro, nadoveže Petar na Zoranovu misao dok se ovaj zadrža kraj poštanskog sandučeta, iz unutrašnjeg džepa sivog sakoa izvuče plavu, vidno zgužvanu kovertu trenutuvši je brzim potezom ruke u utrobu žute poštanske ale. Sve boje oko njih Petar poveza: zeleno, crveno, plavo, žuto. Pođoše umornim korakom ka terasi hotela, da zatome osjećaj praznine.

— Mali moćni umišljeni gnom — gunda u bradu Petar — augurska humanizacija cvjeta.

Prolaze pored plakat-panoa s izlijepljenim već izblijedjelim bojama davno otišlog cirkusa: noga slona, iznad vitkog ženskog tijela sa dražesno bludničkim osmijehom na usnama koje šapuću, uzmi me, uzmi, pune su nekog gorkoslatkog prezira, kao da svjedoče o aždajama primitivizma. U egzistencijalno-skomračno opstojanje svatko ulaže onoliko koliko ima, a proporcija 90—60—90 je lijep početni saldo konta, pa makar i u žutoj cirkuskoj piljevini, s kvorumom ili bez kvoruma. Šutjeli su.

Na uglu gdje su imali prijeći, Zoran zastane da u trafici kupi dvije pakle cigareta i žigice. Otvarajući celofanski omot on na sav glas kihne.

— Nazdravlje — reče Petar.

— Sranje — suzno procijedi Zoran — spremajući se za novo hhhapćihanje.

— Nahladio si se, spavaš bos, dragi moj — uljudno će Petar — u tvojim godinama sprovoditi momački život je pravo hazarderstvo — dok mu je govorio u glavi mu se motala kužna misao o suficitu, o kvorumu, o osnovnim sredstvima o...

— Hapćiha uskiha se Zoran tražeći po džepovima rupčić.

— Dodavola, propuh, a ne momački život. — Vratio se pred trafiku moleći paketić papirnatih maramica. Obriše nos i vlažni dlan.

— Propuh, stari moj — propuh — prelazeći ulicu ponovi on, lijepog toplog augustovskog predvečerja anno Domini, u smiraj dana, na mjestu tom i tom, sučelice javnom pisoaru i drvenoj trafici, izlijepljenoj plakatima, gdje prijeđoše ulicu, pod budnim okom saobraćajca, a uz izgovorene riječi: propuh, stari moj, propuh.

Izbjegavajući gužvu u centru skrenuše lijevo i zaputiše se prečicom ka hotelu. U susret im dolazi debela gospođa, mljackajući velikim i snažnim jezikom sladoled, vukući za sobom bucasto klupko, plavo, plavo, prozirno plavo derle koje takođe bezobrazno mljacka i liže sladoled. U tom predavanju lizanju Petar nanjuši dinamit, malu vojnu.

Desetak koraka ispred, uočen na vrijeme, umirovljeni novinar lokalnih novina, Petru dobro znan po zlu i sitnom kokašijem čeprkanju i denunciranju, eksperimentira s vlastitim dobrobrano namučenim tijelom osnovne zakone ravnoteže na vrlo originalan a tako prost i ljudski način, poznat kao pokus HIK! Naglo povuče Zorana za rukav sivog sakoa, zaustavi se glupo pred izlogom postolarske brze usluge s parom žutih cipela na smeđoj podlozi opervaženoj srebrnom trakom, dajući znak gla-

vom Zoranu da ne želi nikakve gnjavaže sa spodobom pred njima. Pratio je cik-cak kretanje, tu vjernu kopiju njegovog ranijeg novinarskog vrludanja i svjetonazora. Jadno, pomisli Petar, pri tome mu se podiže dijafragma, cijelog cjelcatog života novinar se borio sa sebi nedokučivim zemnim zakonima ravnoteže, sažaljivo ga je promatrao: u uskim izlaštenim hlačama, spuštene, mršavi, ušiljeno izgubljeni guzovi vise tužno. Udaljuje se sitnim mravlje opreznim koracima, balansirajući na rubu pločnika u smješi dnevnog i neonskog reklamnog svjetla, vuče se sam, napušten, nikakav, s rukama zagnjurenim u džepove, slični praznoj vreći nemarno bačenoj u vlažni podrum na ugljenu prašinu. Nekoć moćan no šupalj, ljubitelj dobrog jela, bolje kapljice — ako se ispijene litre kapljicama suožnati daju — uz to pomni obožavatelj svih vjetrova i vjetrića.

— Tko ti je taj jaran? — upita Zoran.

— Prijatelj — tiho će Petar, osjećajući idiosinkrastičku odbojnost prema paru žutih cipelica.

— Lijep odnos prijatelja prema prijatelju — sarkastično odapne Zoran — prijatelju — i završi.

— Rekao sam prijatelj — ljutito će Petar.

— Čemu odmah uzbuđivanje. Strasti! Vidim da ga eskiviraš.

— Nisam večeras raspoložen za prijatelja, iz čisto altruističkih razloga, shvataš. Morao bih ga poslati hoćeš-nećeš u pizdu materinu, a to ponajmanje želim. (Jadnik, to ne izgovori, dostojan svakog sažaljenja. Bijeda od čovjeka, završi misao u sebi) Idemo — reče, i pođoše.

— Ne shvaćam — nadoveže povišeno Zoran. Petar ga uhvati za mišku desne ruke, blago je steže, nasmiješi se i ironično reče.

— Bolje, bolje za obojicu.

— Za koju obojicu? Proniknuti u tvoje neurastenične porive prava je psihoanalitična trigonometrija, sinuspetar teorema.

— Ne pretjerivati, ni u pretjerivanjima, rekoše stari Grci. Požurimo, grlo grebe, utroba vrišti, mozak trokira.

Na uglu skrenuše lijevo, odmah na trotoaru im se ispriječi nepropisno parkirani „volvo”. Mrmljajući siđoše na kolnik i jedan po jedan obidoše kola. Zoran hitno sunu rukom u džep, izvadi smotuljak papirnatih maramica, prinese ih nosu, Petar razdražljivo promatra kvrčenje lica i cokane dodirnuvši vrhom jezika kvarni zub, oštrome rubove šupljine zuba nakon ispale plombe. Na terasi hotela konobari neukusno bučno međusobno dijele rejone stolova a muzičari tegle instrumente. Prođoše cijelu terasu, sjedoše za mali stol ispod palme kraj ograde. Još u prolazu konobaru Grgi šapnuše: dvije paličke šljivovice i duple kisele vode. Zoran baci na stol maločas kupljene cigarete i poče nove temeljne pripreme za kihanje, bogami kihne, kihne još jednom na svoju sreću, kihne ljudski, suze mu udariše na oči.

— Sreća što nemaš šuljeve — reče Petar, koji je bezizražajnog lica nestrpljivo očekivao dolazak konobara da bi odmah naručio drugu turu.

— Zašto? — priglupo upita Zoran brišući dlan lijeve ruke od upravo završenog kihanja. Kakve veze imaju šuljevi sa... bez veze — mahne rukom i uze paklo cigareta.

— Da osjetiš slast i tih pikanterija.

Zoran ni ovoga puta ne pronikne u Petrovu misaonu egzerkiciju, stoga mirno pripali cigaretu, prvi oblak dima bolesnom samouvjerenošću ispusti u lagani sumrak koji se poput tanke sukrvice kupio na terasu hotela i okoliša. Stolovi i stolice u većem broju već zaposjednuti gostima odjevenim ljetnje, da eksponiraju farbu mora, sunca, vina i muzike, ljeto, pravi praznik tijela. I zrak ima okus tijela. Oživješe kandelabri, prosu se svjetlost po terasi. Konačno dustabanlijski stiže i konobar Grgo, spusti dvije čašice šljivovice i dvije čaše velike i hladne kisele vode na stol, a on (Petar) odmah naruči isto, još jednom.

— Što?! — Blesavo upita Zoran.

— Šta što — podižući čašu otpovrne Petar.

— Ni ovo nismo popili.

— Isuse, nismo, popit ćemo.

— Grgo u nedoumici s posrebrenim poslužavnikom stoji, čeka. Zoran makne ramenima, Petar mignu konobaru i on se s lakoćom ribe okrene i pođe.

Petar na eks ispi kaloričnu nepatvorenu tekućinu, a potom i cijelu čašu kisele vode da utaži žeđ, smiri ples grča što ljuto razdire utrobu. Zoran upitno iskrivi usta, čudeći se malignokondicionalnom raspoloženju Petra, svoju čašicu ispi do pola i blago se strese.

— Samo nemoj da kihneš — reče Petar — i što je kog vraga ližeš, nije to sladoled. — Dobujuć prstima po ivici stola završi jetko.

— Raspoložen si za piće — upita Zoran.

— Imam potrebu da pijem.

— Razlog? Nije valjda ona pišljiva komedija na zboru i odluka — umovaše i dalje Zoran.

— Nije, no odvratni su mi tipovi koji se napijaju iz nekog razloga, možda je to razlog — Namršti čelo i zateže vjeđe.

— Kao? — unaprijed znajući odgovor izlanu Zoran.

— Kao, na primjer, ti. Notorno alkoholičarski tražiti razlog, razloga u ovome svijetu kolko voliš, potrebno je samo otvoriti oči, i saviti šiju.

Grgo, stari znanac, donese i drugu turu. Zoran naruči i treću. Konobar ljutito promrmlja i ode. Promatrajući odlaznika, Petar dobaci: „bez kisele vode” i tiše doda, kako je zglavljen cijelo večer bi nas po pio vodom kao marve.

— A vode u glavi mnogo i više, — Zoran Vučković podiže dopola ispijenu čašu i nazdravi:

— Živjeli!

Stakla se kvrcnuše, dok grupa talijanskih turista, dobro naoružana, stiže, prolazeći bučno pored ograde terase hitajući toplom tušu da speru znoj od lova i oranica.

— Prešli hiljade kilometara da ubijaju nedužna stvorenja, tinja u nama strast lovca, ubijanja i klanja.

— Devize, u pitanju su devize — preklopi Zoran, a konobar donese i treću turu, bez kisele vode. Ušutiše obojica, Grgo čeka, a onda se naglo uvrijeđeno okrenu i ode.

— Konobarska posla — procijedi Zoran.

Podgrijan pićem, Petar je tonuo u talase vlastitih misli, osjećao se prijatno, ispruženih nogu, zavaljen u udobnu stolicu, opušten, radoznalo je promatrao lica koja klize i traže slobodni stol ili stolicu na platou terase. Dugokosi mladić uljudno priupita, slobodno, Petar, žmirkajući, osorno i bezrazložno moćno odgovori: nije! Momak se okrene i ode.

Sve je puno, mrak je pao, sve odlazi u tamu, dok oko kandelabra terase roj leptirica i komaraca kolo vodi; žele unutra u svjetlost, u izvor razloga svjetla, negirati glupim neznanjem sebe i dokinuti blagi ukus neizvjesnosti postojanja. Petar se prisjeti žene koja hoda, oko čijeg zibanja platonski oblijeće godinama kao ta sila leptirica, a kada bi ušao unutra, kada bi ga ta moćna nutrina smotala, spržio bi se i spalio, jadno, kao uveli list divljeg kestena. Imbecilno, je i dalje čekati, što ne prići, primiće usnama čašu, zbilja što ne prići, reći, što reći, nakon toliko godina oklijevanja, kako osjećaj blijedi vežemo ga riječima za značenje puti. Za konkretno nešto. Riječi nepripremljene za osjećanja, balzamirane riječi, čeznu za lažnom sigurnošću tišine, za istinom šutnje. U pitanju je srčana borba srca, a opet i istina je s onu stranu riječi, s onu stranu logike, iza svih znanih i neznanih gramatika. Riječi i samo riječi. Pitke riječi. Ni-malo utješno — a reci samo riječ i zacijeliti će se rana moja. Čuti u sebi izdvojenost i bolest urbane usamljenosti, uvriježilo se u njemu mnogo svijeta, mnogo dragih i odvratnih lica, mnogo svega toga oko čega ne vrijedi lamentirati. A leptirice i dalje naleću, nasrcu na svjetlo, a on, Petar, zakonom samoće upor-no se kreće oko svojih knjiga vjerujući u postojanost Gutembergove galaksije, kao smisao smisla ovog nadasve obesmišljenog micanja oko vlastitih nevolja. Nevolja ima mene jer i ja imam nevolju kao nevolju. A da je A dublje i logičnije od B ni jednom logikom, ni nevoljom izvan obuhvaćenog A i B, ne može se ni dokazati ni opovrći. I danas kao i juče, za onaj moćniji nadirući dio čovječanstva knjiga je cvijet nolimetangere, plaše se ljudi galaktičkog putovanja u vlastitu nevolju i dok jezde po bolno razapetoj koži čovječanstva u toj i takozvanoj civilizaciji pušu vjetrovi znani i neznani, a samo jedan nosi sobom spasonosnu rodnu kišu. Stoji čovjek ponosan i blažen u turističkoj grupi na obali rijeke i ne zna dok stoji da rijeka i on odnose ponuđeno; zauzet, ushićeno promatra običan svakidašnji zalazak sunca nad horizontom i pun je divljenja prema sebi, svojoj moći, priuštenom zadovoljstvu mirnog zurenja i sluša čičerona, navijenu malu spravu u obliku ljudskog mopsa, pokazuje uhra-njenim kažiprstom: glad i bijedu u očima dječaka u prašini što ispruženih udova mole milost, novčić, kruh. Tone Petar dublje u valove misli, zagledan u bogtepita što i osjeća se kao ušljiva gomila laži, u tim pobožnim pretilnim linijama o ljudskoj do-

broti, o dobroj volji bližnjega prema bližnjemu, bližnjemu koji od gladi u čoporima skapava, ne, nije to neki bližnji da bi vijest o njegovom umiranju predstavljala dobru ili bar lošu novinarsku vijest, i uopće, to više nije nikakva vijest, tvrde su uši naše, sivo sadreno kokošije nagvaždanje po raznim visokosvjetskim simpozijima o gladi, o ... sve biva u tehničkom svijetu turistička atrakcija; jedan dječak osmogodišnjak promatra apokalipsu gladi u izgladnjelom djetetu, kosturu nemoćno sraslom s prašinom, zemljom, blatom kako od upravo pristigle grupe očekuje nešto više od sažaljenja i ljubavi; dječije drsko upadajući vodiču u riječ, u naučeno drilovanje, konačno ga zbuni, pomete, derle neposlušno otpusti punjenu ruku oca tehnološkog preko čijeg ogromnog važnog i odgovornog trbuha visi skupa kamera, dječkić umiljatim, maznim glasićem upita: „hoće li sunce, dragi tatko, i sutra zorom ponovo izići”. Tišina grobna. Grupa turista uhvaćena in flagranti, užasnuta infamijom pitanja, gomila bespomoćno šuti, traži pomoć od vodiča, platila je za uživanje a ne za uznemiravanje, a on, vodič, krajnje uzbuđen mucajući reče: „ti ... bezočno derle jedno, ti si ... ti ...” kao eho od spuštenih metalnih šalona zvoni u prozorima razuma sve dok netko iz gomile ne dokine orfičku neizvjesnost i reče: „on je revolucionar, da, mali prljavi crveni revolucionar”. Gomila sretno urla, našla je čvrstu orangutansku podlogu, u negve, u okove, u olovne okove njega baciti, na dno rijeke baciti, urla gomila složno, grlenim glasom ogласi se i otac: „to derle, kopile, nema ni majke, proizvod je mašine, na lomaču s njim, na lomaču!”

Prolijeću ejdetske slike, i svakojake misli sunuše kroz Petrov od alkohola zagrijan mozak, ima potrebu da pijano priča i da šuti dok gomila griluje nedužno dječije meso kraj obale rijeke koja teče ...

— Kada bih mogao zalajati, zalajati samrtnički blijedo — prekine bujicu bolesnih asocijacija na tek pročitanoj knjizi F. Fanona.

— Što bi htio?! prenu Zoran.

— Da lajem, urlam, crno, smolasto gusto kao noć da zalajem.

— Suviše sve uzimaš k srcu — reče Zoran imajući i dalje na umu popodneveni skup radnih ljudi.

— Znam da nikada neću obljubiti tu ženu, to je jedina izvjesnost u ovoj oker prolaznosti, nikada — drugim, pomirljivijim, rezigniranim tonom reče zbunjenom Zoranu.

— Koga? ne snalazeći se u razdrtim proturječnostima — upita.

— Nju, ženu koja hoda na način na koji hoda. Sve to nezdravo u nama, moj Zoki, plodni je talog ostatka prve žene. Žena je istina ovog bolesnog micanja oko ose smisla življenja. — Pobijedi potreba za govorenjem i on je govorio, brbljao. — Prazno besmisleno klanjanje uramljenim kovrdžama, gorućem grmu. A onog nedužnog dječaka su spalili — dok ti ovdje mirno ispijaš i ližeš čašice — na lomači, kao žrtvu paljenicu, radi fo-

tografiranja spalili, ljudi moraju fotografirati, pun doživljaj sebe imati!

— Koga spaliti? — Ne prateći i ne snalazeći se i dalje smušeno upita Zoran. — Što ti je, pobogu? Daj smiri se.

— Tek sad mi se pije — proslovi, vrteći već treću praznu čašicu u ruci i mahne konobaru.

— Ne mogu vjerovati da te je jedna odluka zbora toliko emocionalno potresla — zdušno će Zoran.

— Pa da znaš i nije.

— Ipak te ovakvog ne znam.

— Šuti! prodera se Petar, a Zoran se uvrijeđeno povuče i starački zavalj u naslon stolice. — Slušam muziku — pokajnički nastavi Petar. I sav se pretvori u školjku uha, dok se sjetna melodija saksofona brčkala u mlačnoj atmosferi terase, te tošila noge i polako niz tijelo krenula gore, podudarajući se navlas s maločasnjim nervnim Petrovim raspoloženjem.

Melodija usamljenog saksofona kupu terasu, onako kako samo ona u ljetnu noć zna i umije, ljudi se vrte, traže slobodna mjesta za stolom, nema ih, sve je puno. Sve je muzika, a konobari u znoju lica guraju kolica krcata pićem, sve je pivo, pivo. Grgo uoči Petrovo mahanje, pođe, ovaj podiže visoko ruku i raširi dva prsta, novu turu, Grgo shvati, kimne glavom, na pola puta između podijuma za muzičare i njihovog stola, ispod palme, okrene se i uđe u salu. I dalje je sve bilo muzika. Petar se uvlači u note, osjeća toplu prisnost muzike. Dok je saksofon u ljetnoj noći svirao, on oćuti bolećivu potrebu za melodijom, za saopćenjem, pomisli kako u prirodi nema melodije, postoji ritam, melodija je izraz dominacije bijelog čovjeka nad svijetom, to je evropeizacija kozmosa, to je šuplja potreba za retorikom, za posjedovanjem... u našim žilama teče melodija varanja, mutne impresije zapljuskuju njegov um. Sve teži melodiji smrti, mraku, lažnoj obnovi. Dustabanlija Grgo stiže s četvrtom turom.

— Sve teče, i u istu se čašu, bać Grgo, ne može dva puta ući, sve da vam je dupe ko u majmuna. — Tiho, nagnutom uhu Grginom, riječ je Petrova.

Konobar se trže, poskoči i smiješnim, hitrim korakom, odskakuta mumlaajući u sebi.

Leptirice kao Lotove kćerke obešćaćuju svjetlost, izvor svjetlosti mraka, žele unutra, strašno je neznanje, strašno! Muzika utihne, posljednji taktovi leže u poluispijenim i ispijenim čašama pića i blagog treperenja dalekih zvijezda. Svijest mlačno opuštena, kao bolesni maćak uvija se oko mogućeg predmeta bavljenja. Biva svježije, povjetarac obilazi terasu, dugim prstima dotiče zagrijana tjelesa. Svijest poslije dužeg napetog iščekivanja nalazi misao, potonja njuši riječ, jezik, kako bi se materijalizirala i krenula u kurtizansku promenadu, od glave do glave, od šanka do govornice, zastajući s vremena na vrijeme, pod prozorima i ćoškovima, zdvajajući oprezno sužanjski, sužavajući krug kruženja, sve uže, sve brže i sve mršavije oko tanke pokosnice značenja, oko hladne ćorbine ćorbe. Nakon Petrovog „šuti“, kazanog Zoranu na početku muzike, ovaj se uvrijeđeno povukao, mutno lovi lovinu po stolovima, glumeći ne-

hajnost, bezbrižno grize donju usnu, kao: sve je u redu, zategnutost je na šavovima pukla, no, ipak netko prvi treba da povuče potez, a jasno, on nije taj. Petar podiže četvrtu čašu, kvrcne Zoranovu treću, prihvati je i junački sasu tekućinu u bijelo grlo.

— Moćna stvar — promrmlja.

— Premoćna — prihvati Petar.

— Što si na komisijama neprestano inzistirao da Centar zadrži internat u svom sastavu — upita Zoran, s neba pa u rebra.

— Isuse — spuštajući čašu, igličasto kriveći usne, reče Petar — dva mjeseca je od toga!

— Svejedno, ni tada mi nije bilo jasno, možda smo zbog tvoje upornosti i dobili nogu.

— Prebolio sam, a tebe izgleda sad neke stvari počinju mučiti.

— Ne znam?

— Moja ideja je bila krajnje perfidna, htio sam dobro Centru, tad nisam slutio pozadinu cijele igre. — Ušuti, zagleda se u nešto neodređeno nalik semaforu na raskršću, lijevo od hotela „Zagreb”.

Zoran je zagrijano očekivao nastavak priče, no Petar je odsutno šutio. Odjednom ga prođe drhtavica, strese se, u svijesti mu zvrje telefoni svih boja i opredjeljenja, mnogo telefona, čitava kavalerija crnih, žutih, crvenih, bijelih, bezbojnih telefona. Telefonski razgovor od prije neki dan, u sparno podne u zagušljivoj sveže omalanoj prostoriji računovodstva odjekuje kao nestvarni željezni eho. Kao bat čizama u noći.

— Kroz perfidiju do dobrog — čeprkao je Zoran iz Petra — mutan si ti tip, plemenita lukavica, imaju neki ljudi u gradu pravo.

— Imaju — zapaluca zrak jezikom — dabome da imaju, naročito oni odozdo kastrirani a dolje ispod fotelje uštrojeni za sva vremena, da nema nas mutnih tipova bili bi dopola ništa od pola nitko, šuplji i nepotrebni urbani centauri. Potom ironično nastavi — ideja je bila jednostavna i čista, no tokmak nije mogao misliti tri koraka unaprijed, ni pola unazad, osovio se na stražnje šape da hoda, otprilike kao i ti.

— Hvala, a tko je taj drugi — znatiželjno upita Zoran, — Ivan, direktor, silni Antunović, zar se on nije kurvinski ponio do kraja, kako dodavola, zar ti nije jasno, za dvije godine potreba za internatskim smještajem se uslijed ingenioznih poteza reforme gasi, ostaje prazna zgradurina.

— Da i... što bismo mi pa u tu praznu zgradu strpali?

— Tebe i neke tebi slične, jebi ga, ostaje prazna zgrada u centru grada, a to su pare. Kapiraš?

— Prodali bismo je — konstatira Zoran.

— Nešto bismo već s snjom učinili valjano, sad dosta, stavi na led, nije više naša briga, od ponedjeljka smo u SŠZiOV-u Kako lijepo zvuči. I nikog ne muči mada malo muči. Pogledaj ono parče.

Obojica usredsrediše pažnju, zamrsiše očinji vid u lagano lađarsko njihanje bokova, sistem se njiše, sve se njiše i sve

stvari njište, prođe pored njihova stola šireći blagi miris parfema. Ženka je nekog nervozno tražila, osvrtala se osjećajući na sebi bateriju oštih kopanja, postala je centar pozornosti. Istim putem se vrati, pođe ka izlazu mašući čvrstim gustim guzovima, drsko klataći torbu.

Petar dobi želju da pođe za njom i kaže kako sve to nema smisla i kako na koncu konca sve odlazi u mrak, a njih dvoje bi mogli, odista bi nešto mogli, ali čvrsto osta uslijed viška želje prikovan za sjedalo, pritiskan iznutra tomovima Frojda. Zaroni u mrak sebe, u ekonomiju mesa, u ideologiju uzdaha i estetiku putenih slika ritmova i uzavrele krvi. Ženke su ga do besmisla raspamećivale, stvarale u njemu osjećaj vječne tjeskobe, gdje se svijest o vlastitom svjesnom opstojanju svodila na nemogućnost slobodnog življenja u krilu nužnosti, gdje se sudbina vraški opasno igrala cijelim povijesnim nastojanjem čovjeka da nađe put do samoga sebe kroz usku pukotinu drugog bića, kroz ženku, tražeći pogrešno u njoj slijepu pokornost i glupu vjernost mesa tijelu, poput Penelope a ne širinu, ne nužnu nadopunu sama sebe.

I dalje osupnut ženskim uzbibanim koracima, sjedio je prometejski prikovan za stolicu. Sve je slučaj, da li ću je još ikada igdje ponovo vidjeti, ponovo zadobi želju da pođe, da pride, sjedio je i dalje mirno, skoro na ivici očajanja i dublje. Mora da starim, pomisli, plašim se panično vitkog tijela, osjećam tjelesno proticanje vremena u njihovom gibanju, to je katedrala i klepsidra. A da nema slobode izbora kroz samoubojstvo, Bog bi nužno morao postojati, biti tu, na domaku i dohvatu ruke, kao noćna posuda, ili ova puna čašica spasa, inače bi čovjek od silne izvjesnosti s licem majmuna, poživinčio. Ta ga misao raskravi, vrati duhovnu samosigurnost. Što ovo ne bi bila naša posljednja noć, živote, reci što, kakav nas to vrhunaravni razlog sprečava i drži zajedno na okupu, pogled mu se zaustavi na Zoranu, a ovaj je ovozemaljski domahivao tamo nekom stolu u sredini terase.

— Izvini — reče podižući se — odmah se vraćam — doda u hodu već ozarena lica srećan zbog nenadanog susreta.

— U redu — bezglasno izusti razoružan, glasne žile se skupe, zateguše do boli i zatajiše. Osta sam, pakosno ispi i Zoranovu rakiju. Suznim očima potraži konobara, opazi Zorana kako se gnijezdi između dvije dražesne gospođice, jedna hotelska bedevija, upravo kad krenu muzika, poče da ga merka. Strijeljala je prezrivo, pijano gadljivo, on to osjeća i okreće glavu.

Sjedi pod palmom, pod majmunskim baldahinom, u njemu se križaju davni dani djetinjstva: Do-mi-nus-vobiscum, Gratia plena... Glo-ri-ain-ex-cel-sis De-o... i dalje uporno traži Grgu da naruči novu turu, moli za nas, ovo je mučan trenutak rastanka, i u času smrti, za nas grješnike, Gospodine, nisam dostojan, ali samo reci riječ, treba prekinuti s mladošću, starim, starimo, starite, gola glupa kemijska činjenica lišena zdrave osnove, i u času smrti naše. Ako već postoji Bog, treba ga i dalje izmišljati, obmane među njegovim nogama su tako slatke, pitke i vesele, kad bi me iznenada između dva očenaša i tri

Zdravo Marije na čas pozvao u svoju ložnicu da odmorim umorne kosti, dotužilo mi je to tupoglavo odlaganje, treba neodgodivo utvrditi čas, naložiti sebi nabožni sastanak sa samim sobom, večeras, zašto da ne!

Rukom dotakne granu palme, čovjek je ipak i pored svega majmun, mahne Grgi, ovaj otpovrne kimanjem glave. Smrt u kolima, s rukom na volanu, noga na gas-papučici, bez ispovjednika i oproštenja, moćno i jebeno, konačno, čovjek je našao svog boga i svoju limenooktansku religiju, tehnologija umjesto ontologije, lopta umjesto knjige, neutronska bomba umjesto toljage, ipak se kreće po galilejskoj ravni, prolazeći pored stola sa dobro veče, pozdravi ga bivši učenik, otpozdravi alkoholiziranim klaćenjem glave.

Konobar donese i petu turu.

— A kava!? — zagrohota Petar.

— Niste je ni naručili — primijeti konobar.

— Nisam — izjavi Petar.

— Niste — potvrdi Grgo.

— Nisam, dabome da nisam, dobro, onda ništa.

— Mogu je donijeti.

— Ne, kasno je. Nisam ni naručio, u redu je Grgo, oprosti za onu šalicu.

Grga se nasmije i gegajući se ode.

Petar primiće čašicu, ne okusi, spusti je na stol, promatra dvije konfekcionalne ljudske kreature krojene po modi kako se nasred terase grle, ljube i miluju, tresu jedno drugom snažne ruke, tresu dugo, nisu se vidjeli cijeloga ljeta. Podrugljivo razvuče usne u osmijeh otežao od rakije, lice se pod tupim utjecajem alkohola bedasto krivi, mišići se nervozno pijano trzaju. Zar nisam dosta izbivao pod nebom zemaljskim, pomisli pijano u sebi, zar to ne bi bio krasni rastanak sa mladošću, pun snage, vjere u život i slobode. I pravi promašaj. Zamisli se i uvali dublje u sebe, ne nađe ništa čvrsto, samo tonjenje, dok leptirice i dalje nasrću na svjetlost. Rezignirano podiže čašicu i nazdravi sebi, živjeli, ovoga puta otpi gutljaj, tko ono reče: živjeti mogu za nas i naše slugе. Dođavola, samo gdje danas naći usluge za takvu nezahvalnu rabotu, spusti pažljivo čašicu na stol pazeći da ne poruši šumu stakla. Promeškolji se i čvrsto nasloni leđima na pleteni naslon stolice, pogledom obujmi terasu, službouljudno uprizoriti prizor sa Vama i Vama mile moje leptirice.

Pun mjesec kupa fasadu zgrade sučelice terasi hotela, muzika svira, a semafori idiotski točno iz sekunde u sekundu mijenjaju boju i znače „stop”, idi, kao jedini čvrsti dokaz da je civilizacija ustrojena po sili binarnih zakona razuma i mašina.

Oraspoložen vrati se trijumfalno Zoran.

— Čuj, stari — veli spuštajući tanko mršavo tijelo, u sivom sakou još izražajnije. Na duguljastom licu iznutra treperi ozareni smiješak, nemirne oči odaju toplu radost nutrine, da je paun ili neka druga ptica raširio bi perje. — Idemo! — spusti tijelo u stolicu i očinski brižno položi ruku Petru na nadlakticu — idemo k njima! — ponovi ushićeno.

— Zašto? I kamo? — začuđeno, tupo i maliciozno upita Petar.

— Kako, zašto? Idemo na večeru, cure su pristale — šaputavo.

— I jebačina, a!?

— Tiše — osvrćući se sa osjećanjem nelagodnosti i skinuvši ruku s Petrove nadlaktice pomalo ljutito reče Zoran.— Pijan si.

— To ti samo tako misliš.

— Svejedno idemo, čekaju, dogovoreno je sve.

— Ja nigdje večeras ne idem, misliš da smrt ne može biti isto tako lijep randevu kao, recimo, jedna traljava koituirana večer, ili bar kao jedno dobro pražnjenje crijeva poslije opstipacije od recimo tri dana, sve biranim riječima, da ne ozlijedimo finoću gospodinovih bubnih opnića, — završi tihano i na koncu jedva čujno Petar prihvativši ponovo čašu.

— Ugovoreno je sve, nemoj srati!

— Rekoh, ne idem, tamo ne.

— O bože, samo pričaš, pričaš, blebećeš.

— Pričam, jer nikada više, nikada neće biti to jedno nikada, čak ni u boljim okolnostima, ni u nikada.

— One su pristale, kako ne shvaćaš, što ti je odjednom? — molećivo navaljivaše Zoran.

— Shvaćam te! Odakle ti ta glupa ideja da ne shvaćam? Ali ti razumij, meni se večeras ne planinari po nepoznatim venerinim brazdama. To mi je večeras odjednom došlo, to je večeras posrijedi. U tim stvarima, upamti jednom za vijeke vjekova, sredine nema! Ili možeš, ili ne možeš, ostalo je demagogija. Ja večeras ne mogu, pošteno, ne mogu, neću i ne znam, konačno imam jedan neodgodivi rendez-vous.

— Pa, dobro što da im kažem.

— Kome — upitno će Petar.

— Njima, obećao sam.

— Šta si im obećao, šta, ništa!

— Da ćeš doći.

— Reci da sam peder.

— Bez veze, kao da to njih zanima, američki fazoni.

— Onda reci da sam oženjen, svejedno mi je, reci bilo šta.

— Da si oženjen to sam već rekao, nema smisla, curke su pristale.

— Nisam ja, imam molbu.

— Da platim.

— Otprilike.

— U redu, zbilja ne dolaziš.

— Ne.

— Pokajaćeš se.

— Već sam se pokajao. Idi, one su nestrpljive, gledaju nemirno.

— Njih dvije, ja sam, pojmiš.

— Sam i jadan, kiši im, ovako aapćiha, možda oni to vole, zar i tebi treba kvorum?

— Bez veze, uvijek me gurneš u govna.

— Ja tebe?! Idi molim te, smijurija, idi ili ću zalajati, čašu, kućkin sine ostavi, a, rekao si da sam oženjen, preventiva.

— Pijan si večeras, pijan, mnogo pijan, zdravo!

— To ti tako samo misliš — i štucnu za njim pridodavši — zdravo!

Servus, čao, uvijek isto logički glupo duplo ništa, zaškrguće zubima, dok je mjesečina polijevala terasu, jedna kurvica nafrakanih obraza za susjednim stolom — oči joj se sladostrasno žare, o njoj kolaju razne pikantne priče po varoši — besramno podiže čašu crvena bitera i nazdravi Petru, a na usnama joj ustrepta otajstven osmijeh, on sramežljivo kimnu glavom, podiže čašicu misleći svete: sprži ognjem nebeskim žitelje zemaljske, ošini bičem božjim obnažena ramena i ruke pohotne što prkose providnosti tvojoj, koji jesi i u nisi, pun putene žudnje, nosnice se životinjski raširiše u svježe oprano veče, zagrlili me jače, jače, jače, prorajtao vrijeme i sad suludo prazan ispi i posljednju kap iz čaše u ime one kurtizane mlade, i u nedostatku boljeg i drugog on se, eto, propisno napi.

Paštreći se ka izlazu, motreći budno da u prolazu ne zakači za nogu nekog stola ili stolice. Na pločniku zasta, mutnim pogledom potraži toranj, sat na varoškom tornju, pet do deset, zaputi se polako ka autobuskoj stanici, na uglu isti „volvo” barikira pješački trotoar, siđe dolje, a u susret klize svjetla, brzo se vrati na ivicu kolnika, propusti kola, a potom zahita koso, presiječe ulicu i skrene udesno, u postolarskom izlogu krajičkom oka ponovo spazi isti par žutih ženskih cipelica, prođe, pa se odmah vrati, zatetura, promatrao je cipele klataći se oko vertikalne ose svog namučenog habitusa.

Samrtnički napuštene žute cipele na neonskom svjetlu izloga radnje, bez značenja stoje, prođoše ga trnci, krene, a cijelu mu mozgovnu supstancu od a do ž ispuni žuta boja žutih cipela opetujući u njemu samoubilačke porive, podrigne, a sukus misli dočara sliku, bijelog crnožutog nepotrebno mekog uzglavlja lijesa i masu borniranih kondolenata: kiši, sve je mokro, ljepljivo i blatnjavo, glinica, veliki kišobrani, šeširi, natrulo lišće, crvene podbule oči najmilijih žalobnika, daske, čavli, čitava jedna imbecilna igra, mizanscen, prema sad uvijek dragom i voljenom i milom i nikada do prvog ročišta zaboravljenom pokojniku, taj cirkus treba izbjeći. Tu glupu instituciju smrti nadrastiti iznutra, nadrastiti je groteskno, skrenu ulijevo, u uličicu što vodi na korzo.

U trenutku nepažnje, dobrano nacvrckan, uplašeno u trenu odskoči od ljubavnog smotuljka u sjeni kapije — „pardon” — pijano nekontrolirano, preglasno izusti i produži, uviđajući svu bijedu izgovorenog pardona.

S tornja u mjesečevu noć mlječno kaplju otkucaji. Na korzu posjetioci sa upravo završenih posljednjih kino predstava hitaju kućama, a perači revnosno niz ulicu tegle duga debela crna gumena zmijolika crijeva iz čijeg ždrijela šiklja mlaz vode i nosi prljavštinu dana u slivnik. Ima u ovome sistema i smisla, pomisli, na koncu sve odlazi u kanalizaciju, u mrak, štakorima, crvima i noćnim kukcima. A i mi idemo ne-

kim neporočnim putevima. Prođe zatim pored crvenih plastičnih kioska, kiosk za sjemenke još otvoren, dječkić strpljivo pravi papirnate fišeklije, i sutra je dan, i sutra se gricka sunco-kret. Uputi se ka parku, sučelice ovih rugoba, klizeći niz usku gvozdenu ogradu, obiđe potom cijelu istočnu zidinu, na uglu skrenu ulijevo i zaputi se prema Širokom bulevaru. Prolazeći pored bašte kavane „Mali mir” začu glazbu tamburaša, glazba pomiješana s mirisom roštilja i dima, trebalo bi malo založiti, da, ali? Restoran „Mali mir” jedno je od najprijatnijih mjesta u gradu, smješten u staroj prizemnoj kući, uvučenoj u dvorište, otarabljena letvama po kojima puzi bršljan, dvorište popločano starom patiniranom ciglom, obljubljenim troskotom, a iznad logoš loze, ispod stolovi pričaju priču davnih dana.

Tamburica neumorno plete pletenicu ravnice, široke raspuzane njive, dolovi, vinogradi, curi melodija ispod vještih prstiju majstora i u Petru Raiću probudi rudimentarnu salašarsku žicu, uzavreše čula, uz pjesmu iz dna dvorišta: vrela je naša krv, idemo kući, ne smijemo kući, žena će tući, stoji Petar pod krošnjom velikog i jednog od posljednjih dudova ispred ulaza u baštu, miriše pečenka, čuje se tamburica, čuje se pjesma, a u njemu kipi, kipi, dvoji, ući ili izgubiti autobus, a novca za taksi nema, takvi smo ljudi mi, otpjeva u sebi i pođe.

Iz daleka kroz noć visoko cviljenje kotača tramvaja u oštroj krivini, skrenu udesno, pored slastičarne i ubrza ka bulevaru. Imao je onaj majmun pravo, pijan sam, promrsi, a dugo ima tome kako nisam pio, isuviše dugo da bi se završilo dobro, svemu su krivi ordinarni bravci, šilajdani, i dalje je gundao, no i ovome je došao kraj, samo da prođe, korača putem spasenja kroz mamurluk, za časak zastane pred dobro aranžiranim izlogom cvjećarnice, cvijeće i vijenci za one koji odlaze i za ove koji ostaju, posljednji pozdrav od... glupo, pođe.

Fijaker jednopreg sa zakukuljenim kočijašem na prednjem sjedalu, sablasno crno odlazi niz Široki bulevar, Petar bulji za njim dok po žutoj gvozdenoj kocki odjekuje nestvarni eho topota konjskih potkova, sitan kas u ritmu: kvo-rum rum, kvo-rum, kvo-rum, kvorum, sve dalje i sve tiše u noć, u san. Ničiji kvorum! Zasopta od prigušenog bijesa, dok se topot kopita gubio prijeđe cestu, zasta pred mrtvački sablasno osvijetljenim izlogom mesnice, zašto su ovi izlozi tako loše i mračno osvijetljeni? Zašto? Po ušima ga iznenada ošinu vrućica popijenih rakija a duboko u utrobi mu zabruje žice nemirnih tambura. Mesa ni za lijek, obrecnu se sam sebi u ogledalo izloga: konzerve, konzerve, mesni narezak, gotova jela, folije, deterdženti za crijeva, a čovjek ima potrebu da jede, nazdravlje, da se množi, prijatno, da spava, laku noć, da se oblači, sve drugo je drugi izvod trećih kulturom izmanipuliranih nagona. Molitva, jela i pića, limena ambalaža sudbine, trajna konzerva, dosta je bilo Petre, dosta, pođi svom domu, poznaj svoj dom, proslavi njegov unutrašnji glas anđela čuvara, pođi i zalaj već jednom pasje diogenski, zalaj umno, zalaj, glad se ne može utažiti onanijom, to je tragedija čovjeka i čovje-

čanstva, to nije seksualni nagon pa da se trljanjem, lukavo doda i krene.

U tijesnim džepovima traperica potraži sitniš za autobusku kartu. Pomisao na put, na putovanje stvori u hipu osjećaj mučnine, zastane ponovo, obli ga hladan znoj po čelu i ovlaži dlanove, dodavola, štucnu, još će biti belaja u autobusu, štucnu ponovo, a potom gradeći se mudrim udahne duboko, do boli... S palca zdere traku hanzaplasta, ukaza se rasjeklina od trna. Uđe u autobus, mahne mlitavom rukom komšiji, sjedne pored prozora i ubrzo mašina pođe. S naporom izdrža put, razrogačenih očiju nastoji svom silom usmjeriti svijest od pomisli da bi ga mogla uhvatiti muka.

Side, prečicom kroz vinograde zaputi se kući. Usput osjeti pijanoneodoljivu potrebu za jelom, tiho, pazeći da nikoga u kući ne probudi, gazeći na prstima, odmah sruši plehano-posrebreni pladanj koji na polituri stola otrovno zazveči, u strahu učini — pssstttt, bespomoćno dižući ruke dok zvečanje ne presta. Opra ruke, ispljuska lice hladnom vodom i bi mu bolje. Iz hladnjaka izvadi večeru. Alkoholom namočen mozak odašiljao je signale nekontrolisanog jedenja. Jeo je mnogo, kidajući meso u krupnim zalogajima. Klateći se poput fizičkog klatna pospremi stol, na vrhovima prstiju ode u sobu, svuče traperice i one završe u kutu, prući se na razmješten krevet, čim zatvori oči soba počne rotirati, disao je teško, ukrug, otvori oči, vrtnja ne presta, izlaz iz nemušte konverzacije prepunog želuca i skvašenog mozga bi u trčućem trku s punim ustima put kupaone... Na stroju za pranje rublja napipa paketić papirnatih maramica, izvuče nekoliko, polako obrisa usta, nos... Ponovni napad, obriše se, uze i treću, prostenje, živote: mi imamo jedno drugog kao muku... Spusti plastični poklopac na šolju i sjede... San se poput skrame navuče na umorne oči. Zaspao.

Naglo se u neko doba noći trgne, utrnula ruka ga probudi. Igllice osjeti i u potkoljenici, prihvati se za stroj. Divno, prostenja, intelektualno glupo, pomisli, apoteozno, u vlastitom smradu ponirati u biće u jestvo u u uuu govno. I sve zbog onih picopjevaca.

U daljini sumanuto laje pas, iz noći u noć, jedan te isti lavež, jedan te isti urlik, glavobolja ga potpuno osvijesti. Čovjek je čovjek i samo čovjek, bijedno stanje osvješćenja.

Nalakćen, poput Rodenova Mislioca, sjedeći na šolji lamentirao je nad samim sobom. Zatvori oči, u svijesti filmskom brzinom lete slike: vojnička puška obgrljena nogom, vrh cijevi stavljen pod podbradak, palac lijeve noge na okidaču, i prije nego što okine, po opločnim stijenama kupaone nazre raspršenu vlastitu sivu masu kao gomilu glista i crvi koja se uvija i traži pukotinu između učinjenog i obećanog...

U tom raspoloženju zaspao, blažen. Puška donese san kolijevke, smiri ga misao, razdanilo se ali je još rano, probudila ga žena, riječju, nahladićeš se. Zaprepašteno, osupnut zuri u ploče kupaone, nema mrlja, u zatiljku osjeti oštru bol,

odmah mahinalno, animalnom brzinom povuče lančić vodo-
kotlića, umjesto okidača puške, voda učini ppšššš, ispra i po-
nese sve.

Voda sve nosi, procijedi: užasno me boli glava, to nije
normalno, prostenja, imaš neki aspirin?

— Bit će nešto od tebe — smijući se reče žena — počeo
si se zanimati svetim porocima.

— Boli me glava, ponovi molećivo.

Usta sa WC-e šolje, u tijelu osjeti hiljadu pribadača, umi
se i oplaknu usta, žena donese tablete ljubičastog aspirina,
proguta dvije bez vode, a potom na iskap u kuhinji ispi dvije
čaše. Vatra. Oslanjajući se jednom rukom na zid a drugom dr-
žeći se za glavu dovuče se do sobe. Navuče plahtu preko gla-
ve, tijelo je drhtalo, zubi cvokotali, skvrči se u veliki bes-
pomoćni znak pitanja. Žena baci dvije deke, spusti žaluzine i
i prije no što zatvori vrata, upita:

— Kad da te probudim?

Ispod pokrivača tresući se cvokotavim zubima reče:
Nikad!

Septembar. Zreo, postojan i pitak. Predvorje praznika boja. Grad se raskalašeno kupava u posljednjim sunčanim danima ljeta. Sve je u znaku opuštenosti, zrenja. Mirišu intenzivno ruže, zvone zvona, sve je svečano i uzvišeno tiho. Sredinom mjeseca okotila se Petru zečica donijevši na svjetlo svijeta deset slijepih mladunčadi. U isto vrijeme na suprotnom kraju svijeta, šahovski meč za prvaka bjesnio je ne-šahovski bjeso-
mučno i dalje.

Po sili zakona i volji zbora Petar je promijenio radni kolektiv. U novom kolektivu opustio se i našao sebe u kamenoj šutnji. Strašni snovi često mu remete san, u neko doba noći preznojen đipa iz kreveta — ah ipak samo snovi, uzdiše sa stvaralačkim uzdahom. Na sastancima u novom kolektivu mudro se šutnjom distancirao od tekuće problematike i sa većinom oportuno dizao ruku. Sastanaka je u početku bilo dosta. Istog mjeseca umro je i novi papa.

Palac lijeve ruke što ga dva puta u trenucima nervnog rastrojstva trnom drača i ruže zaredom suludo ubode da se na zlo. Morao je potražiti liječničku intervenciju. Glupo! Misao o samoubojstvu kao mogućem moralnom razrješavanju svih dilema i nekih životnih istina poslije katarze u noći provedenoj na klozetnoj školjki, i uslijed neprestanog odlaganja roka ovrhe, izgubi mističnu dubinu i magnetsku privlačnost, olinja se od uporabe poput starog saga, izgubi oštrinu privlačnosti te je Petar odbaci kao staru krpu za prašinu. Istog mjeseca je počeo intenzivnije raditi na eseju o dijalektičkim proturječnostima i logičkim suprotnostima.

Oktober. Jesen. Stigle crne vrane, otišle laste i ljeto. Tamte za kukuriku. Stigli kesteni, vrući kesteni, glasovi prodavaca po uglovima. Jata divljih gusaka u prohladna predvečerja nadlijeću selo u poznatom gušćijem klinastom rasporedu, a svjež zrak domaćinski štipa nosnice. Vrijeme berbe, kukuruzi, se u čardacima zlate dok iz grožđa curkom curi mošt. Novo vino u stare bačve, nešto od starinske mudrosti, in vino veritas!

In vi no ve ri tas!! Hi po po tam! To na minulom zboru. Petar reče za nijansu glasnije. Nije mogao ošutjeti te je reagirao tako kako je reagirao. A i reagirali su. Treći Newtonov. Za jedno lice per excellence; isprovociran švicarsko-bušnom frazeologijom s parolaškom oblandom, uljudno serviranom zboru, licu koje brahijalno dokazuje kvocijenat inteligencije u obrnuto proporcionalnoj srazmjeri mase tijela i moždane tvari, Petar reče: nisi dorastao poslu koji obavljaš, kako ti to hipopo-

tame nije jasno. To hipopotam mu se omaklo. I pukao je jaz između njega i cijelog pedagoškog vijeća u punom svjetlu i u pravoj rasvjeti sutradan, za vrijeme velikog odmora. Rekli su da je on (Petar) u pravu, ali tim prije još kao novi član kolektiva i mladi kolega nije imao, nije stekao pravo da to kaže, a naročito ne onako kako je rekao, to, hi hi po po tam, zasmeta i zagrebe taštinu sviju. On, saslušavši ih bez volje da replicira ili oponira, flegmatično slegne ramenima, iz depoa uze dnevnik stavi ga pod mišku i ode na sat prije zvona. Čao, a voda, voda je bila pristavljena. U osamljenosti osjeti da je nešto gusto i smolasto otkacio, da mu je hipopotam donio lakoću i tjelesnu svježinu. Postao je zadovoljan samim sobom, vlastitom kožom i vlastitim mesom.

Sredinom novembra, voda vri. Sivo, kišno jutro, puno trulog mokrog lišća, mrak, šest sati, odavno već nema muha, a jutros jedna, nervozno zvrnda po sobi dok on oblači hlače. Hita po sitnoj, čobanskoj kiši na prvi sat. Osjeća kako vlaga ignorira izuljane tanke đonove cipela, morao bi staviti nove potplate. Dok očekuje prvo zvono, zuri kroz prozor zbornice u mokro prljavo olovno jutro. Minuti klize sporo, u polumraku zbornice nikog. Naslanja čelo na hladnu površinu okna i promatra grad kako pod koprenom kiše raste u visinu, bježi iz ravnice, još jedan urbanistički promašaj, pomisli. Tek sad zamjećuje rastojanje između tornjeva crkava i visokih tvorničkih dimnjaka, kako starimo rastojanja bivaju sve kraća; cin, cin, brza tramvaj ispred škole, cin, cin, brza svoju maršrutu i zvoni starici, ili tek tako, zvoni, upozorava prolaznike, skreće pažnju na sebe. Da, rastojanja godinama postaju sve bliža, pitomija, bivaju benevolentno raspoložena; u djetinjstvu je sve odisalo nekim neukrotivim strahom. Petru u posljednje vrijeme slapovi bolesnih misli ne izviru iz podsvijesti, uspijeva gimnastiku moždanih vijuga i strasti racionalno kontrolirati. Odmakne čelo od stakla i položi pljoštimize ruku na vlažnu površinu prozora. Iza leđa oču škripu vrata koja podmuklo skliznu niz hrptenicu u vlagu nogu. Potom prepozna i glas zamjenika direktora koji nakon pozdrava produži kao zavijanje policijskog automobila:

— Petre, traži Vas drug direktor.

Petar se polako, skoro teatralno okrenu na petama i upita iznenađeno:

— Mene!

— Da, Vas! Oštro i vojnički nepotrebno glas će, stavljajući time do znanja da između Petra i zamjenika žive nepremostive razlike. Za koji minut počinje sat, Petar se pokušava odbraniti. — Dobićete zamjenu, a poslije? Nasta muk, tajac, tih nekoliko brzo ispaljenih rečenica poput rafala okačiše u zrak ono „a poslije” kao Damoklov mač, i nedovršena misao zamjenika bi time prijeteća.

Petar je na prve jutarnje sate dolazio ranije zbog autobuske veze s gradom, i sad u polumraku zbornice, dok vani kiša pada, stoji pored prozora osupnut ranim jutarnjim pozivom, odveć je rano da bi bilo dobro, domisli u sebi. Laganim

korakom pođe, pretresajući u glavi minule događaje ne bi li našao eventualni razlog direktorovog poziva, — ništa. Posljednjih dana je na sebi osjećao filistarske radoznale poglede kolega koji su kod pojedinaca na momente prelazili u otvoreno neprijateljstvo, netrpeljivost. No to ga nije mučilo, objašnjavao je sve onim nesretnim hipopotamom.

Silazeći niz mračne mramorne stube vukao je ruku po rasklimanoj balustradi neprestano čeprkajući po svijesti ne bi li otkrio uzrok ove u svakom slučaju neprijatne posjete direktoru. Ne nađe ništa, a glas zamjenika zloguko prijeti i dalje, ponovo pomisli na hipopotama, bilo je glupo to reći, uviđa i sam. U prolazu na prvom zavijutku stubišta usrdno se javi starijoj kolegici, ona otpozdravi kiselo, s gađenjem, matora šojka, promrsi sebi u bradu Petar, i potom tiho, plašljivo zakuca na vrata tajništva, nikakav odgovor, ponovi snažnije kucanje i ne čekajući tijelom odgurnu teška vrata, pozdravi tajnicu s kojom je očijukao, a ona upravo zakuhava kavu, otpozdravi i reče da ga čekaju, dodajući mimikom da su bijesni, da stežu, on joj mignu i dezinteresirano mahnu rukom.

Nabra čelo i pokuca snažno na vrata generalnog direktora, „slobodno“, začu sa one strane vrata i uđe, mehanizam kva-ke za njim učini klik, automatski i jedva čujno škljoc. Reče, 'bro jutro, u glas otpozdraviše generalni, direktor OOUR-a i partijski sekretar, svi mrka lica, generalni direktor mu pruži ruku i ponudi fotelju, a da bi razbio primjetnu napetost patvoreno, čovječnim gestom uz povik: „Marija, četiri kave!“, lupnu ga po ramenima nekoliko puta. Sve je to ispalo prilično cirkuski. Petar spusti tijelo u meku udobnu fotelju koja u tili čas proguta tu očigledno u ovome času zbunjenu masu. Kroz to propadanje oglasi se meketavi glasić generalnog, čudno trepereći u vazduhu da bi ubrzo potom dobio prirodnu boju glasa i inokosnu oštrinu:

— Petre! — prva je riječ direktora koja poslije nekoliko nesigurnih početnih glagoljivih koraka i konvencionalnih fraza napipa solidno čvrsto tlo. Za Petra je to još uvijek dvosmislica.

Ta dvosmilenost ga je više mučila od svega, osjećao se kao jaje u uzavreloj vodi.

— Da li je po srijedi nesporazum ili stvarno kršenje pedagoškog kodeksa i krnjenje moralnog lika odgojitelja, uplitao se direktor u općost, a iza čega, — nastavi on, — mi kao ustanova od posebnog društvenog interesa ne možemo i konačno nećemo stajati, utvrdit će se to tokom postupka, a dok se cijela stvar ne istjera na čistac, i ne prođe svoju uobičajenu demokratsku proceduru, mislim da ti je, Petre, jasno, ne možemo voditi nojevsku politiku — zastane, pogleda Petra u oči.

Petru ništa nije bilo jasno. Trepće. Što ovaj čovjek pred njim ovdje bulazni, prvo hipopotam, a sad nojeva politika. A ova dva trabanta sjede i šute. O kakvom kodeksu i o čemu oni melju, lomi se Petar u protumislama. Sve mu posta vraški mutno, ne prateći osnovnu namjeru direktora on bespomoćno slegne ramenima. Pokazujući zbunjenost obli ga dječija sramežljivost, obrazi mu se zarumeniše kao mladi od stida što jednostavno ne kapira. Pogledom obuhvati ostalu dvojicu tra-

žeći pomoć, no oni šute i dalje, samo se sekretar partijske organizacije tajanstveno nasmiješi stavljajući mu do znanja da je krivica isključivo do Petra. Potom se zavalj u fotelju, usporenim ali sigurnim kretnjama nekrunisanog moćnika prekriži kratke noge.

— Ništa mi nije jasno — odgovori na koncu Petar pogledavši u oči generalnog direktora.

— Baš ništa? — enigmatično, ne vjerujući Petru upita generalni. Mršteći lice provuče tanke prste kroz neprirodno gustu i bujnu kosu.

— Ništa — potvrdi Petar, okrećući glavu prema svom direktoru, tražeći odgovor ili bar trag koji bi se dao pratiti.

— Pa dobro — na to će generalni hladno — kada nekome ništa nije jasno, onda te Petre moramo suspendirati!

— Ušuti. Petru u glavi zatuliše trube, suspendirati, a zašto? to „zašto” prostruji kroz tijelo kao iznenadni električni udar strujom. Suspendirati tek tako, zakoluta očima, poče nervozno lomiti prste, ne snalazeći se. Na vratima se upravo oču novo snažno kucanje, kao znak drogiranom borcu da predahne od prvog nok-dauna. Neko reče snažno „da” i pojavi se tajnica s kavama.

Miris kave dopre do Petrova nosa, njuši novu igru, ali ne nazire pravila. Marija servira šalice na oniski stol na koji naleže petmilimetarsko staklo ispod kojega se nalaze diplome i pohvale sa raznih učeničkih takmičenja. Oskudna tišina prosu se kancelarijom; suspendirati, zašto, kruži misao u krvi Petra, tajnica izlazi a on se pribere prateći pogledom šavove čarapa na listovima nogu, dolazi sebi. Htjede nešto upitati ali direktor nastavi, mlatarajući nekim papirom ispred sebe.

— Ovo je — pokaza Petru — predstavka roditelja na temelju koje sam dužan cijelu stvar staviti u postupak, razumljivo, poštujući demokratsku proceduru.

Nakon toga otpoče duga tugaljiva prazna retorika, pri čemu se pažljivo obilazio smisao onoga zbog čega se te riječi ovdje izgovaraju. U ranijim prilikama i u ovakvim glupim situacijama Petar bi već davno reagirao, pobunio se, međutim, sada, ni sam ne znajući što nadalje osta da sjedi i šuti i sluša i istovremeno ne čuje to što čuje i ne razabira na koga se sve to odnosi i konačno zašto.

Ne shvatajući i ne nalazeći značenja izgovorenih riječi sjedi zavaljen u fotelji koja uprkos izvikanosti svima ipak pruža neki oslonac, neku sigurnost. Pokušava tu direktorsku tiradu dovesti u logičku ili bilo kakvu razumnu prihvatljivu vezu sa sobom, no ne uspijeva, vraća se na onog hipopotoma, ali odakle dječji roditelji, to je izgovoreno na pedagoškom vijeću.

Petru se krvni tlak povisi kad u igru uskoči i partijski sekretar koji reče da je sekretarijat organizacije u proširenom sastavu, znači sa sindikatom i rukovodiocima škole, jučer u trosatnoj diskusiji podrobno razmotrio cio slučaj, ne nalazeći za njegov postupak olakotnih okolnosti te je tamo pao prijedlog o suspendiranju. Za sutra je zakazan i partijski sastanak, poslije sve ide na sindikat i zbor, sve po propisu i slovu zakona. Danas u 15 sati je drugarsko vijeće gdje će se obaviti razgovor

i sa njim. Po mišljenju sekretarijata poslije svega ne može ostati ni član partije. Rečenicu da mu mjesto nije ni u partiji, saopćava mu na takav način kao da se radi o rezultatu nogometne utakmice. To ga žignu, snažno i krvavo bolno. Uzdahne poput ranjene zvijeri podrhtavajući uznemireno nozdrvama, ima potrebu da grize, da ujeda da uskoči u riječ sekretara!

— U ime demokratije stani, pobogu, ima valjda osim te pišljive demokratije i formalnog formalizma u svijetu nečega što se dotiče ljudskog i nema nikakve veze ni sa kakvim demokracijama ni lijevim ni desnim!

— Svakako — odgovori partijski sekretar povrijeđen Petrovom interpretacijom — zato smo te i pozvali da cijelu stvar već ovdje raščistimo, bar što se suštine tiče.

— Koju i kakvu stvar? Što je s vama? — zavapi Petar. — Dobro, ako ste me pozvali i suspendirali, red je da kažete razlog! O čemu se, dodavola, radi i kakva vražija predstavka. Ovo je obična neukusna blamaža, uzimate sebi za pravo da mi uskratite pravo na rad. — Atmosfera za čas posta prenapeta.

— Ti ne znaš? — ganuto upita generalni, pogledavši osorno ostalu dvojicu.

— A, po čemu treba da znam — odvrati Petar — na čelu vam, bar za sada, ne piše ništa.

— Petre, tebi niko ne uzima pravo na rad — uskoči partijski sekretar kako bi skrenuo tok razgovora — već na obavljanje određenog posla i to posla od posebnog interesa.

— Dobro! — povika Petar — Ali moj grijeh, u čemu je moj grijeh. Razlog! Sve je ovo kafkijanski mutno.

— Kako? Upita nenačitani sekretar partijske organizacije, magistar fizike.

— Prijeđite na stvar, ili smjesta napuštam sve!

— Čuj, Petre! — mirno i pribrano reče generalni — mislio sam da ti je poznato, rekli su mi da se i sam čudiš što još uopće radiš u nastavi. Tako su me informirali. — Obraćao se više partijskom sekretaru nego Petru.

— Pobogu, da li ćete već jednom prijeći na stvar — energično s prizvukom molbe izusti Petar.

— Dobro! — Oštra riječ generalnog — Je li točno da ideš u crkvu? — Gledajući Petru u oči upita generalni.

— Nije — ne časeći časa, kao iz puške poput dječkića uhvaćenog u laži opali Petar, nije. I sam uvidi glupost ove brzine.

— Razmisli, malo razmisli! — upozori ga generalni — Ne brzaj.

— Nema o čemu da razmišljam, sa crkvom sam prekinuo u vrijeme prvih pubertetskih kozica.

— No, dobro, ali ipak ti odlaziš u crkvu — decidirano će generalni direktor.

— U crkvu ne idem. I odakle vam ta perfidna ideja da idem u crkvu?

— Smiri se — očinski će generalni — prije svega to nije ideja i nema potrebe da se igramo skrivalice. Tebe su neki naši učenici i roditelji vidjeli u crkvi. Izvoli njihovu predstavku. — Pruži papir Petru.

Papir sa gustim tekstom otipkanim na pola stranice, dolje čitav rep potpisa. Petar ukoso pročita kompromitirajući tekst, u glavi se film u tren odmota, bi mu lakše, mučna neizvjesnost bi dokinuta, kao kod perforacije čira, usne zaigraše u nervoznom osmijehu.

— O tome se radi? Sada mi je već jasno. I više od toga. — pružajući generalnom papir reče Petar dodajući jedno — „a poslije”?

— Šta, a poslije? — Uplete se partijski sekretar.

— Znači to je moj grijeh. Bio sam u ckvi, bio — staloženo odgovori Petar, namjerno prečuvši sekretarovo pitanje.

— Ipak si bio — ponovo upade sekretar. Petar osjeti s koje strane vjetar puše i pomisli: hipopotame, vođeni konju na kvadrat, bio, ali se to tebe savršeno ne tiče.

— Jesam — reče Petar — no to nema veze s crkvom — nadoveza.

— Već sa hramom božijim — maliciozno će partijski sekretar.

— Pogotovu ne s religijom — ne obazirajući se na njega nastavi Petar malodušno.

— Moćio si i ruku i križao se — uporno će sekretar.

— U škropionicu, jezuito, to se zove škropionica, činio sam to, smatrao sam to kulturnom pogodbom, ulazimo li u neku kuću prilagođavamo se domaćinu, pod uvjetom da nismo barbari — završi misao Petar.

— Da li možeš objasniti — upita direktor nakon kraće stanke.

— Ne, mislim da ne — zastane za čas a onda nastavi nižim ali ne i pokajničkim glasom — ne biste u ovome trenutku shvatili. Treba mnogo vremena, a mi toga kada su u pitanju ljudi ponajmanje imamo. I umrijeti ćemo svi od gojazne shvaćenosti a nećemo razumjeti elementarne stvari samospoznavanja. Jednostavno ne mogu objasniti riječima tu mutnu potrebu...

— A djelom možeš — peckao je sekretar i dalje likujući u sebi.

— Ni djelom — rezignirano reče Petar.

Generalni direktor, kome je sve postalo jasno u trenu, iz plave fascikle izvadi rješenje o suspenziji. Pet kopija. Petar potpiše redom sve primjerke, potom smota jedan egzemplar i sunu ga u džep. Usta, ne taknuvši kavu i pođe.

— Drugarsko vijeće je danas u petnaest sati — doda sekretar — imaj na umu i svoju neodgovarajuću školsku kvalifikaciju.

— Da, — s olakšanjem i gađenjem izusti to „da” — imaću sve na umu, tebe od danas napose — sarkastično izusti, zatvorivši vrata za nijansu bučnije.

Vani je kiša prestala. Stoji ispod svodišta glavnog ulaza škole i neodlučno poput sjene promatra lokvanje i mokro trulo lišće. Nutrinom čuti da je slobodan, a tanke izlizane i namočene potplate cipela su jedina stvar koja ga vezuje za ovu sivu realnost. Vлага se podmuklo uvukla između njega i zemlje. Nasu-

mice uronjen u misli pođe niz strmu ulicu, moj grijeh, moj grijeh, opetovao je u sebi, mea culpa, meni za ljubav, mijenjam tri grijeha zemaljska za jednu vječnost pustu, nimalo ozlojeđen jutarnjim saznanjem o skorom izopćenju.

U izbljedjelim trapericama, posuvraćenom kragnom vijetnamke, prostački zagnjurenim rukama u džepove hita niz mokru ulicu, svijet apokalipse počinje sušom a ne potopom, gluposti, suša, pijesak, ispućana kora zemlje a ne Noje, sučelice stenje tramvaj. I on svako jutro vuče svoju kožu po tračnicama stenje od napora, starački bolesno kašljuca i skakuće.

Petar, zadovoljan sobom što je netom datim potpisom pošteđen jednog takvog tramvajskog naprezanja, okrene se za gracioznim dupencetom i uzibanim sisicama, biljegom vječnog stenjanja čovjeka pod čovjekom, sav moj grijeh dolazi od žene i ženi odlazi, uprkos svemu za ženu sve ima svoju mjerljivu mjeru, Emanuel (a), čovjek je grešno biće, za sva vremena bi-jednog bitisanja grešan i amen, umalo da glavnom ne naletje na isturenu onisku plehanu ploču krojačke radionice, 'ti boga, prosikta, čovjek oko sebi da izbije, a zašto? Radi jednog dupeta, morao bi u ovim blaženim trenucima sreće biti pod paskom, bar dok uzrok sreće traje, zastade, u džepu vjetrovke napipa zgužvano rješenje o suspendiranju, bez olakotnih okolnosti, prosrsi ga primisao da je posrijedi namještaljka, prznice! Treba prosvjedovati.

Činjenica je da će ga isključiti iz partije kao običnog obraćenika na trenutak ga bolno pecnu i oneraspoloži. On, buntovnik, istinoljubac, završava u očima neznabožaca kao konvertit. A kako zanijekati istinu tamo gdje istine nema. Bio je u hramu božijem jer je imao stanoviti napad osjetila, napad razumu nedokučiv, potrebu da uđe u utrobu lađe usidrene u dušama onih bližnjih koji vjeruju, ne da se pomoli, ne, jednostavno da uđe i griješi i duhom i tijelom, cijelim bićem, da umiri razularenu igru čula, to je istina, istina koja ne zanima nikog.

Pođe i na uglu kod pošte zaputi se Strossmayerovom, u kiosku kupi novine, tražeći po džepu sitniš napipa ponovo smotuljak papira i plaćajući pronicljivo uoči abnormalno dug spisak potpisanih lica na predstavci, osmjehnu se, zračak nade proplamsa na licu, nije moguće da su me toliki roditelji naše djece vidjeli tog dana, bolje večeri, u crkvi, kakvi su kog vruga, to kršćani, obične Jude, dok prelazi perivoj ispred Doma kulture i hita u slastičarnu „Dubravka” na kavu, dilema boriti se ili ne, natapa mu misao. Ne mogu me isključiti tek tako, buni se nešto u njemu, a onda ravnodušno promrmlja, zašto da ne? Treba se u totalitetu osloboditi svih veza i vezica, i uistinu biti slobodan, čist i sam i uzdići se iznad svega. Što se popišmaniti, i boriti za sebe, utonuo u misli, pažljivo prijeđe Trg slobode ispred kazališta, saznanje da svemu tome, toj razvezanosti pret-hodi i slijedi čitava mala demokratska tortura od drugarskog vijeća do zbora i dalje, gdje se on kao ego pojavljuje u glavnoj ulozi, u centru nečije pozornosti i bavljenja, postidi ga i posrami. No to je neminovnost, formalnost kako bi se sačuvala institucija demokracije a ne da bi se olakšalo ličnosti, proživljava ga to ispitivanje, odgovaranje, glasanje i nadglasavanje.

Propusti na vratima slastičarne jedru ženicu sa povećim paketom, ona se ljubazno osmijehnu i zahvali, a on uđe koračajući ka dnu sale tražeći stol pored rebrenica toplog radijatora. Sjede i naruči duplu gorku kavu. Homo kofein, listajući novine mehanički, zadrži se na čituljama. Treba se potpuno prepustiti matici događaja, bez ostatka, nek sve ide svojim tokom, bez otpora, povjerovati u unutrašnju svrhovitost svrhe bez otpora čovjeka. Čemu intelektualno naprezanje i poricanje jedne psihološke potrebe, stare hiljadama godina. Čovjek u neke fekalne fleke i krvave rane mora vjerovati, želi li i dalje uznastojati u svom uspravnom hodu i poživjeti ljudski.

Dupla kava u kestenastoj šalici bi donesena, zamoli i čašu kisele vode, gorko, kiselo i slobodno, novo trojstvo, složi novine i srknu vruću gustu crnu tečnost zadovoljnim i sigurnim srkom. Slobodan u duši, u mislima odluta dva tjedna unazad, na vrelo duhovne avanture. Vjeruje u magičnu moć lijepog, griješiti grešno moćno je dokidanje raspolućenosti i čovjeka i stvari u samome južnom grijehu. Grijeh je po prirodi stvari nešto dlakavo i toplo i prijatno, grijeh je pupčana vrpca jedinke i društva.

Prinese šalicu i srkne nov srk. Ugođaj, pomiješan sa gorčinom tečnosti vremena sadašnjeg ovaploti u svijesti minule dane. Zapravo dan kada je imao snažnu ćutilnu potrebu da griješi i mislima i djelom kako bi unutrašnjim lukavstvom odagnao turobnost i isprao svetu tajnu tuđeg grijeha iz sebe.

Dan mrtvih, Dan svih svetih. Novembar, prvi dan novembra, mrzlo, zubato sunce tješi tisuću i tisuću palucajućih svijeća što nesigurno podrhtavaju nad glavama onih mrtvih što nekoć bijahu ovdje, a sada zacijelo u vječnome mraku vremena ispunjeni vlagom čuvaju tajnu pepela. Okolo mnogo cvijeća, po grobovima se bjelasaju bijele krizanteme, naš odnos prema onima koji su bili, dostatan odnos. Cvijeće i stih, počiva u miru. Na samome ulazu u groblje sv. Roka Petar kupi tri voštanice, da oživi spomen na drage.

Mnoštvo ljudi. Groblje toliko oživi da se na momente čuje prigušena muzika iz džepnih tranzistora, umjesto očenaša-tranzistori. Ipak se kreće. Totalitet izvjesnosti, na kraju putovanja mir. Mir pod zemljom. Ovdje leži i počiva, u miru počiva ili samo ovdje leži, Lazar ne reče ništa, veli da se čeka. Groblje, velika čekaona, svi — jedan po jedan dolazimo na red, o lala.

Svrne do križa, pored kapelice sv. Ane, za nas razapet, da bismo spoznali život u univerzumu oca-sina i duha, jedan od rijetkih u povijesti koji do kraja osta vjeran sebi. Zapahnjuje miris vlažnog cvijeća u podnožju nramorna križa, napukla iznutra. Prekriži se u sebi, potom u širokom luku obiđe svoje drage, zapali svijeću, stoji nijemo i glupo, kako se obraćati sjenama onih koje smo poznavali, prekriži se i pomoli, oćuti se lakšim, mirnijim. Pod tjeskobnom impresijom odnosa mrtvih, živih, molitve, cvijeća i svijeća napusti groblje, na izlazu od babe šire no duže kupi politrić vrućih kestena.

U sumrak turobnog raspoloženja uputi se ka gradu. Zvone zvona, a duboko u njemu bruje orgulje, bruji djetinjstvo, ne

može se osloboditi Ave Marije i Kyrie, eleisona, uz ples mrtva-
ca odmotava se klupko djetinjstva, a zvona zvone, u njemu,
opasno zvone, misao je, vidi sebe kako pokorno na klecalu kleči.
treba griješiti, ta misao mu nagrizi nutrinu, griješiti i samo
griješiti. Svjesno u grijeh, i duhom i tijelom, grijeh u jeziku,
grijeh i samo grijeh. Kakove bi se tihe kantilene na temu grije-
ha dale napisati; moj grijeh, moj grijeh, gospodine nisam dos-
tojan... naš odnos prema smrti na Dan svih mrtvih kada ko-
stimirani kosturi teku ulicama hitajući na davno zakazani pa-
nenadno, uslijed nedostatka dokaza o boljim prilikama, otkaza-
ni bal, mršav je i tanak. Plamen svijeće u podnožju križa i mi-
ris uvelog cvijeća i jedno konfekcionalno križanje u ime itd.
Rendgenska, radioaktivna jeza prođe kroz grudni koš. Na kraju,
bez truba nema ni kraja ni rezimea. Sve je ovdje oko nas i u
nama: u kvarnim zubima, u lošoj probavi, u angini pectoris, u
dobrano podrovanim živcima, u impotenciji, u hemoroidima u
upali džigernjače, u karcinomu u, zastade u nabrajanju, uviđa-
jući da sve to skupa nema nekog većeg i sadržajnijeg smisla, a
onda opet: zašto, čemu taj napor volje, tijela i svih raspoloživih
životnih sokova da se život izivi do kraja, do posljednje kapi,
sirovo, životinjski to otimanje za sve nabrojano.

Stoji ispred kazališta, odsutno zuri u masu što se šeće gore-
-dolje, dolje-gore, igra fluorescentnih reklama ga oživi.

Obmane boja, a crkvena bronca o broncu bronca, uporno i
isto tako dugo kao ovi šetači. Svi smo mi tek božija zvona. Pr-
kositi providnosti!? Vršci nerava trepere.

U kazališnom klubu opra čađave šake i popi hladnu Coca-
-colu. Osmjehnu se, sve završava Coca-colama i žvakama.

Ponovo iziđe na korzo. Miran, ili prazan, pođe ka knjižari,
zaustavi se pored izloga neke prodavnice tekstila, pogled mu
zape za džemper, nesmotreno pođe i sudari se sa ženom na izlazu
iz prodavaone, ona reče jedno duhovito „opa”, pa, grubo par-
don, a on uzdrhta laganim finim treptajima, prosrsi ga munja,
ženino lice mu se divljom snagom zari u podsvijest do boli, do
paroksizma, nadražen poput vezanog psa koji njuši gazdinu bli-
zinu. Odakle je zna? Sve se skvrči oko tog sada egzistencijalnog
pitanja. Žena se čvrsto pripije uz visoka plećata muškarca,
možda muža, možda, to lice mu više ne da mira, pođe za njima,
poznato lice žene, iz petnih žila pokušava da se sjeti, da se od-
redi spram lica koje ga aficiralo, od napora uzbuđenja i želje
da što prije dešifruje igru živaca i podsvijesti zaboli ga dija-
fragma, krv damara u sljepoočnicama, i dalje ih slijedi, merka
te siluete u gomili, odakle taj nemir i šok osjetila, odakle ta
vulkanska provala imaginarnih strasti, ta tiha erekcija kose,
dlaka i svega što se diže, podsvijest zvrji, na prazno, svijest
jednostavno ne prima, ego luta između ida i te žene u godina-
ma, mučnina uslijed nemoći da se odredi prema faci što direkt-
no uznemirava cijelo mu biće raste, a onda klik, veza bi uspo-
stavljena, upravo ispred ona dva bludna crvena kioska na sa-
mom početku korzoa.

U času se razriješi enigma, to je ta žena, to je to lice, lice
iz šume. Ima tome malo više od godinu dana, od tog grča slado-

strasti, prepozna tu ruku što papirnatim rupčićem poslije onoga pokušava izbaciti iz sebe toplu nečist sjemena. Grijech! I ovdje grijech, a Adam vidje Golu Evu tek poslije bezvezne jabuke.

— Ne, ne shvaćam, kako sam dozvolila?

— Zar nisi željela?

Odzvanjaju u ušima Petra Rajića riječi žene i nekog drugog muškarca. A crkvena zvona i dalje bezobzirno zvone. Davolski papci, mefistofelska posla. Rogonja! Tu je umiješao kopita i sam šef. Mutno i neodređeno kuha se sve to u nama. Nošim u svijesti tajnu tuđeg mesa, tuđi grijech u sebi, to saznanje ga zapeče.

Nije ih više pratio, neodlučan stoji i misli što mu je činiti. Zatomi želju da uđe u hram božiji, da osjeti vonj crkve i da sadržinu duše sruči u veliko klempavo, crveno i poput vulve dlakavo uho ispovjednika. Da se ispovjedi. „Corpus Christi”, Amen. To malo beskvasno hljepče što sjedinjuje s Bogom radi njegove milosti rasterećuje čovjeka. Spustiti koljena na izlizana klecala, dotaći brokatni zlatom izvezeni antipendij, prste desne ruke zamočiti u škropionicu, doživjeti djetinjstvo, još jednom u punom intenzitetu u utrobi lađe koja, uprkos svega i uprkos svemu, i dalje sigurno pod budnim okom nesmrtnoga gleda, plovi u susret nužnosti s blagim okusom sigurne smrti. Nadati se praznom drhtaju u trenutku oproštaja duše i tijela znači nadati se krivoj pretpostavci i samo pretpostavci, a u času teškom, za smrtna stvora i to može da znači: biti na pravoj strani, biti na strani vlastitih predrasuda. Pomoliti se za mrtve, žive i one druge spremne na podijele nove, za onu ženu koja između strasti i obzira u času izbora bira oba. Izazvati žive.

I pođe ka crkvi, i uđe, i vidi, i bi viđen, i tko uši ima i tko očinjeg vida ima, neka gleda, jer gledati istu stvar ne znači vidjeti isti odsjaj. Reći u snažno uho ispovjednika, sve reći hereze radi. Zvona i dalje zvone, posljednji put bio je u crkvi, ne sjeća se, bilo je tome davno. A sad od svega ne učini ništa, neka tamna nit povuče ga u dubinu i on djetinje, stopostotno imbecilno, pred gipsanim kipom Bogorodice pomoli se za mrtve, a na izlazu udijeli milostinju sv. Antunu.

Bio je prazan, lak, čist, otplatio je i posljednju ratu, Bože otplaćeno je sve, ništa više nemaš da na svoj saldo-konto uknjižiš. Jedno djetinjstvo je nestalo, istopilo se, poput voska svijeće. Prelama se u nama djetinjstvo, dugo i mučno, a onda odjednom shvaćamo da starimo, da se primičemo trećoj trećini. Sjedi Petar pored mlačnih livenih masivnih radijatora u slastičarni i sumira, cijelo njegovo djetinjstvo vezano je za čupavo uho ispovjednika, urezalo se to klempavo uho u djetinji svijet, kad govori kako je griješio bludno sa samim sobom, a sad u trideset i nekoj uviđa da je to jedna prostoproširena onanija.

U kakvoj frojdovskoj svezi stoji to uho, ta žena, njegov djetinji grijech, crkva, škola, i ta demokratska procedura koja se ima danas na drugarskom vijeću razriješiti. Kakav bi se roman dao napisati, domisli u sebi, dao, kada bi se to dalo izraziti riječima, učinili bi to već stari Grci, ali se ne da, neće, te veze stoje, nadgrađuju se, šire i žive. Slobodan, konačno i od

djetinjstva, ponese ga misao, a eto, sad, danas i ovdje, u ovom mokrom novembarskom jutru, dok sjedi pored toplog radijatora i pijucka kavu, ne zna što sa sobom, slobodnim učiniti. I kako objasniti da nema veze s crkvom, da je to bio jedan stari dug, pukim slučajem isplaćen na Dan mrtvih, uslijed sudara s jednom ženom, koju je takođe uslijed igre slučaja vidio in flagranti u nedozvoljenoj situaciji itd. Da je sve to jedna psihološka poreba snažnija i moćnija od intelektualne gibljivosti gluposti, o toj potrebi, a konačno čemu i kome objašnjavati? Sve je jasno, logički tako jasno: on je bio u crkvi, on se naklonio Bogorodici koja stoji u sumnjivoj vezi naspram te žene što bludno zgriješi u šumi. Neka se kidaju spone, biti psihološki slobodan prema vlastitoj nutrini. Čuti da bi morao nekom radost „slobode” saopćiti, s nekim je podijeliti, ali nema nikog, Zoran je u Parizu, ganja kurve po Pigalu, on je sada sam, brak klimavo klima poput bolesna zuba. Kidati sve, imperativno kidati! Pustiti se vrtlogu stvorenih događaja potpuno, predati se prisno, kao što se šnicla prepušta tignju, neka drugi peku, sole i papre po svom ukusu, biti objekt, i biti to svjesno. Poći linijom minimalnih otpora. Danas drugarsko vijeće, nekome se žuri, nekome je u gužvi opasno stao na žulj. Hipopotam. Vodeni konj. U cijeloj demokratskoj gluposti, po čovjeka inače vrijednoj i dostojnoj formalnoj zavrzlami, bez koje bi sve otišlo dovraga, neće pružiti nikakav otpor. Nikakav, spreman je na sve konzekvence, samo treba sačuvati dostojanstvo i živce, razmišljao je u sebi.

Šalica, kave bila je sablasno prazna, na dnu soc, zagledavši se u dno šalice mutne divinacije: boj se smrti od glasina i logike, „vidim gomile ljudi što hodaju ukруг” u krugu, ponovi u sebi prelistavajući novine, ništa, sto posto ništa. Pisaće Zoranu; van ponovo kiši. Oćuti kako u njemu raste šutnja, slično čuvstvo ne osjeti još. Polučuje se, oslobađaju se suprotnosti, biva slobodan, prazan, ali ne ništa-prazan. Treba se mirno prepuštiti velikoj i smeđoj rijeci sivih događaja, slučaj i onako ne postoji, sve je uređeno i tamo kamo ideš, znaj, namješteno je sve. Sve do tančina, milimetarski točno.

Popodne na drugarskom vijeću ništa nije nijekao.

Sutradan na partijskom sastanku zametnula se zanimljiva diskusija o njegovom partijskom i prosvijetnom neposluhu. Pomnom pažnjom prati kako male malene malecnosti, puke činjenice slučajnosti i malicioznosti pod bujnom maštom ljudskog uma, u tonikumu gluposti, krabuljno plešu na crti logičke suvislosti neki novi začudo tako logički ples. Kako se iz zaostalog sjećanja uz reminiscenciju osadašnjavaju, pretendirajući na objektivizaciju, dokidajući vlastitom logikom vlastitu samovolju.

Dokazujući kako činjenica izdvojena po strani ne znači ništa, čak ni ništa, ali pod dirigentskom palicom uma, poređana uz druge činjenice po nekoj šemi biva smislena i puna juridičkog, logičkog i bilo kojeg značenja. Činjenice nanizane u redosled počinju nezadrživo, poput stampeda da se kotrljaju niz strmu ravan zbilje, da ruše i obaraju sve na što na svom

putu naiđu, opasno je po život u tom prvom naletu suprotstaviti im se logikom zdrave pameti, jer u zaletu bivaju sudbina, bivaju drama, hoće u povijest. Na tom sastanku sazna tako o svojoj nesmiljenosti, više nego za cio život, a to da očijuka s crkvom već dugo, dokazano je egzaktno i u dlaku. Netremice gleda i sluša, prosto ne vjeruje da je to riječ o njemu, uživa u tom mučenju i sam, takvi smo, to nam je u mesu, u krvi i u kostima da se grizemo pošteno i životinjski, zašto na sve to ne pristati, pomisli u sebi, pa će u drugoj prilici i boljim okolnostima, isti ti ljudi, istim činjenicama, uz drugu muziku, razložno govoriti drugojačije. Dokazivati suprotno, jer i suprotno je nešto ljudski. Nafrakati činjenice poput kitajske pudlice nije posebna vještina, treba samo malo promijeniti dekor, stvari iznutra politizirati, ideologizirati, a tad mašina ide sama, glupost je jedini perpetuum mobile, pod ovom kapom nebeskom. Važno je da su činjenice upotrebljive, a poznato je da one nisu lako kvarljiva roba. Ovo je u nama i oko nas arena.

Bez riječi, Petar je slušao sve mirno, kao da se radi o nekom dalekom nekom, zaželi da i sam o njemu sebi nešto poročno, opsceno i opskurno kaže, zašto da ne. Stječe dojam da se kroz proizvoljno negativno označje najbolje može govoriti in nuce o neporočnosti.

Navlastito ga ganu riječ jednog još golobradog a nadobudnog apsolutista matematike, uvjerenog duboko da sve svjetovno počinje i dobiva na važnosti tek s njegovim znanjem: otpoče dečkić tiradu kako se početkom ljeta obreo kod Petra na selu, to „na selu” posebno naglasi, da posudi treću knjigu *Više matematike* od dra Blanuše, i tad, još tad mu za oko zape jedna izdvojena polica za knjige iznad ležaja, na kojoj jedno pored drugog ravnopravno stoje knjige, što bi drugo, promrsi Petar, i to koje!?

Apsolvent zasta, dramatizirajući trenutak do usranog usijanja, da, zamislite koje knjige? — *Biblija* i Marxov *Kapital*, on, apsolutista matematike, vjerovao je do tada da je *Bibliju* napisao Isus, Petar objasni da nije a matematičar osorno upita, a po čemu je onda postao slavan, Petar, odgovori, zato što je on ostao on do kraja. Matematičar dezinteresirano slegnu ramenima, a sada je nastavljao indukcijom dokazivati i zaključivati, Petar se u sebi tri puta za redom prekriži i osjeti snažnu bol u križima slušajući apsolutista, tada tome nije pridavao neki posebni značaj, međutim, sad i nakon svega, stvari su jasne same po sebi, treba ih samo logički povezati, jer dva puta dva je četiri, a četiri puta četiri je šesnaest, a toliko puta toliko ne može se napamet izračunati, no ranije množenje otkriva zakon samog množenja, a što je važnije od rezultata, docirao je o tome čitavih desetak minuta. Jer *Biblija* i *Kapital* na izdvojenoj polici to je, jasno, konkubinat.

Sekretar partijske organizacije upita da li je to točno. Petar odgovori da ne zna, da se ne sjeća više, u pameti mu je nešto drugo, a što nema veze sa zakonom množenja druga matematičara i cijelim ovim slučajem, no *Bibliju* ima i čita je.

— Da li je na polici bilo i drugih knjiga — pitao je mudro mudri sekretar.

— Da, bilo je, nekih šest ili sedam knjiga u maslinastozele-
lenom povezu, neki *Dnevници*, ili tako nešto — činjenički je
iznosio apsolutnu matematiku.

To Petar ne otrpi.

— Majmune — uskoči Petar — o Krležinim *Dnevnicima*
pričaš, to nisu kompotske flaše, i što se o tome uopće ovdje
govori. Natrabunjali ste gomilu gluposti, „egzaktnih” trabunjo-
tina.

To je bio kraj, neko primijeti da se kroz Petrov jezik cio
ZOO-vrt preselio u školu, nakon hipopotama, sada, evo, imamo
i majmuna. Smijeh. Kad se smijeh smiri, starija profesorica je-
zika zatraži da i Petar iznese svoje viđenje; on otpovrne, smiren
da ne može dati nikakvo olakotno i racionalno obrazloženje koje
bi se uspješno suprotstavilo poplavi činjenica u umaku građan-
ske šišmiš logike, jedino apodiktički ovdje može iznijeti da nije
nikakav obraćenik, kako se na ovome mjestu o njemu rasprav-
lja i da sa crkvom nema ništa u nabožnom smislu, ama baš
ništa, a ako to nije dovoljno onda on . . . pomirljivo ušuti i sleg-
ne ramenima.

Pristupilo se glasanju. Bilo je tijesno. Isključen je iz SK.
Osjećao se strašno, teško, ništa od onog utopističkog blaženstva,
od prepuštanja vrtlogu rijeke događaja, ništa od slobode; shvati
da je događaj kada se već dogodio sam čovjek.

Poslije sastanka osta sam kao okužen, svi su otišli, nitko da
čestita, da kondolira, da umiri.

Sam i zamišljen s tupim bolom u grudima koji guši hitao
je autobusu. Mislio je da će sve podnijeti neuporedivo lakše,
konačno, i sam je želio biti slobodan od svega, a sad u ustima
zagorjeli sukus bakra i bijede, prvi put shvati da bijeda ima
okus. Tjeskoba u grudnom košu se razli poput proliva, podmuk-
la bol se raširi, a u nogama kao da ima rastaljenog olova umjes-
to krvi. Računao je u mislima s isključenjem, očekivao je isklju-
čenje, ali ipak nije pojmiio da je za partiju bio tako prisno i
životno vezan.

Dok gleda u perspektivu, kroz glavu mu protiče jutrošnji
razgovor u kancelariji generalnog direktora koji mu je saopćio
da se, s obzirom na situaciju i okolnosti, nada da mu je jasno
da ne može više u nastavu, no ne žele ga izbaciti ni na ulicu, u
školi ima tri upražnjena mjesta trenutno, neka sam odabere.
Slobodno je mjesto bibliotekara, zatim mediotekara i portira-
-kurira, koje mu ne preporučuje ali je dužan reći. Petar na
iskreno čuđenje pa i negodovanje generalnog izabere potonje.

— Zašto?! — Začudoeno zapita direktor.

— Ne znam — odgovori Petar — možda zato — nadoda.

— Dobro, ukoliko se prije zbora predomisliš, ti reci.

Truckajući se u autobusu ponavljao je taj dijalog Petar,
tražeći opravdanje svojoj gorčini. Žuč popijena na partijskom
sastanku se polako gubila u širinu, bol u grudima nije jenja-
vala, umor je osvajao svaki djelić tijela, misao o samoubojstvu

ponovo se ovaploti u pripameti, ali je on ovoga puta odmah ispljune poput izvakane bezukusne žvakaće gume, nije u njoj nalazio intelektualnu dimenziju zadovoljenja duhovne potrebe, misao o samoubojstvu koja se do beskraja da okretati učini mu se glupa i siva, u samoj misli ovoga puta bilo je nečeg suludog, nezdravog, što ranije nije uočavao.

Detaljnim liječničkim pregledom nakon mjesec dana od ove vožnje na Ekg je konstantiran blagi infrakt.

Dosadno, uporno i enervantno zvrndanje telefona, zvuk kirurški siječe i odvaja meso od kosti, zvrndanje svojom tvrdoglavošću uznemiri i pospanu prašinu na polituri stvari, i nema se kud, zvrndanje je svudprisutno, a krajolik opasno De Cirkovski, enormna sprava prijeteći poskakuje sa svakim zvrrr, zvrrrr, zvrkom, podići slušalicu ili ne, biti ili ne biti, nikakva dilema već nemoć da se shvati odakle telefon u sobi, slobodan sam, pokušava cijelim tijelom tu tezu podastrti i staviti do znanja crnoj spravi, slobodan sam, slobodan, potura Petar Raić kao jedini valjani argument tom diktatnom zvrndanju telefona, slobodan, za sva vremena. Slobodan, opetuje on. No njegove riječi se gube u njemu u tjelesnoj nemoći, zvrndanje telefona prelazi u grubost, u vrijeđanje, pokušava zadnjim naporom volje zadržati ruku, ona otkazuje poslušnost, uzalud, ruka nekontrolirano podiže slušalicu i odjednom sobu ispuni sablasna tišina, tišina u kojoj krv gori plavičastim plamom, tijelo se dimi i u grču steže školjku, prije nego što će reći halo, glava usijana oprezno se obazire, da, to je moja soba, moje knjige, slike, ta uljana platna, stol, stolice, sve je moje, ali odakle telefon, pa u kući uopće nema telefon, i dalje moram biti oprezan, nedostaje samo ona izdvojena polica za knjige, nema ni Marxa ni *Biblije*, zidovi su sivi, šuplji, kaže Petar na koncu, halo, stan-ka, glas sa drugog kraja žice, iz daljine, ne zna po čemu sluti i osjeća ali zna da je glas iz daljine, možda Zoranov, pomisli, „Izvolite”, glas nadnaravan, mek, ljudski, isuviše ljudski da bi slutilo na dobro, nije Zoranov, to ga još više smete, kako izvolite, pa njega trebaju, a zašto i kako sad izvolite, on se ne da vući za nos, hoće da prosvjeduje, u tom se oglasi drugi glas, upozoravajući odmah da je vremena malo, isuviše malo, da su intermundijalne linije strahovito opterećene, svatko hoće da onima prijeko telefonira, i zato neka sluša pažljivo i po mogućnosti bez pitanja, jer odgovara i onako nema. Njima je sve o njemu Petru Raiću poznato, u tančine od početka do kraja, a to da je postao apsolutno slobodan nov je momenat, to je konačno valjda već jasno i njemu, pratili su njegovo duhovno zrenje i put s posebnom pozornošću, i sada kad je apsolutno slobodan, slobodni su da ga pozovu k njima, i stoga smjesta, iz tih stopa, stante pede... smetnje na vezama, čuje se krckanje i šumovi, a onda nestaju, glas nastavlja... da se pojavi u crkvi, treći red lijevo. Tamo naš čovjek čeka, dobiće daljnje instrukcije što mu je činiti. Kvrc, veza prekinuta. Petar grleno viče, halo, halo!!! uzalud, odziv je samo tik, tik, neću ići odlučuje u sebi i razula-reno baca telefon koji se raspada u parčiće, ispadoše beskvasne

oblade i otkotrljaše se pod ležaj, neću, ja sam konačno slobodan, tko su oni, što znaju, ništa, slobodan sam, kod ponovljene riječi slobodan on se već oblači, oblači se nervozno i brzo, sa treće police, iza knjiga koje baca po podu izvlači isposničke sandale okorjele, tvrde, nervozno zakopčava predicu i trči, trči bez daha. Ulice su sablasno puste, mrak je, koji je ovo grad, ulice poznate ali ne poznajem grad, zadihano savlađuje strminu uskih uličica, potom mnogobrojne stepenike, a onda umor netragom nestaje, da, to je crkva Sacre Coeur, prilaz od Pigalla, u crkvi plamti tisuću i tisuću svijeća, uznemireno traži treći red, četiri puta četiri, šesnaest, broji od jedan, nalazi dva slobodna mjesta, sjeda u treći red lijevo, od silnog uzbuđenja jezik mu se pripio uz nepce, bruju muzika, bazilika je puna muzike, poznaje i tu ženu što tako pokajnički kleči na klecalu i moli zdravo-mariju, negdje je to lice sreo, možda u šumi, možda na korzou, možda, sve je možda i sve je moguće, osjeti blagi netjelesni dodir ruke na čašici koljena, pogleda blaženo lice njemu nepoznata čovjeka kako sjeda pored njega, a onda, pa to je Georgis, s onom gadnom opeklinom na lijevom obrazu ispod lijevog oka od opuška Kristijana B. Izvjesno, to je on, kako ga nije odmah prepoznao, i što on ima sa tim tipovima, tad Georgis sornirano reče: Čuj, sinko, vrijeme čuđenja je davno za nama, mi sve znamo, sve! Odakle znate, odupire se nervozno i ponovo za njansu glasnije Petar. Pssst, sinko, u bazilici nismo sami, ljudi se mole, i uvijek i svuda ta glupa pitanja, uglavnom pogrešna pitanja, znamo da si apsolutno slobodan. I da si već jednom kao dječkić u matroz odoru na svetom mjestu lagao u čupavo uho slugu Gospodnjeg. Petar ponizno izusti da, a Georgis nastavi ne sklanjajući ruku s njegova koljena, vidiš sinko, sloboda je bez obzira na sve prije svega ekonomska kategorija, a ona je skupa stvar, i kao predmet i kao pojam, skupa, a ti nemaš dovoljno novca, znamo i razlog, isprika ovdje i sad je takođe glupa, kao koton kod masturbacije, zar ne, slažeš se s nama. Iz tih i sličnih razloga mi dajemo na tvoj žiro račun 10.000 dolara. To nije ni velika ali ni mala suma, ispred tvojih nula i životnih promašaja stavljamo jedinicu, i stvar se u korijenu mijenja, ta već je Marx pisao da je korijen stvari i kruna svega novac, činimo te ljudskim bićem, a to nije mala stvar. Njegova ruka polako pođe niz Petrovo bedro, gore. Nudite, priupita nepoverljivo Petar smjelije. Stalo nam je do tvoje slobode, sinko, reče klimajući glavom Georgis. Sloboda se ne prodaje, čovjek nije živinče, mirno će Petar, a i ono s Marxom i novcem je ordinarna laž, prateći ruku ispod oka reče Petar. Znamo, sve znamo, hiljadu puta već dvije hiljade godina znamo. A ispitivati sve što je u vezi s Marxom laž je, kuda bi nas to odvelo. I upamti, sinko, nismo došli na ovo sveto mjesto da se cjenkamo, znamo mi isuviše dobro da sve ima svoju cijenu, sve i na toj crti negirati ili afirmirati bilo što smiješno je. Ruka Georgisa je već bila sasna blizu. A šta da činim? Ništa sinko, samo da ostaneš i dalje slobodan. U tom trenutku ruka se strelovito zarije između prepona u nukleus svijesti i krvnički ščepa Petra za jaja. A on životinjski rikne i jednim velikim snažnim grizom, grizom na život i smrt odgrize čovjeku ruku do ramena i ispljune je kao

košticu višnje prema oltaru, ruka u paraboličnom luku preletje preko skrušenih ljudi i uz prigušeni tresak pade ispred propovjedaonice. Petar nadlakticom obrisa tanku brazdu krvi koja se cijedila iz desnog krajička usana duž brade. Sinko, da li je dogovoreno, upita Georgis, kao da se savršeno ništa nije dogodilo. Što će mi sloboda koja ne vrijedi ništa, u bijesu reče Petar misleći na svoja muda. Dajem ti sinko deset hiljada zelembaća, dovoljno za početak, to više nije bio Georgis. Postat ću konfident. Ne, bit ćeš ravnopravno magare ljudsko. Petar u čudu promatra krvavi patrljak ruke, hoće da bježi od te spodobe, da trči, u strahu, u panici i u znoju lica svoga, ni koraka da učini. prikovan, a sudbina u odori crnoj sa žutim ivičnim porubima stiže sve bliže i bliže, mahnito skače, zvrndanje se čuje bolno i dalje zariva se u podsvijest i svijest silinom lavine.

Okolo mrak, vlažan i gust, mokar do gole kože, rukom nasumice pipa u mraku, guši se od dima, gdje je traži uru, budilicu, zaustavlja snažnim pokretom ruke zvrndanje nesnosnog sata. Pet sati, jutro, ah kakav san, prostenja zureći u fluorescentne kazaljke sata, pet sati. Treba na posao. Vražiju mater, podlakticom s gađenjem briše krajičke usana vlažne od sluzi, sav je mokar i ljepljiv.

Odvratni snovi. Koještarija. Studeno, mraz štipa obraze a pod nogama škripi mrzla zemlja. Pospano korača kroz jutarnji mrak, kroz rano došlu zimu. Ovo je prvo jutro kako kao portir-kurir hita na posao i razglaba san, pokušava razriješiti simboliku i otkriti skrivena značenja, no ne polazi mu za rukom, nema dovoljno strpljenja ni volje da sve to analizira i osmisli.

Bezvoljno pristavlja vodu za prvu jutarnju kavu u portirskoj loži pored glavnog ulaza škole, raspoređuje rizme papira, priprema materijale za šapirografiranje. Muzika s omanjeg tranzistora ispunjava malu pretoplu portirsku ložicu u dnu stubišta. Spremačica s neprikrivenom snebivošću zatraži ključ od fiskulturne sale da naloži vatru u peći, ne snalazi se na tabli s gomilom ključeva, neka uzme sama, veli.

I tako Petar od tri ponuđene mogućnosti osta pri izboru portir-kurir, kao revolt na sve. Sad s potpunom indignacijom premeta u glavi misli; porast cijene zlata, Nobelova nagrada za mir, ili komične komedije u dvije slike, agresor i žrtva agresije u pat poziciji. Humor bez riječi, na nivou odstrela visoke divljači. Otvaranje Kine, vrijeme kompjutora i deterdženata u svijetu rata gdje svakodnevno mehanička civilizacija guta na tone mesa rođene djece uz parolu „snađi se” i svijet se u toj i tako dalje civilizaciji i tako dalje snalazi, po oprobanom receptu međusobnog ubijanja i proždiranja. Čovjek bezglavo juri u mrak, i što uopće u toj jurnjavi dovraga znači biti čovjek. Da li je moguće konzekventno slijediti unutrašnji glas, glas srca i razuma, osjećanja tvari i spoznaje, ili je neuporedivo lakše, bezbolnije i zdravije dati se dresirati, biti manipuliran, ostati marioneta do kraja, a po prvi put u povijesti, čovjek taj drski i krvoločan dvopapkaš, a istovremeno i dvonožac koji se uspješno osovio na stražnje udove u poziciji je da spozna dubinu

vlastita bića, da spozna suštinu vlastitih crijeva i odredi smisao trajanju. Poslije nekoliko hiljada godina neprekidnog ratovanja rat je doveden do savršenstva, uzdigao se u svojoj surovosti iznad svih bogova i božanstava. Borba za mir je svrha svih naprednih snaga, borba za mir, a ne dalji progres i korijenita izmjena svijeta, apsurd.

Zakuhava kavu, a kolege, dojučerašnje kolege, brzaju na prvi sat. Ne javlja se nitko, svi prolaze kao muhe i bolje, poslije svega nemaju jedno drugome što reći. Okreće ručku šapirografa i podmeće nov papir, primitivno, a upravo prolazi magistar fizike, sekretar partijske organizacije i ober-kuhar, s rukom u gipsu i flasterom na lijevom obrazu, Georgis, glasno u praznoj loži izusti Petar ključ minulog sna i podmetnu nov papir. Hi po po tam.

Član 1.

Ovim pravilnikom se reguliraju uvjeti i načini pohvaljivanja nagrađivanja kao i . . .

Bez veze, pogleda zidnu uru i pritisne s posebnim zadovoljstvom taster električnog zvonca, neka zvoni, Georgis, neka zvoni. Zašto čovjek sanja, i zašto uopće sanja ružne snove?

Ističe novembar, približuju se praznici, ljudi u školi počeli su ga nagovarati da se žali, pogriješili su, a on šuteći, praveći se da ne razumije o čemu se radi, blesavo ih promatra. Čemu i zašto, čuti da ponovo sve to ne bi izdržao, neće se žaliti.

Na posljednjem zboru zatražio je sporazumni raskid radnog odnosa. Od prvog decembra primljen je u radnu organizaciju kao kvalificirani elektromehaničar za održavanje u pogonu preseraja. Vratio se početku, odakle je i počeo, šegrtovanju, neki drugovi prokomentiraše — tamo i pripada: mašinskom ulju, tavota-masti, šrafcigerima, kombinirkama.

Novembarske praznike proveo je u kući, jedva je izlazio van, tek da nahrani kuniće, nacijepa drva za potpalu i izbaci pepeo. Djecu su razdijelili roditeljima u grad, Bili su sami, ona i on. Njoj još nije rekao ništa. Priprema se danima, nikako da se odluči. Osjeća se dobro, prestala je suluda i bjesomučna igra sa samim sobom. Pomisao na rad u novoj organizaciji vrati mu samopouzdanje. Njegovoj intelektualnoj telemahiji došao je kraj.

Raskidao je sve veze i vezice koje bi mogle nešto značiti te ga na liniji sentimentalizma ili bilo kojoj drugoj aficirati. Odjednom kao da je došao do toliko traženog mira. Sad, poslije prazničkog ručka zuri u prohladni novembarski dan. Sivo prljavo nebo razapeto od prozorskog okna do horizonta ravnice spustilo se nisko. Djeluje prazno, miriše snijeg, a vjetar nosi gnjilo lišće, dok crne velike ptičurine na ledini plešu neki svoj ples, kva, kva, kva, te vrane, kako su samo slobodne u tom kva kva-kanju. Promatra ptice, crnu zgurenu šumu u daljini, i priprema se ženi saopćiti sve, prekinuti posljednju sponu kako bi konačno postao slobodan i bio svoj.

Žena donosi kavu, sjeda u fotelju zamišljena i zabrinuta lica punog iščekivanja. Sučelice peći u kojoj romantično pucketa drvo drača oslabadajući toplinu sjeda i Petar.

Prije nekoliko dana podnio je, kao prirodni slijed svega, molbu za razvod braka, i o svemu još ni slovca sa ženom nije prozborio, ta činjenica grize poput crva, a muči ga, odakle i kako početi, uviđa da je plitko prozirno okolišenje u izvjesnim situacijama nužnost uljudnog ophođenja. Šutnja, šutnja potraja nešto duže i stvori prenapregnute odnose na rubu vriska, a onda mirno, glumeći odsutnost, rastežući slogove u odvratnu melasu, svjestan toga, no izvan njegove trenutne moći da bilo što mijenja, započinje:

— Vjerojatno si uočila da se sa mnom već duže vremena neki vrag događa, mislim da bismo o svemu mirno morali porazgovarati, tim prije što osjećam da sam blizu nekog mogućeg rješenja, i da je svemu došao kraj, mučiti dalje i sebe i tebe mislim da nema nekog naročitog smisla — prihvati šalicu kave dok žena netremice gleda u razigranu vatru koja iza živih rešetaka u sićušnim žeravicama sanja šumu. — A ima dosta toga, nagomilalo se — pauza — ne znam odakle i kako početi. — Djetinje izusti posljednje riječi tražeći pomoć, dok nervozno lomi prste.

— Od početka — veli pomalo ironično i povrijeđeno žena.

— Sam đavo zna da li početka uopće ima, ili je sve to samo i uvijek jedino počinjanje, odmotavanje klupka boli i isprazno jadikovanje i lamentiranje intelektualne sluzi nad vrtnjom u pogrešnom krugu. U njenim očima zacakliše se suze, obriše ih rupčićem, ona sluti, ili zna, ona možda sve zna. — Kao prvo — nastavi tiše, prelazeći na polje konkretnog oprezno, tačku po tačku reče — isključen sam iz SK- a. Dlanovi mu se opasno oznojiše.

— Znam, reče oporim glasom, useknuvši se u maramicu pri tom, a oči joj se usjaktiše.

— Odakle znaš!? — iznenađeno upita Petar, istovremeno sagledavši u tome slamku spasa.

— Zar je to sad važno, odakle znam! Znam!

— Nije, dabome da nije, da li znaš da sam dao i otkaz?

— Ne, to još ne znam.

— Zatražio sam dogovorni raskid — kraća stanka, uzme gutljaj kave, bio je momenat da se priča dalje nastavi. Što se tiče materijalne strane, uspio sam posuditi dovoljno para...

— Novac, odvratni novac — uskoči poput mačke ona — zar i sad moramo o njemu!? Riječ novac pokvari sve i stvori stupidnu situaciju, a ono najteže tek treba reći.

— Predao sam molbu za razvod — tiho ali pravo u srce, s osjećanjem krivnje ali ne i kajanja. Šutjeli su nakon toga, svako svoju dionicu šutnje.

— Zar mora tako biti? — upita ona poslije kraće pauze, pomalo uznemirena i uplašena, s naporom i bolom u grlu progutavši izlučevinu žljezda.

— Izgleda da mora — ne gubeći prisebnost reče on, misleći na deseto kako osjećanja ne bi pomutila odluku da sve raščisti.

— Zašto? — Upita stežući svaku fonemu u grlu, misleći pri tom više na djecu no na sebe, ali djecu ne spomene.

— Ne znam, možda želim biti slobodan, slobodan recimo u jednom čudnom smislu riječi slobodan. — Pobježe Petar u filozofiju.

— Nisam mogla ni pojmiti da sam ti kočnica u ostvarivanju te tvoje slobode. U pitanju je neka žena?

— Nije — preču prvi dio njene opaske — i sama znaš da nije.

— Ne shvaćam ovo tvoje bolesno bjekstvo, no slutila sam ga. Ipak sam se nadala da ćeš smoći snage da prebrodiš krizu. Pa mi smo se, u stvari, tuđili, postali smo stranci, dva bliska tuđinca, sa stanovitim zajedničkim potrebama, vremenom smo se naučili kulturno podnositi. Zar to na koncu nije strašno, i bi-jedno do gađenja, dresirali smo se, no, kad je ročište?

— Ne znam, trebamo otići skupa, imaju i oni nekih humanih caka.

Žena usta i priđe prozoru. Promatrala je iz sivila sivilo u sivom, uprvši pogled u bezlično prazno i nikakvo nebo. A on, zadovoljan, rasterećen, sjedio je mirno. Rekao je sve, bilo je mnogo lakše i prirodnije nego što je mislio. Poput lakšeg ispita. Misli što su lomile ženu unesoše u njega lagano osjećanje nespokoja, no tim se nije htio baviti, to će brzo proći, govorio je sam sebi.

— Petre — reče žena okrenuta leđima pa su joj riječi više bile uperene van, nego njemu. Ona je očito morala govoriti, isprazniti se — mislim da tvoje prepuštanje i dešperiranje predstavljaju čist mazohizam, moralno nezdrav puki egoizam, znak nemoći i jalovo besmisleni revolt uperen u krivo i u nadasve prazno ništa. Slobodan si, jesi, pitam se samo da li je toliko važno biti slobodan, posmatram ovo gnjilo lišće što ga vjetar nosi čas tamo čas ovamo, bez smisla i svrhe, a i to lišće je slobodno, apsolutno slobodno, i to u nekom tvom smislu slobodno od svega, možda takva sloboda ima neki smisao ali je ona bez značenja, bez podloge, apstraktna, u toj slobodi nema čežnje za izgubljenim drvetom kao jedinim mogućim izrazom unutrašnjih titraja, to slobodno lelujanje u struji vjetrova je obična smrt, puka negacija samog sebe, usamljena obesmišljena smrt, to lišće je obavilo svoju istinsku funkciju kroz vezanost za postojaniji i trajniji elemenat od vlastite slobode, govorim ti Petre biblijskim jezikom stoga što se ti u mojim očima živ raspadaš i samouživaš u tom truljenju! Dopustio si da samoga sebe pretvoriš u poligon vlastitih bubica. Pobjeći, od čega se u tom jadnom stanju — oprost, ali zbilja mislim da si u jadnom stanju — može danas pobjeći, bjekstvo je moguće samo ako postoji jedno društveno, socijalno klasično i tradicionalno „od” i jedno moderno suvremeno i individualno „za”. Bez toga bilo gdje i bilo kad da odeš ti si uvijek i svuda ti, a ono, oni, drugi, i svi mi, dolazimo naknadno, ali sigurno, to mi dolazi samo po sebi i guta ono jedno bespomoćno ja po obrascu gutanja.

Govorila je tiho, bez gorčine, čak bi se moglo reći bilo je u tom dociranju puno nježnosti i ljubavi.

— Dozvolio si da u toj indignaciji — nastavi ona — ne-kritički, infantitlno i proizvoljno cijelu partiju proistovjetiš ne samo s Markom, Jankom, Boškom, Persom, Jocom, Đokicom već sa njihovim mišljenjem o sebi, nedopustivo, Petre, mediokritet-ski, rekao bi za druge ti, ali sad s obzirom da si u pitanju sam, bježiš. No, partija je u biti nešto drugo, bitno drugo. Drugovi su govorili da se boriš, ali tebi je bilo ispod častit da se boriš za sebe, za svoje stavove, plitko Petre, stijeno, laporcu! Tko ne voli sebe, ne može po toj istoj crti da voli ni druge, to je jasno: nije u pitanju egoizam nego osnovi zakon bitisanja, tko se ne bori za sebe, manje će se u ozbiljnim i za istinsku borbu zrelim situacijama boriti za zajedništvo, sentenciram. I sam znaš zašto, sve to si i ti govorio drugima. Da li si ih lagao ili . . . Po svemu sudeći ništa. Svijet je konačno jedno velikostrašno i nemoćno ništa, a život je, htjeli mi to ili ne, ipak gomila nečeg, pa makar i sa okusom govana. Živci, krv, suze, znoj, ne treba ih izdvojeno promatrati, ne trebamo ih u njihovoj osamostaljenosti jer su tad zaista samo to, suze, slane, krv, slana, znoj, slan, sve je slano a živci titravi poput struna na raštimanoj tamburi po kojoj pijano u mračnu noć udara netko uvijek isti a drugi. Treba sve to titravo i slano držati na okupu, izmiješano. Tako si ti u bez-broj prilika govorio, Petre, izmiješati poput starih Helena što su izmiješali vatru, vodu, zemlju i zrak, tako si govorio onda, tada je sve bilo drugojačije ili smo se možda voljeli, možda . . . ?

Šutnja ovoga puta potraje znatno duže. U Petru se ponovo sve uskomeša, uznemiri. Pri pomenu partije i borbe erupcija misli naplavi mu tijelo, cijela utroba s punim sadržajem crijeva jurnu silovito u glavu, dlanovi se intenzivno oznojiše dok mu grčevi stadoše razdirati utrobu. Kroz mozak sunuše svakojake misli i pod njihovim uticajem poče osjećati mravce ispod kože, gušio se, u sobi posta pretoplo, tražio je zraka, gutao širom rastvorenim ustima, bol duboka i podmukla u grudima prikova ga svom težinom za fotelju. Zar izlaza iz ovoga lonca zbilja nema, pitao se, a odakle te mutne magle u meni, ta nezdrava is-parenja, to nesnalaženje i lutanje pri pomenu samo jedne riječi. Pa zar je samoubojstvo jedini način i put do slobode, zar je sve to u nama jedna te ista prastara podloga: kuda, zašto i odakle? Nije moguće da je smrt jedino inteligentno rješenje ove jedna-džbe.

U suštini u pitanju su samo živci. Živci, sloboda, istina, de-mokracija, prava, obziri, grijeh, fraza do fraze, frazetine, sve su to tek neodređeni pojmovi jednog enormno uzbuđenog stanja nerava koji se milenijima ne daju racionalizirati, kanalizirati i očistiti natruha. I sve je to mutno, a ona, žena, još od Evinih dana je papreno u pravu sve sa zrnem soli biva podnošljivije, treba miksirati, a ipak nemam ni volje ni snage, da to pomije-šam. Isključenje iz partije me definitivno i za sva vremena sta-vilo u aut, sloboda je surogat.

Partija je bila ono stablo iz kojega sam crpio životne soko-ve, prizna sebi Petar. Partija je jedini način da čovjek ne po-živinči dokraja. A ipak me ta partija nije htjela cijelog, s ta-logom i crijevima i s onim mutnim i neodređenim odnosom da je grijeh od početka ljudskog roda u tjelesnoj vezi sa slobodom.

Smirivao je sebe polako, ponovo je bio na početku, bez pravog oslonca i trajnog orijentira, iz primozga je dolazila sveta misao o samoubojstvu, ovoga puta apoteozno. Zuri je u vatru loveći i dalje punim ustima zrak, a nešto tjelesno se kidalo u njemu. Zar je u činu odluke u momentu izbora, u jednom trenu, ekstrakt okusa slobode, samoubojstvo kao kontrapunkt pojmu, ili kao apsurdno rješenje apсурdnog problema. Posmatrao je kako vatra mirno guta cjepanicu drača.

— Da li si o svemu dobro razmislio — na koncu upita žena prilazeći i sjedajući u fotelju.

— Ni sam više ne znam — reče kiselo i pokunjeno — ne znam, maločas mi se sve činilo krajnje jednostavno i do sitnica jasno, a sad, da sad, ne znam što reći, plaši me to.

— Proći će, treba imati snage, odrediti neki motiv, hoćeš još kave, da prespavamo pa ćemo vidjeti što dalje. — Nalila je kavu u šalicu, bila je mnogo sigurnija u sebe, i hrabrija. Smatrala je da je odnijela pobjedu. Onda upita.

— Znaš tko je umro?

— Ne.

— Gazdarica.

— Koja gazdarica?

— Ona koju si nasapunao — reče kroz osmijeh sjećajući se cijele scene i vike.

— Zar ona? — iznenađeno reče Petar. — Kada je umrla — priupita.

— Danas je sahrana.

— Danas — ponovi on — danas, zar nije čudno, tri ili četiri godine je tome. Vrijeme leti.

— Ljetos je bilo tri, ne četiri. — Ispravi ga žena.

— Idem na sahranu — odluči u momentu on, i u njemu živne svaka žila. Za čas obuče tamno odijelo, žena mu pridržava kaput.

— Gdje mi je šešir?

— Šešir — u čudu upita žena.

— Ja, šešir, ljude ne možemo ispraćati s ovoga svijeta golglavi, zar ne?

Groblje, ulaz u groblje kroz malu uličicu popločanu turskom kaldrmom. Oko nje se šćućurile oniske kućice sa sitnim žmirkavim prozorčićima, migaju toplo na ožalošćene žalobnike. Zvono kapelice groblja gubi se u prostranstvima ravnice. Zakasnio je, ako se tamo uopće zakasnuti ili na vrijeme stići može.

Susrete svećenika u odlasku, podiže šešir u znak pozdrava, taj posrednik između boga i duša otpozdravi istim pokretom ruke. U daljini primijeti manju skupinu ljudi i uputi se k njima. A grobar, zanatski vješto, uzima ciglu po ciglu i zatvara... još nekoliko redova i kriptu je u mraku. Figaro la, figaro si, gotovo i nema, odista, nije bila loša ta gazdarica, uz to i trećoretka. Figaro la la llaaala...

Zemlja, od zemljice si postala, zemljica ćeš biti, tupi udarci mrzle zemlje o zemlju. Zamišljao je kako to sablasno zvuči kada grumeni zemlje, grubo u slobodnom padu udaraju o daske lijesa: tup, tup, tuptup tup tup. Mrak, sve odlazi u mrak u mračne

i tako dalje prostore. Surova pobjeda društva nad jedinkom, ili ovdje leži: Babijanović Roko, 1843 † 1902. Pokoj vječni daruj njemu gospodine. Počiva u miru Zvekanović Marcela, rođena Lamić, Cilika Dulić 1902 † 1980. Dug spisak, a ni vjerovao ni znao ne bih da smrt već toliko pokosi četa.

Počinje snijeg, krupne pahulje prolijeću iznad praznih lo-banja. I sve to pokrije snijeg. S proljeća niknu nove trave.

Ovdje leži Raić Petar — 1945 † 1979.

Godina minula za čas, stoji Zoran iznad groba Petrova i šuti, pokušava u jednu misao koncentrirati cio njegov život. Žudio je bolesno za slobodom a sada je već godinu dana slobodan. Slobodan za narednih milijun godina. A život je bio tek tren, kratak bljesak. Nema Petra, snijeg pada i dalje, pada sve jače. Zoran stavi klobuk na glavu i zaputi se, sam dragi bog zna kuda.

Kuda?

Zvone zvona. Zvona zvone . . .

VOJISLAV SEKELJ: DALEKA ZVONA

Naslovna strana
FERENC BARAT

Korektor
MIROSLAV MERKOVIĆ

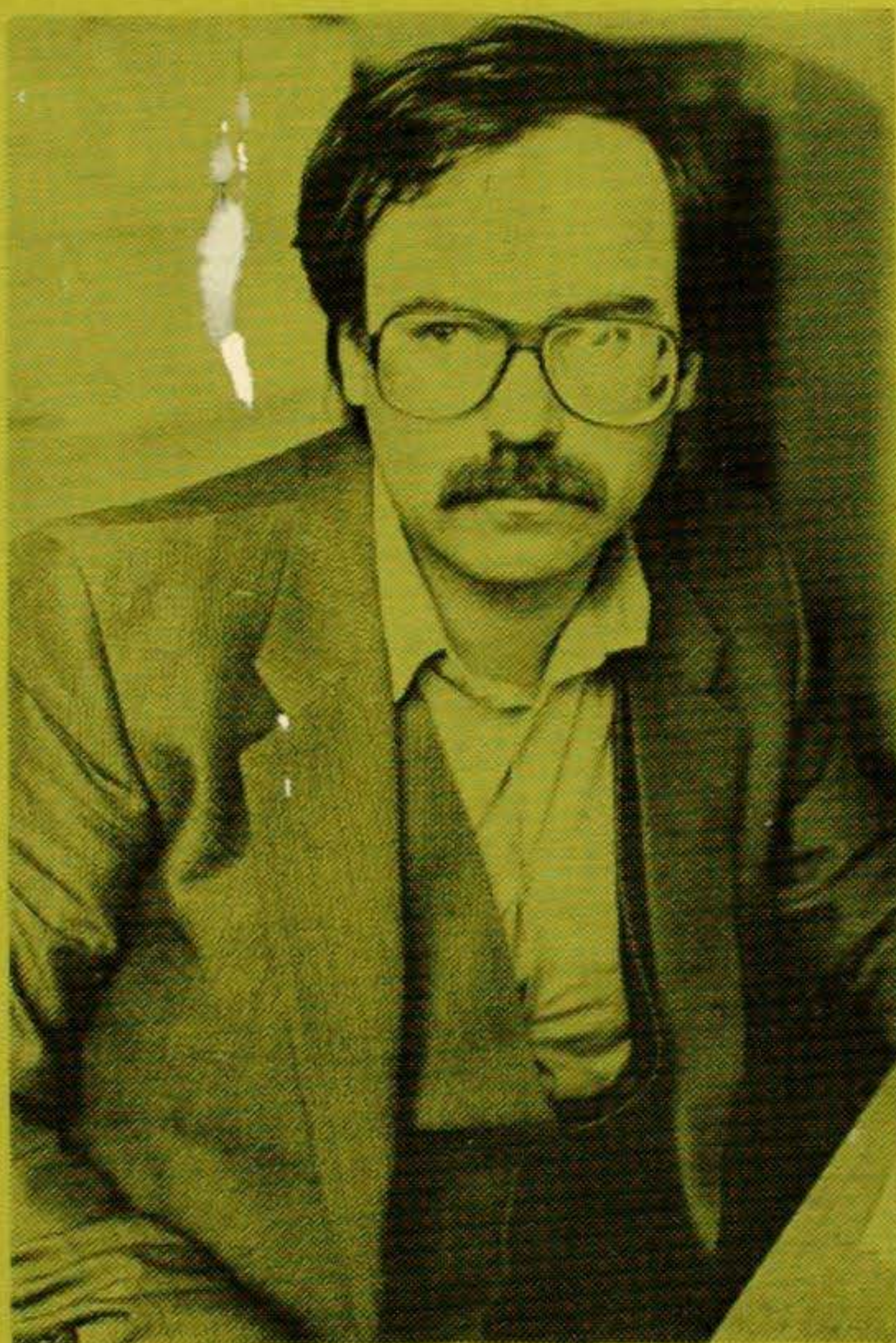
Urednik
MILOVAN MIKOVIĆ

Za izdavača
BOŠKO KRSTIĆ

Izdavač
NIO „SUBOTIČKE NOVINE”

Štampa
„MINERVA”
SUBOTICA

Tiraž 1.000 primeraka

VOJISLAV SEKELJ je rođen u Subotici 1946. godine. Piše poeziju, prozu, književne kritike i eseje. Do sada je objavio dve zbirke pesama: „Djetinjstvo” 1972. godine i „Sad znadeš sve” 1979. godine. „Daleka zvona” je njegov prvi roman.

CROATICA
BIBLIOTECA
ZKVH SUBOTICA

K
SEK
d

